

Orta Doğu ve Orta
Asya Kafkaslar
Araştırma ve
Uygulama Merkezi
Dergisi

İçindekiler Tablosu

GEORGIAN-ISRAELI RELATIONS IN THE POST-SOVIET PERIOD.....	1
ARAP BAHARI SÜRECİNDE OBAMA DÖNEMİ_AMERİKAN DIŞ POLİTİKASI: MISIR ÖRNEĞİ	22
Edgar Allan Poe'nun "Kara Kedi" Hikâyesinde Anlatıcı ve Bakış Açısı	42
DİJİTAL DÜNYA'NIN TEHDİTLERİ : SİBER ZORBALIK VE SİBER İSTİSMAR	56
The Analysis of China's "Debt Diplomacy" in the South Caucasus.....	63

GEORGIAN-ISRAELI RELATIONS IN THE POST-SOVIET PERIOD

Elnur Hashim Kalbizada (corresponding author)

The Institute Caucasus Studies of Azerbaijan National Academy of Sciences,
Baku, Azerbaijan

Baku Eurasian University, Baku, Azerbaijan

kelbizadeh@gmail.com

Eldar Arif Jafarov

Baku State University, Baku, Azerbaijan

eldarjafarov@bsu.edu.az

Abstract

This article analyses the relations between Georgia and the State of Israel after collapse of USSR. The purpose of writing this article is to identify the factors affecting the relations between Georgia and Israel and to periodize the relations from a historical and political point of view. Systematic and content analysis methods were mainly used during the research, and relations between the two states were comprehensively analysed for the first time. Analysing the dynamics suggests a substantial opportunity for both states, and they mutually see the benefit of leveraging these ties in the near future. Strengthening relations between Georgia and Israel not only enhances regional security but also fosters collaboration.

Keywords: relations, Israel, Georgia, security, affecting factors

Introduction

After the collapse of the Soviet Union, South Caucasus republics, which regained their independence, became new actors in the system of international relations. Various states actively started to establish relations with these republics in order to secure their interests in the South Caucasus. Israel, which is a prominent state in the Middle East in terms of both its state structure and foreign policy principles, has serious security interests in the South Caucasus, even though it is not a geographical neighbour to the countries of the region. Because the Islamic Republic of Iran, which constantly threatens the existence of the State of Israel in the Middle East, borders two republics of the South Caucasus - Azerbaijan and Armenia - from the north. In this regard, not only Azerbaijan and Armenia, but also Georgia took an important place in the New Containment Strategy implemented by the State of Israel against Iran. In addition, Israel solves its problems related to energy security through the South Caucasus republics - Azerbaijan and Georgia. If Azerbaijan is a source country for the purchase of crude oil for Israel, Georgia is one of the two transit countries for the export of hydrocarbon resources to the shores of the Mediterranean Sea. Considering all this, it is necessary to study the South Caucasus policy of the State of Israel. In order fully

understanding the South Caucasus policy of this state, its relations with individual republics should be studied. From this point of view the study of relations between Georgia and the State of Israel is relevant. It should be noted that despite the fact that 32 years have passed since the declaration of independence of Georgia, and the diplomatic relations between Israel and this country have existed since 1992, the number of research works in this direction is not very large.

One of in his articles published in 2008, Professor Robert O. Friedman of Baltimore Hebrew University and John Hopkins University in the USA studied the effects of Russian-Georgian war (2008) on Israel and Middle Eastern countries. Here, the main focus is not on Georgia-Israel relations, but on the mutual security fears of Israel and Russia. (Freedman, 2008, pp. 184-185) Mark N. Katz, professor of George Mason University, in an article published in the same year, talked about the consequences of the Georgia crisis for Israel, Iran and the West. The author further examines Israel's and Iran's responses to the crisis, as well as its broader implications for regional energy and security concerns (Katz, 2008). Augusta University professor Mikhail Bishku's article entitled "South Caucasus Republics and Israel" also attracts attention in this regard. The article focuses on the relations of the three republics (Azerbaijan, Georgia, Armenia) with Israel that emerged in the South Caucasus after the collapse of the Soviet Union at the end of the Cold War. In his work, Bishku discussed the migration of Jews from the Caucasian countries to Israel, the level of anti-Semitism in these countries, and Israel's ability to influence regional processes (Bishku, 2009).

In the analysis, written by A. Clayton for "Caspian Policy Centre", the steps taken by Georgia to deepen relations with Israel in the field of defence were studied. The author focused on the events and processes that took place in 2008-2020. Richard Rousseau, in his article, paid more attention to the development level and prospects of relations in the political and economic spheres. He also analysed the reasons that caused tension in the relations between the two states in different years. It increases the importance of the author's research, allows take into account the factors that can have a negative impact on the future of relations between Georgia and the State of Israel (Clayton, 2020).

The article, written by Roie Yellinek a researcher from Israel, on Georgia's relations with Israel and the U.S. is one of the works that directly aims to study the relations between the two countries (Yellinek , 2020).

The Iranian researchers Elahe Koolayi and Masoud Rezaei published an article on Iran-Georgia relations in 2008 and mentioned Israel's policy in Georgia as one of the external factors influencing the relations. (کولایی & رضائی, 1396)

Relations between Georgia and the state of Israel have attracted the attention of a number of authors from Russia. Sergey Markedonov, an employee of the Department of International Relations Problems of the Russian Institute of Political and Military Analysis, studied the priorities of the Caucasus policy of the Israeli state. Analysing the priorities of the Georgian policy of the State of Israel, he came to the conclusion that Israel is interested in opening the "Gate to the Caucasus" no matter what. The author claimed that the "Greater Middle East" concept, of which Israel is one of the authors,

seems to have ceased to be just a theory, and the Caucasus has an important place in this plan (Маркедонов, 2023).

Victoria Sergienko's article analysed Georgian-Israeli relations after the collapse of the USSR. The advantage of the work is that the author used a lot of archival documents. V. Sergienko was able to investigate in detail the evolution of trade and economic cooperation with the participation of the Jewish diaspora in Georgia, as well as the formation and development of relations in the cultural field (Сергиенко, 2016).

The analysis, written by Nasiba Mirzayeva for the International Relations Analysis Centre in August 2023, called "Overview of Georgia-Israel relations" is still one of the rare works written in this field. It can be considered one of the first attempts to determine the phase division of Georgia-Israel relations (Mirzayeva, 2023).

The purpose of writing this article is to identify the factors affecting the relations between Georgia and Israel and to periodize the relations from a historical and political point of view.

Systematic and content analysis methods were mainly used during the research, and relations between the two states were comprehensively analysed for the first time.

Factors affecting relations

Georgia and the State of Israel share several similar characteristics. One notable commonality is that, just as Israel stands as the sole state created in the Middle East for Jews worldwide, Georgia is the exclusive homeland for all Georgians around the globe.

Another shared aspect between Israel and Georgia is that both are geographically situated in the Asian continent, yet their values and political systems are predominantly aligned with Europe. However, the manifestation of European values in these two countries has been influenced by different factors. In the case of the State of Israel, this is primarily linked to a significant portion of its population having migrated from European countries, making them carriers of European values to a considerable extent. As for Georgia, its geographical location serves as the meeting point from which Europe extends towards Asia. Georgians have long played a role as conveyors of European values to the Caucasus region.

In the context of their geopolitical locations, both states having close relations with the U.S. are noteworthy. According to S. Markedonov, strategic partnership with the U.S. is a priority for Georgia, while Israel stands as one of the U.S.'s most consistent military and political allies (Маркедонов, 2023). This alignment between Georgia and Israel converges their positions. On the other hand, Georgia's cautious approach toward the U.S. and Israel is conditioned by Iran, which, having declared a staunch opposition to the U.S. and Israel in its foreign policy, influences Georgia's stance.

Both Georgia and Israel, strategically located along the coastlines of vital water basins, hold significant importance for the region. The geostrategic position of Israel on the coast of the Mediterranean Sea is quite comparable to Georgia's position along the Black Sea. Israel is situated in Western Asia, between the southeast shores of the Mediterranean and the northern shores of the Red Sea. In its region, Israel occupies crucial transportation routes for

neighboring states to access seas and the ocean. Similarly, Georgia situated along the Black Sea coast, shares similar characteristics with its access to vital transportation routes for countries in the Caucasus and Central Asia regions.

The State of Israel consistently faces pressures from Muslim Arab states in the Middle East and non-Arab Iran, while Georgia experiences pressures primarily formulated by the Russian Federation. Territorial disputes among countries neighboring Israel have fluctuated in intensity since the post-World War II era. Syria, Lebanon, and the Palestinian Authority assert claims over territories controlled by Israel. The proximity of Israel's relations with Georgia has, at times, led to certain actions by Syria towards Georgia. Notably, in certain periods, Syria took steps related to its stance on Georgia, recognizing illegal and so-called independence "South Ossetia" and Abkhazia. It is worth mentioning that in 2008, the president of Syria expressed support for Russia's position in the Abkhazia conflict. In 2013, separatists from Abkhazia sent their first representatives to Syria. The leader of the separatist of Abkhazia, Raul Khajimba, declared in November 2016 that they supported Syria in the "fight against international terrorism". After the beginning of the civil war in Syria, the separatist government of Abkhazia endorsed the remigration of individuals who had previously migrated from these territories to Syria and supported the settlement of around 500 Syrians of Abkhaz origin in Abkhazia. (Aryutaa & Martirosyan, 2019) In May 2018, the Syrian government recognized the separatist regime as an "independent state". Following this, Georgia severed its relations with Syria.

In contrast to Syria, Israel's official stance on separatist entities within Georgia's territory is clear and unequivocal. The State of Israel openly declared its recognition of Georgia's territorial integrity.

The establishment of diplomatic relations between Israel and Georgia on June 1, 1992, was influenced by numerous factors that have also shaped the nature of these relations.

The first factor influencing the relations between Israel and Georgia is the long historical connection between the Georgian and Jewish peoples. The history of the Jewish community in Georgia is quite ancient, dating back to the 8th century BC when, according to historical sources, Jews began to settle in Mtskheta. The second wave of Jewish migration occurred after the Jewish-Roman wars, specifically when Babylonian ruler Nebuchadnezzar II captured Jerusalem in 587 BC, leading to the expulsion of Jews. In Georgia, a distinct group known as "Georgian Jews" resides, emphasizing the uniqueness of their presence. This historical context shapes the multifaceted relationship between the two nations. The historical event following the Babylonian captivity, as presented in the work "Kartlis Tsxovreba", contradicts the notion of Jews settling near the Aragvi River (Mirzayeva, 2023, p. 3). According to some sources, the group referred to as Georgian Jews specifically migrated to Georgia in the 6th century BC during the Babylonian captivity, marking one of the oldest accounts in Georgian historical sources. Georgian Jews exhibit distinctive characteristics different from Ashkenazis. The mass settlement of Ashkenazis in Georgia mainly occurred after Georgia's annexation by Russia. Following the dissolution of the USSR, a significant migration wave led the majority of Georgian Jews to currently reside in Israel, with approximately

60,000 individuals in the 1970s primarily moving to the United States, the Russian Federation, and Belgium (particularly Antwerp).

According to Georgia's first national census in 2002, 3,541 Jews were recorded as practicing their religion. In a 2008 article by Iranian researchers Koolayi and Rezayi, it was claimed that over 12,000 Georgian Jews, primarily in the city of Gori, currently reside in Georgia (945, 1396, رضایی & کولایی). As a result of the 2008 Russian-Georgian War, around 200 Georgian Jews had immigrated to Israel with the assistance of the Jewish Agency. By 2014, the number of Georgian Jews had decreased to approximately 1,500. The primary residential area for this community in Israel is the city of Ashdod. Several authors characterize the presence of the Jewish community in contemporary Georgia as a positive factor, both officially and in the collective consciousness, affirming the ethnic tolerance of Georgian society (Маркедонов, 2023). During his visit to Israel in 2013, Georgia's Prime Minister B. Ivanishvili stated:

'You are aware that the friendship between the Jewish and Georgian peoples spans more than the 26th century. We are obligated to turn this longstanding friendship into a reality by harnessing our potential, establishing an exemplary relationship between the two states that serves as a model for the entire world.' (ისრაელის და საქართველოს პრემიერ-მინისტრებმა მოლაპარაკებები გამართეს , 2013).

He later noted that the Jewish people in Georgia are highly esteemed, and this factor positively influences the deepening of friendship relations with Israel. At that time, the level of anti-Semitism in Georgia was significantly lower compared to neighboring Armenia. For instance, in 2014, according to ADL, while the level of anti-Semitism in Armenia was %58, it was only %32 in Georgia. (Antiemitism index score. Compare Georgia and Armenia, 2023).

Recent analyses indicate changes in the situation. In mid-2018, a Jewish man named Vitali Safarov was murdered in the centre of Tbilisi based on his ethnicity. Some information sources claim that high-ranking clergy members of the Georgian Orthodox Church reached disturbing levels of anti-Semitic statements since 2020. Neither the Patriarchate of the Georgian Orthodox Church nor the government adequately criticized and condemned these anti-Semitic statements. It is alleged that the messages from clergy members affiliated with the Georgian Orthodox Church regarding the on-going war in Ukraine often align in content with messages from the Kremlin and the Russian Patriarchate (New alarming incidents of antisemitism in Georgia , 2023). However, it should be noted that in recent years, both the government and civil society organizations in Georgia have made efforts to increase awareness about the negative consequences of anti-Semitism and promote initiatives for a more inclusive and tolerant society.

During his visit to Tbilisi in September 2023, Israeli Knesset Speaker Amir Ohana, addressing this issue, stated:

We see with concern the growth of anti-Semitism in the world, but I respectfully say that you do not see it in Georgia. In Georgia, the population and the government respect the Jewish communities and we can see that in this museum. We respect and appreciate that.' (Israeli Knesset Speaker: We “appreciate” Georgian population’s, Govt’s respect for Jewish communities, relationship between countries “getting stronger”, 2023)

Georgian Jews who migrated from Georgia to Israel, both Georgian and Ashkenazi, consider Georgia alongside Israel as their homeland. The existence of these communities positively influences relations between the two countries.

Another factor shaping relations between Georgia and the State of Israel is security. Israel is interested in ensuring the security of Georgia for various reasons. Primarily because Georgia has consistently maintained its alignment with the United States, which is Israel's closest ally in the Caucasus region. Azerbaijan, which plays a crucial role as the closest ally of the State of Israel in the region, has pursued a more independent policy, balancing its relations among geopolitical powers to safeguard its own interests. Armenia, formally regaining its independence until 2018, had essentially become a Russian outpost. Under such circumstances, the United States endeavoured to carry out its activities against Russia through Georgia. Israel, as a closest ally of the United States, supported Georgia in addressing many of its security issues. The significant importance of Georgia for the State of Israel was underscored when, on August 10, 2008, the Israeli Ministry of Foreign Affairs issued a unilateral statement regarding Russia's invasion of Georgia (Yellinek , 2020, p. 1).

Georgia holds a particular significance for Israel's energy security, as the Israeli state largely fulfils its demand for oil through Azerbaijan's hydrocarbon resources. According to the United Nations COMTRADE international trade database, Azerbaijan's crude oil exports to Israel amounted to USD 1.67 billion in 2022 (Azerbaijan Exports of crude oil to Israel, 2023). Azerbaijani oil, specifically passing through pipelines in Georgian territory, is transported to Turkey's Ceyhan port and subsequently to Israel via tankers. Therefore, any issues regarding security in Georgia can adversely impact the stability of oil and gas pipelines in the country, directly threatening Israel's energy security.

Another issue is associated with the strengthening of Iran's religious influence in regions of Georgia, particularly those inhabited by the Muslim population. In the initial years following the dissolution of the Soviet Union, Iran successfully conducted sufficient outreach in the region, notably among Georgia's Muslim communities. 'Iranian activities in Borchali — which is a Georgian region with high concentration of Azerbaijani population — has been blatantly conspicuous since the last ten years. Iranian influence lies primarily in organizing various free training and schools, sending young people to Iran to receive religious education, publishing pro-Iranian promotional literature (part of which is sent to Azerbaijan), financing activities of various pro-Iranian organizations' (Hajizade, 2018) .

Gradually, in Georgia, the impact of Iran's activities is becoming more apparent. In this regard, it was no coincidence that during the visit of the Prime Minister of Georgia Bdzina Ivanashvili to Israel in 2013, the Prime Minister of this country, Benjamin Netanyahu, talked about the joint struggle against the threat of Iran (ისრაელის და საქართველოს პრემიერ-მინისტრებმა მოლაპარაკებები გამართეს , 2013). However, in the execution of this joint effort, both sides should take into account the position of the Republic of Azerbaijan. This is because the primary audience for Iran's propaganda within its borders consists ethnically of Azerbaijanis. In recent years, when we consider the activities of the State Committee on Religious Associations of the Republic of

Azerbaijan and various organizations in Georgia, it can be stated unequivocally.

During the factors conditioning relations between Georgia and the State of Israel, it is essential to particularly emphasize the role of economic factors. Georgia and Israel have strong ties in the economic field, especially in the agricultural sector. The governments of both countries are making efforts to deepen cooperation in the agricultural sector. In 2014, after being personally invited by Shalva Pipia, Georgia's counterpart to Israel's Minister of Agriculture and Rural Development, Yair Shamir, his two-day visit to Tbilisi further emphasized the strengthening of relations in this field. The ministers signed an agreement to expand cooperation in the agricultural sector. The document reflected important issues related to cooperation in the field of agricultural production, food safety, veterinary, animal husbandry and poultry development, development of winemaking, as well as livestock health protection. Within the framework of cooperation, exchange programs, seminars and experiences were held in Israel for Georgian farmers in the following years (Israel, Georgia sign agriculture cooperation agreement, 2014).

Israel is selected particularly for the application of advanced irrigation systems, cutting-edge agricultural technology, and its expertise gained in this field. An analysis of relations indicates that Georgia has emerged as an interesting partner in the agricultural sector for Israel, showcasing knowledge, innovative solutions, and a keen interest in adopting technology. As a result, joint research and development projects have emerged in the field of agriculture. Attention is particularly given to the development of drought-resistant crops and more efficient irrigation systems tailored to Georgia's climate

Furthermore, Georgia has been a country of particular interest to Israeli investors. In pursuit of economic interests, Georgian governments have, at various times, incentivized Israeli investors to channel their capital into the country. In recent years, the trade volume between Georgia and Israel has been steadily on the rise. In 2022, the trade turnover increased by %22.8 compared to the preceding year. According to official statistics, the trade volume between the countries reached a record high in the last decade, totalling 46 million US dollars. The data reveals that in 2022, Georgia exported goods worth 22 million US dollars to Israel, marking a significant %5.7 increase from the previous year. On the import side, Georgia acquired products from Israel valued at 16,453,000 US dollars during the same period, indicating a remarkable %56.8 growth compared to 2021 (Trade Between Georgia And Israel Up By 22.8% , 2022).

Therefore, the study of factors influencing Georgian-Israeli relations clearly indicates that historical ties, shared security interests, common challenges arising from occupation and separatism on the territories of both countries, as well as the presence of common allies, significantly impact the political relations between the two nations.

The stages of the relations

The historical relations between Georgia and the State of Israel, starting from 1992, can be divided into three main stages chronologically. The period from 1992 to 2003, encompassing the years leading up to the 'Rose Revolution,' is characterized as the phase of establishing relations. From 2003 to 2013, the history of Israel-Georgia relations unfolds through diplomatic initiatives, economic cooperation, and increasing connections between the two countries. During this time, both countries sought to strengthen their political and economic partnerships. Since 2013, a completely new stage has begun in the relations between the two states.

As mentioned above, in 1992, there was a change of power in Georgia. After Zviad Gamsakhurdia, the new head of state, Eduard Shevardnadze, was well acquainted with the Israeli political elite. Eduard Shevardnadze had served as the Minister of Foreign Affairs of the Soviet Union in the final years of the Cold War and played a significant role in political processes. It was during his tenure as the Minister of Foreign Affairs of the USSR that substantial changes occurred in foreign policy, leading to improvements and thaw in relations with some Western states and Israel. In October 1986, the Soviet Union took steps to improve relations with Israel. Eduard Shevardnadze's activities at that time also played a certain role in establishing relations after gaining independence. As a result, in the difficult years of 1992-1993, Israel became one of the first foreign countries to open an embassy in Tbilisi and started sending humanitarian aid (food, medicine, clothing, etc.) (Сергиенко, 2016, p. 76). In October 1993, Georgian President Eduard Shevardnadze welcomed the Israeli ambassador in Tbilisi, expressing gratitude for the humanitarian aid from Israel. Following a plea from A. Kadaqishvili, the deputy prime minister of Georgia, in November 1993, groups and committees were formed in Israel to collect donations. An international centre in Georgia took responsibility for organizing humanitarian assistance for migrants from Georgia.

In January 1994, Eduard Shevardnadze received a delegation consisting of representatives from the Israeli Ministry of Foreign Affairs and various economic agencies. During the meeting, discussions were held on the current situation in Georgia and the prospects of Georgia-Israel relations (Сергиенко, 2016, p. 77).

In 1996, the Israel-Georgia Chamber of Commerce was established to support the increase in trade between Georgia and the State of Israel. However, over the years, Israel has not been able to transform into one of Georgia's leading trade partners (Yellinek , 2020).

The "Rose Revolution" in 2003 marked the beginning of a new phase in Georgian-Israel relations. During those years, in the Eurasian geopolitical landscape, Israel and Georgian President Mikheil Saakashvili were considered two of the most loyal allies of the United States. Georgia had been dubbed the "Israel of the Caucasus" due to its strong alliance with the U.S. This had a positive impact on Israel-Georgia relations (Israel - Shevardnadze on state visit, 1998).

During Saakashvili's presidency, he made several official and business trips to Israel in 2004, 2006, 2008, etc. In October 2006, during one of his visits, Mikhail Saakashvili held meetings with Israeli President Moshe Katsav,

Deputy Prime Minister Shimon Peres, and Knesset Speaker Dalia Itzik. He also participated in the "Transit - Global Energy and Political Trends" conference, and had discussions with representatives of Israeli business circles and the Georgian diaspora. In May 2008, Saakashvili attended the Presidents Conference organized by Israel in Jerusalem on the occasion of the 60th anniversary of its establishment. During the visit, he met with Israeli President Shimon Peres, discussing various cooperation issues in bilateral and multilateral formats (Mikheil Saakashvili met the President of Israel Shimon Peres and the President of Poland Lech Kachinski, 2008).

During this phase, relations were rapidly developing in political, economic, and military domains. Especially until 2005, Israel was providing extensive security assistance to Georgia. Through military-technical collaboration, Israel was sending military experts to assist in the enhancement of Georgia's MiG-25 aircraft and support in training the armed forces. Israel has significant expertise in studying and improving the systems of MiG-25 aircraft. Despite being produced by the Soviet Union, MiG-25s gained their initial combat experience in 1971 as part of the Egyptian Air Force before entering service in Soviet bases. Temporarily assigned to the Egyptian Air Force by the Soviet Union, four Foxbats (MiG-25) entered Israeli airspace 20 times in pairs for reconnaissance purposes. Despite the reconnaissance authorities knowing the time and duration of the flights of these aircraft, the Israeli military did not create any obstacles. Instead, they worked towards learning the tactical and technical characteristics of these aircraft. In the years 1981-1982, Syria employed these aircraft against Israel. By that time, Israel already had sufficient information about MiG-25s. Therefore, Georgia, as a post Soviet country, seeking support from Israel for the enhancement of its MiG-25s, should not be considered a coincidence.

During those years, Israel sold a considerable amount of military equipment to Georgia, including Elbit drones, Rafael anti-tank missiles, Taas mines, and various military technologies. This response was also prompted by Russia's warm relations with Middle Eastern states holding an anti-Israel stance and non-state actors employing force. Factors such as Russia's support for HAMAS, overlooking Syria supplying anti-tank missiles to Hezbollah, and offering military and diplomatic support to Iran, especially when Iran called for the destruction of Israel, contributed to Israel strengthening its ties with Georgia (Freedman, 2008, ss. 184-185).

However, Russian pressure compelled Israel to limit its military relations with Georgia to the sale of non-offensive military equipment (Yellinek , 2020). In February 2008, the Israeli government imposed a ban on the sale of weapons and combat technology to Georgia, with the intention of avoiding a confrontation with Russia. Israel believed that such a situation could potentially strengthen Russian support for organizations opposed to Israel in Syria and other Arab countries.

In 2008, during the Russian-Georgian war, the Israeli Ministry of Foreign Affairs stated that Israel 'recognizes the territorial integrity of Georgia and calls for a peaceful resolution'. On August 15 of the same year, a group of Israeli citizens in Tel Aviv organized a human chain to show support for Georgia, urging the government to strengthen its backing for the country. This wasn't coincidental; on August 10, just before the war broke out, the Israeli Ministry of

Foreign Affairs had recommended to the Defence Ministry to prohibit the sale of any military equipment to Georgia. This suggestion came six months after the initial ban on selling arms and combat equipment to Georgia, leading to further restrictions on trade relations in the security sector with the country. During that period, Israeli experts wrote that Israel feared its arms sales to Georgia would be perceived by Russia as a threat to Georgia's security. They believed that Russia, in response, might change its policies by supplying high-quality weapons to Arab countries or Iran, posing a risk to Israel's military superiority (מש' החוץ: להקפיא מכירת נשק ישראלי לגיאורגיה, 2008). At the time, Georgian officials initially declared that the military, equipped with Israeli weapons, had demonstrated significant resistance against Russian forces. They were striving to continue Israel's assistance in this regard. However, later on, Israel's distancing from Georgia, seemingly under Russian influence, led to certain Georgian officials expressing opinions against Israel (Katz, 2008, p. 4).

After the war, the reconstruction of Georgia's dispersed infrastructure received significant investment from Israeli entrepreneurs. As of January 2009, 35% of all government contracts in Georgia were secured by Israeli entrepreneurs. The rise in economic relations between Israel and Georgia is evident in various statistical figures. In 2003, Israel's direct investment in Georgia amounted to \$487,000, while by 2007; this figure had surpassed \$9.3 million. Concurrently, Georgia's imports from Israel increased from \$1.7 million to \$37.7 million during the same period (Rousseau, 2011).

In 2010, Israel and Georgia signed bilateral agreements in the areas of tourism and air transportation. In October of that year, Georgia's Minister of Economy and Sustainable Development, Vera Kobalia, visited Israel with the primary goal of boosting tourist inflow between the two nations. The visit aimed at fostering information exchange, conducting marketing activities, and establishing broader cooperation with investors. The highlight was the signing of a bilateral agreement. During her meeting with Israeli investors, Minister Kobalia also extended an invitation for them to invest in Georgia's tourism sector (Friedman, 2010).

However, some differences of opinion in the subsequent period led to tensions in Georgia-Israel relations. In October 2010, two Israeli businessmen, Roni Fuchs and Zeev Frenkel, were arrested in Georgia on charges of attempting to bribe the deputy finance minister of the country. Roni Fuchs and Zeev Frenkel were found guilty of attempting to bribe the deputy finance minister and were subsequently sentenced by the Tbilisi court to seven and a half years and six years in prison, respectively. In addition to imprisonment, they were also fined significant amounts. The Georgian decision to pursue legal action in this case elicited dissatisfaction, particularly considering the longstanding invitation extended to Israeli investors. In response, Israel adjusted the timing of the planned official visit by the Chairman of the Georgian Parliament, David Bakradze, and denied a visa for Georgian Minister of Economy Vera Kobalia to attend the International Tourism Conference in Jerusalem, citing a scheduling conflict. April 7, the Israel National Security Council issued a statement advising Israeli citizens to exercise caution when traveling to Georgia, Armenia, and Tajikistan. In the period between February and April of 2011, Georgia had been included in Israel's list of hazardous countries. On April 7, the Israel National Security Council issued a statement

advising Israeli citizens to exercise caution when traveling to Georgia, Armenia, and Tajikistan. During the months of February to April 2011, Georgia had been included in Israel's list of hazardous countries (Rousseau, 2011). On April 14, a delegation representing the private security advisory firm Global CST, established by retired Major General and former Chief of Operations at the Israeli General Staff, Israel Ziv, was sent to Sukhumi to meet with Sergey Shamba, the separatist Prime Minister of Abkhazia. Collaborating, even at the level of private military companies, with the separatist entity attempting to secede from the territory of Georgia was a significant message officially conveyed to Tbilisi. The initial reaction of the Georgian authorities was to summon the Israeli ambassador to the Ministry of Foreign Affairs for a "detailed discussion" regarding the trip of the Global CST delegation, which provides security and military support services. The ambassador stated that his country had no intention of engaging in any military cooperation with the de facto authorities of Abkhazia (Rousseau, 2011).

Some authors argue that the escalation of tensions in relations also had an Iranian influence. Researcher James Kirchick wrote that the agreement signed between Georgia and Iran in November 2010 had lifted visa restrictions, aiming to restore direct flights between Tehran and Tbilisi (Kirchick, 2013). Iranian citizens could stay in Georgia for up to 35 days, and Georgian citizens could do the same in Iran. This facilitated the strengthening of positions for both Iran and Georgia within each other's territories. During the visa-free regime, Iran established a Consulate General in Batumi and a Cultural Centre in Tbilisi. Israel leveraged the sanctions imposed on Iran by the United States and European countries, leading to economic weakening for Iran. By signing such an agreement with Georgia, Iran aimed to turn Georgia into a gateway to European markets. It is not coincidental that, after the visa regime was lifted, Iranian companies and businessmen began opening accounts in Georgian banks, relocating to Georgia, and redirecting their investments there. Between 2010 and 2013, the number of Iranian companies in Georgia increased from 84 to 500 (Dadaşova, Baxşiyeva, & Babyeva-Şükürova , 2018, pp. 52-53).

In 2013, a change in government occurred in Georgia. The "Georgian Dream," led by Bidzina Ivanishvili, replaced the United National Movement. Relations began to normalize in Georgia after this shift in power.

After Bidzina Ivanishvili assumed power, the relations with Israel continued to be at a notably high level. In contrast to Mikheil Saakashvili, Ivanishvili endeavoured to normalize relations not only with the United States and other Western countries but also with Russia. Furthermore, during B. Ivanishvili's administration, it was deemed essential to uphold relations with the State of Israel. In June 2013, as part of Ivanishvili's visit to Israel, a meeting between the prime ministers of both countries transpired not in Tel Aviv but in Jerusalem. In this meeting, Georgian Prime Minister Bidzina Ivanishvili conveyed his aspiration for the relations between the two nations to be deemed "ideal" and "exemplary. Benjamin Netanyahu expressed his keen interest in expanding his country's relations with Georgia across various domains, including trade, agriculture, and cultural exchanges. He underscored the importance of establishing and strengthening humanitarian connections between the two nations, stating:

“Our beautiful Jewish community, rooted in Georgia for millennia, coexists harmoniously. Beyond that, we share a deep and enduring friendship with contemporary nations” (ისრაელის და საქართველოს პრემიერ-მინისტრებმა მოლაპარაკებები გამართეს , 2013).

In November 2013, with the aim of fostering tourism ties, a significant milestone was achieved as both countries agreed and signed a visa-free regime. The agreement, inked by Irakli Garibashvili, then Georgia's Minister of Internal Affairs and newly appointed Prime Minister, and Faina Kirschenbaum, Israel's Deputy Minister of Internal Affairs, granted Georgian citizens the opportunity to stay visa-free in Israel for up to 90 days within a six-month period for tourism or personal visits (Georgia and Israel sign visa free agreement , 2013). This reciprocal arrangement also extended these privileges to Israeli tourists visiting Georgia.

The Israeli Prime Minister underscored the pivotal role of security cooperation between both nations. Expressing a joint commitment to regional security, stability, and peace, he emphasized the imperative for a united front against challenges like Iran's calls and other regional threats. The discussions during the visit encompassed economic collaboration, defence matters, reciprocal investment promotion, and parliamentary relations. Notably, the Georgian delegation, led by Prime Minister Giorgi Kvirikashvili, included key figures such as Diaspora Affairs Minister Konstantin Surguladze, Prime Minister's Advisor Gia Khukhashvili, and the head of Georgia's National Investment Agency, Giorgi Pertaia. The delegation engaged in meetings with Yuli Edelstein, the Speaker of the Israeli Knesset, and President Shimon Peres, further solidifying diplomatic ties.

Within the delegation, Georgia's Defence Minister Irakli Alasania played a key role. Georgia aspired to renew defence contracts with Israel, seeking advanced defence weaponry like unmanned aerial vehicles, anti-tank systems, and anti-aircraft missiles. Yet, realizing these objectives in collaboration with Israel presented notable challenges for Georgia (Yellinek , 2020, p. 2).

In 2014, Georgian Prime Minister Irakli Garibashvili made an official visit to Israel, marked by the inaugural session of the Israel-Georgia Joint Economic Commission. Led by Israel's Minister of Foreign Affairs, Avigdor Liberman, and Georgia's Minister of Foreign Affairs, Maia Panjikidze, the discussions during Garibashvili's visit delved into potential collaborations in trade and the economy. The visit concluded with the signing of a memorandum of understanding by the Foreign Ministers, solidifying the framework for the Israel-Georgia economic partnership (Georgian PM Garibashvili on official visit to Israel, 2014).

During their meeting on January 28, Georgian Prime Minister Garibashvili and Israeli Prime Minister Benjamin Netanyahu exchanged significant messages on shared concerns. Netanyahu referred to Georgia's Jewish community as a 'natural bridge' highlighting the high regard for Georgia's ambitions to forge a prosperous and secure future. Netanyahu underscored Israel's commitment to on-going collaboration with Georgia across all domains.

Prime Minister Garibashvili highlighted Georgia's interest in signing a free trade agreement with Israel. In discussing the treatment of Jews in Georgia, he placed special emphasis on addressing the issue of anti-Semitism

(Georgian PM Garibashvili on official visit to Israel, 2014). During his meeting with Israeli President Shimon Peres, Irakli Garibashvili expressed the shared commitment to strengthen collaboration between the two nations.

In 2015, Georgia took a significant step by establishing an honorary consulate in Israel, specifically in the city of Jerusalem. The opening ceremony witnessed the participation of Israel's Minister of Foreign Affairs Avigdor Liberman and other high-ranking officials from the Israeli Ministry of Foreign Affairs. Against the backdrop of widespread global discussions on the Jerusalem issue, Georgia's creation of an honorary consulate in the city can be viewed as a clear demonstration of support for the State of Israel.

Israeli President Reuven Rivlin embarked on a two-day official visit to Georgia, engaging in comprehensive discussions with President Giorgi Margvelashvili on bilateral and regional matters in January 2017. A central focus of these discussions with both state and government leaders was the enhancement of economic and trade relations. Georgian officials underscored the nation's liberal, stable, secure, and corruption-free business environment, positioning Georgia strategically as an appealing destination for foreign investments. President Margvelashvili specifically urged Israeli entrepreneurs to invest in Georgia, highlighting the burgeoning sectors of energy, agriculture, and tourism.

In July 2017, Prime Minister Giorgi Kvirikashvili and, later in October 2017, Parliament Speaker Irakli Kobakhidze actively contributed to fortifying the ties between Tbilisi and Tel Aviv. Kobakhidze's official visits to Israel served as clear indicators of the deepening relationship between the two nations. During his initial meeting with Tzipi Hotoveli, Israel's Deputy Foreign Minister, the discussions centred on the future prospects for enhancing existing friendships and partnerships across various domains. The emphasis was placed on the imperative of strengthening interpersonal connections and relations in key areas such as economy, education, culture, and tourism. Kobakhidze's visit also included meetings with the President of Israel, the Speaker of the Israeli Parliament, and other high-ranking officials (Georgian Parliament Speaker visits Israel , 2017).

In 2018, Defence Minister Avigdor Liberman's visit to Georgia left a lasting impact, marked by the attainment of multiple agreements aimed at elevating military and security relations to a new echelon. The official visit witnessed the signing of a document formalizing the commitment to strengthen collaboration in the defence sector between Georgia and Israel. During discussions with Georgia's Defence Minister Levan Izoria, Liberman conveyed Israel's willingness to share expertise in establishing military reserve systems and enhancing cybersecurity. After the formal meetings, Liberman visited the Mukhatgverdi Brotherhood Cemetery, paying solemn tribute to the soldiers who sacrificed their lives during the 2008 Russia-Georgia war (Israeli Defence Minister visits Georgia for the first time, 2018).

In a momentous occasion on January 23, 2020, President Salome Zurbishvili of Georgia embarked on an unprecedented official visit to Israel, etching her name in history as the first Georgian president to undertake such a visit. This significant journey coincided with the 5th World Holocaust Forum, where President Zurbishvili joined dignitaries from around the globe. During her meeting with Israeli President Reuven Rivlin, she underscored that the ties

between Georgia and Israel are not merely profound and close but also steeped in history. President Zurabishvili emphasized the enduring relationship between the Jewish and Georgian peoples, spanning an impressive 26 centuries. Importantly, in 2018, the Georgian government formally recognized these 26-century-old Georgian-Jewish relations as intangible cultural heritage. Former Prime Minister Giorgi Kvirikashvili made this announcement during a special event, expressing the government's intent to seek UNESCO recognition for the unique Georgian-Jewish relations as non-material cultural heritage (Georgia Declares Georgian-Jewish relations as intangible cultural heritage , 2018).

Salome Zurabishvili's visit to Israel in January 2020 saw a pivotal meeting between the two presidents, resulting in an agreement to accelerate the signing of a legal protection accord for Georgians in Israel. President Zurabishvili was also honoured with the esteemed Sion Friends Centre's High Award for her role in establishing the Israel-Georgia Joint Cultural Office and her dedication to combating anti-Semitism in Georgia. Speaking at the Peres Peace and Innovation Centre in Tel Aviv, Zurabishvili underscored the crucial nature of collaboration with Israel in the realm of modern technologies, emphasizing its profound significance for Georgia (Georgian presidents visits Israel: 'our relations are not only deep, they are historical' , 2020).

Currently, relations between the State of Israel and Georgia are at a high level. Georgia supports Israel unequivocally when important issues for Israel are discussed at the UN, and the two countries are trying to form a free trade zone. Certainly, the recent meeting between Georgian Prime Minister Irakli Garibashvili and Israeli Prime Minister Benjamin Netanyahu in August 2023 signals the substantial importance both countries attach to their future relationship. Georgia's active support for Israel in critical matters at the United Nations underscores the strength of their diplomatic ties. Additionally, the mutual efforts to establish a free trade zone indicate a commitment to fostering economic collaboration. The prospect of negotiations on a Free Trade Agreement, slated to begin in 2024, holds significant promise for further enhancing bilateral ties and potentially boosting Israeli investments in Georgia.

Forecasting the future of Georgia-Israel relations is complex due to the dynamic nature of geopolitical, economic, and strategic factors. However, considering potential areas for collaboration and the evolving geopolitical landscape, we can explore some insights into the possible trajectory of these relations. Forecasting the future of Georgia-Israel relations remains challenging, given their dependence on evolving geopolitical, economic, and strategic factors. The dynamics could be notably influenced by events in neighboring countries like Russia, Iran, and Turkey. Moreover, the robust ties that both Israel and Georgia maintain with the

United States add another layer of complexity. Changes in U.S. foreign policy and regional priorities may exert either positive or negative effects on their interactions and relationships.

Both the State of Israel and Georgia express their interest in strengthening strategic relations with other countries. Israel seeks regional stability in the Middle East, while Georgia aims to ensure its sovereignty and territorial integrity. In the near future, the exchange of intelligence

information, collaboration in counterterrorism, and the development of cooperation in cybersecurity seem to be crucial directions for both Israel and Georgia to pursue.

The signed agreements and on-going negotiations indicate the potential for substantial strides in expanding economic relations in the near future. Both countries are actively exploring trade and investment opportunities, especially in areas such as technology, agriculture, and healthcare. Additionally, fostering cultural exchange, promoting tourism, and enhancing educational collaboration could further strengthen the bonds between their populations, thereby contributing positively to diplomatic relations.

Azerbaijan's historical friendly ties with both Israel and Georgia indicate that any diplomatic initiatives or conflicts involving these nations may impact Azerbaijan's foreign policy decisions and alliances. The shared regional and global interests of these three countries are noteworthy. Strengthening Israel-Georgia relations could offer Azerbaijan additional economic prospects. Increased economic collaboration with both nations might expand export markets, fostering economic growth. Azerbaijan's advantageous infrastructure supports the transportation of goods between Israel and Georgia. Moreover, the strategic importance of the Baku-Tbilisi-Ceyhan pipeline, traversing Georgian terrain, is crucial for transporting Azerbaijan's hydrocarbon reserves to Israel.

Azerbaijan actively collaborates with both countries in defence and security. Israel's significant contributions to Azerbaijan's defence industry are undeniable. Furthermore, joint military training experiences with Georgia and Turkey contribute to Azerbaijan's military capabilities. Enhanced relations between Israel and Georgia may lead to expanded trilateral security partnerships, facilitating increased information exchange in areas like counterterrorism and cybersecurity.

In navigating the complex geopolitics of the South Caucasus and the Middle East, the evolving relationship between Israel and Georgia carries nuanced implications for Armenia. The deepening ties between Israel and Georgia may impact Armenia's security dynamics, especially given Israel's well-established connections with Azerbaijan. Armenia could interpret this collaboration as reinforcing Azerbaijan's regional influence. However, it's crucial to acknowledge that Israel plays a significant role as an arms supplier and security partner in the region, including with Azerbaijan. If Israel and Georgia intensify their defence cooperation, it could reshape the regional power dynamics, prompting Armenia to reassess its defence and security strategy. Armenia's simultaneous efforts to strengthen ties with Iran, alongside seeking closer relations with the U.S. and NATO, reflect a delicate balancing act influenced by evolving circumstances and considerations, including the potential impact on its relationship with Iran.

Conclusion

The study of factors affecting the formation of Georgian-Israeli relations and its development dynamics allows us drawing a number of conclusions. Clearly, even before Georgia declared its independence, it held a significant place in Israel's attention. Post independence, Georgia strategically emphasized relations with Israel in its foreign policy. The relations can be

traced through three distinct stages. The initial stage (1991-2003) witnessed the establishment of diplomatic and political relations, including the setting up of mutual diplomatic representations. Although foundational steps were taken, the legal framework for the relationship was still in the early stages of development. The second stage (2003-2013) marked as the maturation of Georgia-Israel state relations, indicating a deeper level of engagement and collaboration. In that era, alongside the heightened U.S. presence in Georgia, there was a concurrent surge in Israel's interest in its Middle Eastern ally. The significance of oil and gas projects initiated by the Republic of Azerbaijan during this period played a pivotal role in shaping Georgia-Israel relations. As the primary consumer of Azerbaijani oil, Israel became invested in ensuring the security of pipelines traversing Georgian territory. Any instability within Georgia directly posed a threat to its energy security. Moreover, during those years, Georgia emerged as a key client for Israel's defence industry. Yet, amid the overall positive relationship, there were moments of tension between the two nations. Despite Israel's unwavering support for Georgia's territorial integrity, the 2008 conflict with Russia prompted restrictions in military cooperation due to Russian threats. These limitations gradually dissipated in the post-war period. Israeli capital actively contributed to Georgia's economy during this phase, aligning with the Georgian government's welcoming approach. However, the arrest of Israeli businessmen in Georgia in 2011 led to renewed strains in international relations.

During this period, there was an expedited process of formalizing the legal contractual framework for cooperation. Various agreements were signed, encompassing trade and economic, military-security, and humanitarian-cultural domains, fostering the development of relations.

Following political changes in Georgia from 2013 onward, despite the departure of the pro-American politician Mikheil Saakashvili, relations with the State of Israel have consistently strengthened. Every president and prime minister in Georgia has prioritized fostering ties with Israel, making efforts to gain support in various ways. This stage is marked by numerous reciprocal visits, the signing of documents facilitating an elevation in relations, and the recognition of Georgia's Georgian-Jewish relations as intangible cultural heritage.

Israel has strategically strengthened its presence in Georgia, effectively countering the influence of its historical regional adversary, the Islamic Republic of Iran. Israel actively supports the Azerbaijan-Georgia-Turkey collaboration in the energy sector. While recognizing Georgia's territorial integrity, Israel navigates regional politics without engaging in sharp confrontation with Russia. Meanwhile, Georgia seeks to benefit from both the economic prowess and defence capabilities of the State of Israel. At present, relations between Georgia and Israel are progressing in bilateral as well as multilateral dimensions. The progression of these relations isn't limited to presidential and governmental levels; successful parliamentary interactions further underscore their potential. Analysing the dynamics suggests a substantial opportunity for both states, and they mutually see the benefit of leveraging these ties in the near future. Strengthening relations between Georgia and Israel not only enhances regional security but also fosters collaboration.

Bibliography

1. *Antiemitism index score. Compare Georgia and Armenia.* (2023). ADL:
<https://global100.adl.org/compare>
2. Aryutaa, A., & Martirosyan, S. (2019). *Escaping the Syrian War: Resettling in the South Caucasus*. Hetq:
<https://hetq.am/en/article/109948>
3. *Azerbaijan Exports of crude oil to Israel.* (2023, October). Trading economic:
<https://tradingeconomics.com/azerbaijan/exports/israel/crude-oil-petroleum-bituminous-minerals#:~:text=Azerbaijan%20Exports%20of%20crude%20oil%20to%20Israel%20was%20US%241.67,updated%20on%20September%20of%202023.>
4. Biger, G. (2023). Boundaries of Troubled Nations–History, Geography, and Politics of the Boundaries of Georgia and Israel. In M. Sobczyńskiemu, *W kręgu geografii politycznej i dyscyplin „okolicznych”* (pp. 159-166). Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
5. Bishku, M. B. (2009). The South Caucasus Republics and Israel. *Middle Eastern Studies*, 45(2), 295-314.
6. Clayton, A. (2020, September 22). *Georgia Deepens Cooperation with Israel through Defense Deal.* Caspian Policy Center:
<https://www.caspianpolicy.org/research/security-and-politics-program-spp/georgia-deepens-cooperation-with-israel-through-defense-deal>

7. Dadaşova, R. B., Baxşiyeva, Y. Ü., & Babyeva-Şükürova , F. (2018). *Gürcüstan-İran İslam Respublikası münasibətləri*. Bakı: Mütərcim.
8. Freedman, R. O. (2008). The Russian invasion of Georgia–its impact on Israel and the Middle East . *Caucasian Review of International Affairs*, 2(4), 179-186.
9. Friedman, R. (2010, October 22). *Israel-loving Georgian economy minister promises as tourist*. The Jerusalem Post:
<https://www.jpost.com/Travel/Travel-News/Israel-loving-Georgian-economy-minister-promises-as-tourist>
10. *Georgia and Israel sign visa free agreement* . (2013, November 18). Agenda.ge: <https://agenda.ge/en/news/2013/225>
11. *Georgia Declares Georgian-Jewish relations as intangible cultural heritage* . (2018, April 12). Agenda.ge:
<https://agenda.ge/en/news/2018/795>
12. *Georgian Parliament Speaker visits Israel* . (2017, October 24). Agenda.ge: <https://agenda.ge/en/news/2017/2345>
13. *Georgian PM Garibashvili on official visit to Israel*. (2014, January 28). The official site of Embassy of the State of İsrail in Georgia:
<https://embassies.gov.il/tbilisi/NewsAndEvents/Pages/Georgian-PM-Garibashvili-on-official-visit-to-Israel-28-Jan-2014.aspx>
14. *Georgian presidents visits Israel: ‘our relations are not only deep, they are historical’* . (2020, January 20). Agenda.ge:
<https://agenda.ge/en/news/2020/200> mənbədən tapılıb
15. Hajizade, A. (2018, April 03). *Iran using religious indoctrination to gain influence in Georgia*. Bu Al-Arabiya:

<https://english.alarabiya.net/views/news/middle-east/2018/04/03/Iran-using-religious-indoctrination-to-gain-influence-in->

16. *Israel - Shevardnadze on state visit.* (1998, January). Youtube-AP Archive :
www.youtube.com/watch?app=desktop&v=9mt0FoEwmUs
17. *Israel, Georgia sign agriculture cooperation agreement.* (2014, June 23). Agenda.ge: <https://agenda.ge/en/news/2014/1513>
18. *Israeli Defence Minister visits Georgia for the first time.* (2018, September 12). Agenda.ge: <https://agenda.ge/en/news/2018/1906>
19. *Israeli Knesset Speaker: We “appreciate” Georgian population’s, Govt’s respect for Jewish communities, relationship between countries “getting stronger”.* (2023). Agenda.ge:
<https://agenda.ge/en/news/2023/3238>
20. Katz, M. N. (2008). Implications of the Georgian Crisis for Israel, Iran and the West. *Middle East Review of International Affairs*, 12(4), 1-11.
21. Kirchick, J. (2013). *Gürcistan -İsrail ilişkilerinin az bilinenleri.* Dünya gündem:
https://www.yenidunyagundemi.com/haber/gurcistan_israil_iliskilerinin_az_bilinenleri-50.html
22. Məmmədova, S. İ. (2022). *Azərbaycan Respublikasının İsrail dövləti ilə münasibətləri (1991-2008-ci illər).* Sumqayıt: SDU-nun nəşri.
23. *Mikheil Saakashvili met the President of Israel Shimon Peres and the President of Poland Lech Kachinski.* (2008, May 15).

Saakashviliarchive:

<http://www.saakashviliarchive.info/en/PressOffice/News?p=3192&i=>

2

24. Mirzayeva, N. (2023). *Gürcüstan-İsrail münasibətlərinə ümumi baxış. Təhlil*. Bakı: Beynəlxalq münasibətlərin təhlili mərkəzi.
25. *New alarming incidents of antisemitism in Georgia* . (2023). Georgian Tolerance and Diversity Institute: [//tdi.ge/en/news/1021-new-alarming-incidents-antisemitism-georgia](https://tdi.ge/en/news/1021-new-alarming-incidents-antisemitism-georgia)
26. Qasımlı, M. C., Kəlbizadə , E. H., & Baxşiyeva, Y. Ü. (2022). *Ermənistan İsrail Dövlətinin Cənubi Qafqaz siyasətində (1991-2021-ci illər)*. Bakı: Mütərcim.
27. Rousseau, R. (2011, June 01). *Georgia-Israel: Close Allies to Economic and Political Standoff*. (2011, Redaktor) Eurasia Daily Monitor: <https://jamestown.org/program/georgia-israel-close-allies-to-economic-and-political-standoff/>
28. *Trade Between Georgia And Israel Up By 22.8%* . (2022, February 02). Business media: <https://bm.ge/en/news/trade-between-georgia-and-israel-up-by-228/126050>
29. Yellinek , R. (2020, May 29). *Georgia's Relations with Israel and the US*. Retrieved 2021, from BESA Center Perspectives Paper: <https://besacenter.org/wp-content/uploads/2020/05/1588-Georgia-Israel-US-Yellinek-final.pdf>.
30. Маркедонов, С. (2023). *Израиль: кавказские приоритеты*. Kontinent: www.kontinent.org/article.php?aid=4837369383d7a

31. Сергиенко, В. (2016). Динамика развития грузино-израильских отношений в 1990-е гг. *Общество: философия, история, культура*, 8, 76-78.
32. *ისრაელის და საქართველოს პრემიერ-მინისტრებმა მოლაპარაკებები გამართეს* . (2013). სვილ ჯორჯია:
<https://old.civil.ge/geo/article.php?id=27062?id=27062>

33. מיש' החזון: להקפיא מכירת נשק ישראל לי גיאורגיה. (August 2008 10). אוחזר מתוך Adatum:
<https://www.haaretz.co.il/misc/2008-08-10/ty-article/0000017f-f651-d318-afff-f773ae7a0000>

34. كولايبى, ا., & رضائى, م. (1396). عوامل خارجى مؤثر بر توسعه نيافتگى روابط ايران و گرجستان. *پژوهشهای جغرافیای انسانی*, 4(49), 935-950.

ARAP BAHARI SÜRECİNDE OBAMA DÖNEMİ

AMERİKAN DIŞ POLİTİKASI: MISIR ÖRNEĞİ

(AMERICAN FOREIGN POLICY IN THE OBAMA ERA DURING THE ARAB SPRING PROCESS: THE EXAMPLE OF EGYPT)

Sümeyye BAL

Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,

Avrasya Araştırmaları Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

<https://orcid.org/0009-0006-2869-8262>

sumeyyebal7596@gmail.com

Özet

20.yüzyılda bağımsızlıklarını kazanan Ortadoğu ülkeleri modern yönetim şekli olan demokrasiye geçiş sürecini tam anlamıyla tamamlayamamış. Ülkeler bağımsızlıktan sonra otoriter şekilde yönetilmeye devam edilmiştir. Bu yönetimler doğrultusunda Ortadoğu'da 2010 yılında halk ayaklanmaları başlamıştır. Bu ayaklanmalar Arap Baharı olarak adlandırılmıştır. Diğer Ortadoğu ülkelerinde olduğu gibi Mısır'da da halk ayaklanması yaşanmıştır. O dönemde Amerika'nın başkanı olan Obama'nın başkanlığa geldiği tarihten sonra Ortadoğu'da izlediği politikalar ve Arap Baharı zamanında ki tutumu ele alınarak incelenen çalışma üç ana unsur ekseninde hazırlanmaya çalışılmıştır. Birincisi Arap Baharı süreci, ikincisi Arap Baharının Mısır'a etkisi, üçüncüsü ise Obama'nın bu süreçteki Mısır politikasıdır. Bu çalışmada Mısır'da Arap Baharı süreci yaşanırken Amerika'nın tutumu ve izlediği dış politika anlatılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Obama, Mısır, Arap Baharı, Ayaklanma.

Abstract

The Middle Eastern countries, which gained their independence in the 20th century, could not fully complete the transition to democracy, which is the modern form of government. Countries continued to be governed in an authoritarian manner after independence. In line with these administrations, popular uprisings started in the Middle East in 2010. These uprisings were called the Arab Spring. As in other Middle Eastern countries, there was a popular uprising in Egypt. The study, which was examined by examining the policies followed by Obama, who was the president of the United States at that time, in the Middle East after he came to office and his attitude during the Arab Spring, was tried to be prepared on the axis of three main elements. The first is the Arab Spring process, the second is the effect of the Arab Spring on Egypt, and the third is Obama's Egypt policy in this process. In this study, we tried to explain America's attitude and foreign policy while the Arab Spring was taking place in Egypt.

Keywords: Obama, Egypt, Arab Spring, Uprising

Giriş

20.yüzyılın başlarından beri Amerika'nın kendine has dış politika algılarını bu coğrafyaya da getirmek istediklerini görmekteyiz. Amerikalıların kendilerine özgü bir kader anlayışı vardır. Bu anlayışa göre Tanrı'nın kendilerine ezilen devletleri korumak, onlara özgürlük ve demokrasi götürmek misyonu sağladığına inanılır. Bu inanç doğrultusunda kendi kültürlerini yaymak için çeşitli faaliyetler göstermişlerdir. Bu anlamda Ortadoğu'ya olan ilgi de bu dönemde başlamıştır. Aynı dönemde ülkede yaşayan Yahudiler Amerika'nın desteğini almak için çeşitli şekillerde uğraşmıştır. Amerika halkı ise Yahudiler ile kendileri arasında benzerlikler olduğunu düşünmüşlerdir. İki halk da yurt edinmek için uğraşmaları çabalamaları ezilen halk düşüncesi ekseninde birbirlerine yakınlaştırmıştır. Bu yakınlaşma sempatiyle birlikte desteği de yanında getirmiştir. 20.yüzyılın başında petrole olan ihtiyaç ve ilgi diğer Avrupa ülkeleriyle Amerika'nın da odak noktalarından birisi haline gelmiştir. Aynı tarihlerde Amerika'nın Ortadoğu petrolerine olan ilgisi daha fazla artmıştır. Bu düşünceler çerçevesinde dünya iki büyük savaş atlatmış ve iki savaş sonunda petrole olan ihtiyacın önemi de gözler önüne çıkmıştır. Bu sebeplerden Amerika gerek Mısır gerekse diğer Ortadoğu ülkeleriyle ilişkilerinde zaman zaman ihtiyatlı davranmıştır. (Gözen vd., 2018: 184) Amerika dış politikada İngiltere ile ilişkilerini iyi tutmuş bu iki devlet zamanla birbirleri açısından önemli iki müttefik haline gelmiştir. Ortadoğu'da izlenen politikalarda iki müttefik ülkenin ilgisi ve çıkarları doğrultusunda gerçekleşmiştir. Amerika, Ortadoğu'da bölge ülkeleri arasında Mısır'ı İsrail'den sonra kendisine ikinci büyük müttefik olarak görmüştür. Mısır'ın bölge içerisindeki stratejik konumunun yanında Arap dünyasına lider konumda olması sebepleriyle her zaman yanında tutmak istemiştir. Bu doğrultu üzerine stratejiler, politikalar izlemiştir. Mısır ile olan ilişkilerinde yer yer ihtiyatlı davranmıştır.

1. Amerika Mısır İlişkileri

1.1. Amerika ve Mısır'ın Tarihsel İlişkisi

Mısır, Osmanlı İmparatorluğu'nun topraklarından birisi olmakla birlikte Süveyş Kanalı'nın yapımı sırasında gelişen sıkıntılarla başlamasıyla birlikte imparatorluk topraklarından ayrılacağına sinyallerini vermiştir. Nitekim I. Dünya Savaşı'nın başlamasının hemen ardından İngiltere resmen Mısır'ı ilhak ettiğini açıklamıştır. (Arı, 2012:181) Bu gelişmeyle birlikte Mısır'da İngiliz idaresi başlamıştır. I. Dünya Savaşı sırasında Osmanlı mülkü olmaktan çıkan Mısır'da milliyetçilik fikri etrafında heyecanla toplanmaya başlanmıştı. Heyecanı Amerika Başkanı Wilson'un önerisi

sebebe olmuştur. Başkan Wilson'un self-determination olarak geçen kavram kendi kaderini kendisi tayin etme hakkı olarak ifade edilmektedir. Bu kavram ekseninde harekete geçmek isteyen Mısırlılar ülkelerinin bağımsızlığını istemişlerdir. Fakat İngilizler durumdan rahatsız olmuş ve İngiliz Dışişleri Başkanı Balfour hemen Başkan Wilson'a mektup yazıp Mısır'ı İngiltere toprağı olarak kabul etmesini istemiştir. Başkan ise mektubun ardından İngiltere toprağı olarak kabul etmiştir. Başlangıçta Amerika gibi bir devletin davalarını destekleyen açıklamalarda bulunmasına umutlanan Mısırlılar daha sonra alınan bu karar doğrultusunda umutlarının yersiz olduğunu anlayıp hayal kırıklığına uğramışlardır. (Öztürk, 2016: 25-26) Bu gelişmelere baktığımızda Amerika ile Mısır'ın aralarındaki ilk ilişkilerin başlangıç seyrini görmekteyiz. Mısırlılar açısından ilk temasların olumlu olmadığı açıkça görülmektedir. İngilizler 1922 yılında Mısır'ın bağımsızlığının ilanını açıklamışlardır fakat mevcut durumdan farklı bir değişiklik söz konusu olmamıştır. 1936 yılında İngiltere ve Mısır arasında bir antlaşma yapılmıştır. Süveyş Kanalı'nın ise antlaşmanın gereğı olarak İngiltere de olacağı ve kendi askerleri tarafından korunacağı ifade ediliyordu. Mısır 1922 yılında bağımsızlığı ilan edilmesine rağmen bir nevi sözde kalan bir bağımsızlık olmuştur. 1936 yılında yapılan antlaşma ile çoğunlukla çekilen İngiltere'nin Süveyş Kanalı ile birlikte etkisi devam etmekteydi. (Arı, 2012: 184-185) 1939 yılında İngiltere'nin II. Dünya Savaşı'na girmesinin ardından Mısır da sıkıyönetim ilan edilmiştir. İngiltere Mısır'ı savaştan uzak tutmaya çalışsa da pek mümkün olmadı. Ortadoğu ikmal merkezi olarak kullanılmıştır. Mısır'ın önemini anlayan Mihver devletleri ülkeyi hedefe almış kıyı şehirlerini bombalamıştır. (Cleveland, 2008: 227)

II. Dünya Savaşı sonunda meydana gelen ve Mısır'ı ilerleyen yıllarda da büyük oranda ilgilendirecek önemli gelişmelerden birisi ise İsrail devletinin kurulmasıdır. (Öztürk, 2016:33) II. Dünya Savaşı'nın ardında yeni bir dünya düzeni kurmak isteyen Amerika savaşın ardından İngiltere ile ilişkilerini sıkı tutmuştur. İki müttefik devlet bölgede hakimiyetlerini güçlendirmek için birbirlerini desteklemiştir. Amerika Soğuk Savaş'ın başlamasıyla gücünü artırmak için farklı stratejiler ve ilişkiler ağı kurmaya başlamıştır. Mısır'ın da içerisinde bulunduğu Ortadoğu coğrafyası ise Balfour Deklarasyonu ile kendi açılarından istemedikleri yeni bir sürecin içerisine girmiş bulunmaktaydı. Bölgeye Yahudi göçlerinin başlamasıyla dengeler ve stratejiler değişmeye başlamaktaydı. Deklarasyon Yahudi Devleti kurmayı amaçlıyordu. Bir taraftan da Araplara haklarının istismar edilmeyeceğini söyleyerek sorun çıkmasını önlemeye çalışıyordu. (Hook ve Spainer, 2016: 119) İki dünya savaşı arasındaki yıllarda Avrupa'da artan ırkçılık sonucunda Yahudiler soykırıma uğramaya

başlamıştır. Gidecek evleri, yurtları bulunmayan Yahudiler için yurt bulmak yerleşmek çok önem arz etmektedir. Bunun doğrultusunda II. Dünya Savaşı sonrası Yahudiler asırlardır amaçladıkları hedefe sonunda ulaşmışlardır. Birleşmiş Milletlerin Paylaşım Planına göre bölgede Amerika ve İngiltere'nin destekleriyle İsrail Devleti kurulmuştur. İsrail'in kurulmasıyla başta Mısır olmak üzere birçok Arap ülkesi durumdan rahatsız olmuştur. Ertesi gün İsrail'e karşı savaş ilan etmişlerdir. Böylelikle Arap-İsrail Savaşları başlamıştır. Diğer yandan ise Amerika İsrail'i ilk tanıyan ülkelerden olmuştur. İsrail'i hemen tanımasıyla Amerika İsrail'e ve Yahudilere olan desteğini tüm dünyaya göstermiştir. Bunun getirisi olarak Ortadoğu'da yer alan ülkelerle aralarında soğuk rüzgarlar esmeye başlamıştır. 1945 sonrasında yaşanan bu gelişmelerle Amerika resmen Ortadoğu'ya adımını atmıştır. (Köni, 2007: 63) Amerika halkı ile Yahudi halkını benzer görmeleri doğrultusunda Amerika İsrail'e her zaman her alanda desteğini açıkça göstermiştir.

1.2. Nasır ve Sedat Dönemleri Amerika Mısır İlişkisi

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Mısır ile İngiltere arasındaki gerginlik devam etmekteydi. 1936 antlaşması ile Mısır üzerindeki kısıtlamalar henüz tamamen bitmiş değildi. Mısır'ın, İngiltere ile askerlerin çekilmesi konusundaki anlaşma çabaları boşa gitmiştir. Hindistan'ın 1947 yılında bağımsızlığının verilmesine karşın İngiltere, Süveyş Kanalı'ndan ayrılmaya yanaşmamaktadır. Diğer taraftan tamamen bağımsızlık sağlayamadığı için Mısır hükümetine karşı hoşnutsuzluk giderek artmaktaydı. Kral Faruk'un kişisel davranışları ve 1948'deki Arap İsrail Savaşı'nda aldığı yenilgiyle birlikte tamamen önemini yitirmiştir. İstikrarlı liderin eksikliği ülkeyi sürekli bir siyasal gerginlik içerisinde tutmaktadır. (Cleveland, 2008: 336)

İngilizler, Süveyş Kanalı'nın bulunduğu şehirdeki valiliği ve polis teşkilatını yabancı karşıtlığı ve bazı gruplara destek vermekle suçlamaktadır. Mısır'daki milliyetçi gruplar İngilizlerin Süveyş Kanalı'nı Mısırlılara bırakıp tamamen ülkeden gitmelerini istemektedirler. Bunu için ara ara silahlı baskınlar düzenlemektedirler. 1952 yılında İngilizler bu grupların silahlarını bırakıp Kanal bölgesinden gitmelerini istediler. Silahlarını bırakmayan gruplar İngiliz askerleriyle çatışmıştır. Bu olay Kahire de duyuldu ve sorumlu olarak Kral Faruk tutulmuştur. İngilizlere savaş ilan edilmesi istenmiştir. Bunun üzerine Kahire'de büyük bir yangın çıkmıştır. Daha sonradan kontrol altına alınan olaylara tarihe Kanlı Cumartesi / Kahire yangını olarak geçmektedir. Bu olayların ardından geçen süreçte Kral Faruk'un siyasetçiler atayıp kurdurduğu hükümetler ilerleme kaydedemedi. 23 Temmuz 1952 günü bir grup genç subay darbe yaparak yönetime el koymuştur. Hür Subaylar olarak

adlandırılan bu grubun lideri Cemal Abdulnasır idi. Bu darbeden sonra Kral Faruk tahtı oğlu II. Fuad'a bırakmıştır. İlerleyen süreçte 28 Temmuz 1953 gününde Hür Subaylar monarşinin dağıldığını ve Mısır Cumhuriyeti'nin kurulduğunu bildirmişlerdir. (Öztürk, 2016:33-35) Cemal Abdulnasır liderliğindeki Hür Subaylar böylelikle bir hükümet devirmekten öte giderek yönetim şeklini değiştirmeyi başarmışlardır. Mısır'ın liderliği böylelikle Nasır'a geçmiştir. Nasır dış politikada aktif bir siyasi lider olmuştur. Dış politikada aktif ve etkin olması onu ve Mısır'ı Arap dünyasında ön plana çıkarmış adeta lider konumuna getirmiştir. 1954 yılına gelindiğinde Süveyş Kanalı hakkında İngiltere ile antlaşma yapılmıştır. Antlaşmaya göre son İngiliz askerleri 13 Haziran 1956'da Kanal bölgesinden ayrılmıştır. İngiliz askerleri bölgeyi terk etmiş ve askeri tesisler Mısır'a geçmiştir. Nasır, 1955 yılında Bağdat Paktı gibi Batının etkisiyle yapılan ittifaklarını desteklemeye yanaşmamıştır. Orta Doğu'da liderliği hedefleyen Nasır kendi ittifakını kurmayı planlamaktadır. Nasır, 1955 Bandung Konferansı ile birlikte Afrika'nın bölgesel ve uluslararası politikada önemli bir ağırlığını düşünerek yönünü bu bölgeye çevirmiş ve Batı karşısında Mısır'a büyük destek sağlayabileceğini düşündüğü Üçüncü Dünya ülkeleriyle ittifak kurmaya başlamıştır. (Arı, 2012: 190-191) İngilizlerden kalan askeri teçhizatı değiştirmek isteyip Batı'dan silah istemiş ve reddedilmiştir. Aynı yıl Çekoslovakya ile Mısır pamuğu karşılığında silah antlaşması yapmıştır. Aslında bu Sovyet-Mısır antlaşmasıydı. Nasır'ın bu hamlesi Amerika'nın Sovyetler Birliği'ni sınırlandırmak için izlediği politikalara bir baltalamadır. Ayrıca Nasır, Sovyetler Birliği'nin Akdeniz de üst hayallerini de gerçekleştirmiştir. İngiliz Amerikan etkisinde olmamasıyla Arap dünyasından övgüler almıştır. Batılı güçlerin hakimiyetinin sekteye uğratılmasıyla Amerika ve İngiltere durumdan hoşnutsuzluğunu belli etmiştir. Tarım temelli bir toplum olan Mısır için ekonomik ve tarımsal faaliyetlerin geliştirilmesi önemlidir. Nasır'ın ikinci bir barajla sulamayı genişletip tüm ülkeyi refaha ulaştırmak üzerine bir projesi vardır. Maliyeti Mısır'ın yetebileceğinin çok üstünde olması sebebiyle kendisine dış yardım aramıştır. Dünya Bankası, Amerika ve İngiltere'nin de katılmasıyla kredi vermeyi kabul etmiştir. Ancak Nasır'ın ortaya çıkardığı rahatsızlığın getirisi olarak bazı şartlar konulmuştur. Amerika 1956 yılında Asvan Barajı projesine vereceği desteği çektiğini ilan etmiştir. Bu gelişmeden birkaç gün sonra Nasır Süveyş Kanalını millileştirdiğini açıklamıştır. (Cleveland, 2008: 344-345) Kanalın işletilmesini sağlayan Fransızlar ile Kanaldan en çok gelir elde eden İngiltere bu duruma çok kızdılar. Bu iki devletin yanında İsrail'de Mısır'ın silah almasından rahatsız olmuştur. Üç devlet Mısır'a savaş ilan etmiştir. Uluslararası toplumun baskılarıyla Fransa ve İngiltere 7 Kasım 1956 yılında geri çekilmek zorunda

kalmıştır. İngiltere ve Fransa durumu Amerika'dan gizlemeye çalışmıştır. Bunun üzerine Amerika'nın tepkisi ise işgalci ülkelerin Mısır'ı terk etmesini istemesi olmuştur. Amerika bu tutumu sayesinde kazandığı prestiji daha sonra Mısır'a uygulanan ambargoya destek vererek yitirmiştir. Mısır Sovyetler Birliği ile yakınlaşmıştır. Amerika bu durumdan çok fazla rahatsız olmuştur. (Öztürk, 2016: 38-39) Ortadoğu'da iki süper gücün rekabeti Mısır'ın dış politikası üzerinden kızışmaktadır. Amerika, Sovyet tehdidine karşı Eisenhower Doktrinini ortaya çıkarmıştır. Nasır için bu Bağdat Pakti'nden farksızdır. Sovyetler ile gitgide yaklaşan Nasır, Amerika ile ilişkileri koparmamıştır. İki devletten yardım alıp onlara tamamen bağlı kalmamayı amaçlayan politika izlemeyi amaçlıyordu. Amerikan yardımı süreklilik arz etmemekteydi. Amerika ile Mısır ilişkilerini engelleyen iki önemli unsur vardır: İlki Nasır'ın Mısır'ı Batı ittifakını istemeyip Sovyetler Birliği'nden yardım alması, ikincisi ise Nasır'ın İsrail'e karşı Arapların savunucusu olması iken Amerika'nın İsrail'e verdiği destektir. (Cleveland, 2008: 351) Amerika 1950'ler ve 1960'larda birçok Arap ülkesine silah ambargosu uygulamışken İsrail'i gelişmiş silahlarla donatmıştır. Bu durum İsrail ile sınır komşusu olan ve bölgede İsrail'i istemeyen ülkeleri endişelendirmektedir. Mayıs 1967'de Nasır, Birleşmiş Milletler Acil Müdahale Gücü'nün Şarm el-Şeyh bölgesinden çekilmesini istemiştir. Bu istek İsrail için savaş sebebidir. İsrail 5 Haziran 1967 günü Mısır, Ürdün, Suriye havalimanlarını bombalamıştır. Tarihe Altı Gün Savaşı olarak geçen savaş, altı gün sürmüştür ve savaş sonunda İsrail topraklarını üç katı genişletmiştir. İsrail'e karşı savaş kaybeden Mısır'ın ekonomisi hızlıca kötüleşmiştir. Askeri olarak büyük kayıplar yaşanmıştır. Orduyu yeniden kurma çabalarına girilmiştir. Askeri ve ekonomik alanlarda bu gelişmeler yaşanırken şeker hastası olan Nasır'ın 28 Eylül 1970 günü aniden ölmesi ülkede şok etkisi yaratmıştır. (Öztürk, 2016: 41-42)

Nasır'ın ölümünün ardından yerine uzun süre yardımcılığını yapan Enver Sedat seçilmiştir. Enver Sedat Nasır döneminden farklı olarak dış politikada Sovyetlerle yakınlaşmak yerine Amerika ile yakınlaşıp iyi ilişkiler kurmayı amaçlayan politikalar izlemiştir. Enver Sedat başa gelmesinin ardından Nasır ile farklı politikalar izleme yoluna gitmiştir. Bunun getirisi olarak da Nasır'ı emekçi işçi sınıf desteklerken Sedat'ı ise daha burjuvazi sınıf desteklemiştir. (Öztürk, 2016: 44) Sedat ekonomik anlamda daha liberal bir ekonomi modeli benimsemiştir. Sedat'ın ilk arayışı ülkeye gelmesini istediği yatırımcılar üzerinedir. Ülkeye yabancı sermayecilerin gelip ekonomik olarak ülkenin daha hızlı şekilde toparlanmasını istemektedir. Bunun olması için ise önünde büyük bir engel vardı Arı'nın (2012) aktarımı ile: "Sedat yabancı sermayenin Mısır'a gelmesinin önündeki en büyük engelin de İsrail-Mısır çatışması ve Mısır'ın

Sovyetlerle yakın ilişkisi olduğu gerçeğini göz ardı etmiyordu. Bu iki sorunu çözmesi halinde Mısır'ın Batı sermayesi açısından daha cazip hale geleceğinin farkındaydı.” (Arı, 2012: 201) Sedat, bu engellerin ortadan kalkması için İsrail ile barış yapılması gerektiğini düşünmekteydi. Mısır ekonomisini iyileştirmek için barışa ihtiyacı vardı. 1967 askeri zaferiyle kendine olan güveni artan İsrail'in Amerika'dan aldığı yardımlarla da ekonomik olarak güçlendiği görülmekteydi. Sedat, İsrail'in pazarlığını yalnızca Amerika ile olabileceğini biliyordu. Bunun için Amerika'nın katılımını sağlamak için uğraş vermiştir. 1971'de Mısır ile Moskova arasında Dostluk ve İş birliği Antlaşması imzalanmıştır. Fakat antlaşmadan bir yıl sonra Sedat herkesi şaşırtarak Temmuz 1972'de 20.000 Sovyet uzmanı ülkesine göndermiştir. Sedat bu hareketiyle 1967'de kaybettiği toprakları geri almak ile birlikte Sovyetlerden bağımsız olduğunu gösterip Amerika ile olan ilişkilerini iyileştirme umudu ile yapılmıştır. Ne yazık ki Sedat'ın bu hareketi yanlış zamana denk gelmiştir. Çünkü İsrail'in olimpiyat takımlarına Filistinliler saldırı düzenlemiştir. Amerika Mısır'daki gelişmeleri takip ederken Mısır Sovyetler ile ilişkilerini düzeltmekten başka çıkar yol bulamamıştır. 1973 yılında Mısır Sovyetlerden yeniden silah almaya başlamıştır. Mısır, Amerika ile İsrail'in zorda bırakmanın yolunun İsrail'in görüldüğü kadar güçlü olmadığını göstermek olduğunu düşünmekteydi. Sedat savaşın gerekliliğini düşünürken Amerika ile görüşüp diplomatik yolla da sonuca ulaşmayı hedeflemekteydi. (Arı, 2012: 202-204) Ekim 1973'de Mısır ve Suriye Yahudiler için önemli bir gün olan Yom Kippur gününde aynı anda İsrail'e saldırdılar. İsraililer hazırlıksız yakalandılar. Sovyetlerden askeri teçhizat alan Mısır ve Suriye'nin karşısında Amerika'dan hava desteği alan İsrail vardı. Sovyetlerin asker konuşlandırmasına karşın Amerika nükleer alarm verdi. Bunun üzerine Sovyetler vazgeçti ve Amerika ise İsrail'e ilerlemeyi durdurması için baskı yaptı. Bunun üzerine ateşkes sağlanmış oldu. (Hook ve Spanier, 2022:120) Kissinger 1974 yılında Mısır ve İsrail'in savaşı bitirme konusunda ikna etmiştir. 1975'de Sina II antlaşması imzalanmıştır. Amerika'nın bu girişimi Mısır'a ekonomik yardım da sağlamıştır. Amerika 1975'de yeniden açılan Süveyş Kanalı'nın imarına katkı sağlamıştır. Sedat'ın geçiş ruhu ekonomiyi iyileştirmekle ülkeye yarar getirmiştir. 1977'de Sedat Kudüs'e gidip Mısır'ın İsrail ile barışı kabul ettiğini açıklamıştır. Amerika'nın burada üçüncü taraf olmasıyla Mısır ile İsrail arasında yeni barış süreci başlamıştır. İki devletin liderinin konuşacağı tek şey barış değildi. Filistin'in durumunu da konuşmaları gerekiyordu. Bu konunun antlaşmayı çıkmaza girdireceği sırada Amerika başkanı Carter iki lideri Camp David'e görüşmeleri için çağırmıştır. 1978'de Başkan Carter iki devletin isteklerini orta yolda buluşturmaya çalıştı. Sonuçta 17 Eylül 1978'de Camp David Antlaşması

imzalanmıştır. (Cleveland, 2008: 419-422) Camp David Antlaşması Mısır'a barış getirmiştir. Amerika iki ülkeye de dış yardımla barışı desteklemiştir. Fakat Mısır'da ekonomik olarak tam bir iyileşme sağlamamıştır. Diğer yandan Sedat'ın attığı bu adım sonunda diğer Arap ülkeleri onu kınamıştır. Mısır, Arap dünyasında yalnızlaşmıştır. Arap Birliği'nden çıkarılmıştır. Halk arasında da hoşnutsuzluk gittikçe artmaktadır. Bunun üzerine Sedat demokrasi adına çeşitli platformlar kurdu muştur. Camp David sonrası uluslararası arenada saygınlığı artan Sedat'ın halk arasında gittikçe azalmaktadır. 1980'de Sedat, Utanç Yasası çıkarmıştır. Yasanın çıkmasından sonra toplu tutuklamalar alındı. Bu tutuklanmalar Mısır halkının Sedat'a olan güvenini bitirmiştir. 6 Şubat 1981'de askerî geçit töreni sırasında resmi heyete düzenlenen saldırıda hayatını kaybetmiştir.

2. Arap Baharı ve Mısır

2.1. Mübarek Dönemi ve Arap Baharı Öncesi Mısır'ın Durumu

1981'de Enver Sedat'ın ölümünün ardından Mısır'ın başına Hüsnü Mübarek geçmiştir. Arap Baharının başladığı sırada Mısır'ın başında Hüsnü Mübarek bulunmaktaydı. Mübarek başa geldiği zaman ülkenin en önemli problemi hiç şüphesiz ekonomi idi. Sedat döneminde başlayan liberalleşme faaliyetleri beklenilene karşılayamamıştır. Aksine giderek artan bir gelir eşitsizliği problemini meydana getirmiştir. Mübarek dış politikada Batı yanlısı politikaya devam etmiştir. Sovyetlerle olan ilişkiyi düzeltme gayretine girişmiştir. Camp David sonrası Arap ülkeleriyle bozulan ilişkileri de düzeltmek için çaba göstermiştir. Sedat döneminde başlayan Amerika ve Mısır yakınlaşması Mübarek döneminde de devam etmektedir. Ülkenin ekonomik olarak düzelmesinin yolunun Amerika tarafından karşılanabileceğini düşünmektedir. Mübarek Camp David Antlaşmasına sadık kalmaya ve İsrail ile olan ilişkilerin bozulmamasına da özen göstermiştir. (Öztürk, 2016: 48-49) 1980'li yılların ortalarına kadar yardımlar artarak devam etmiştir. (Kuduoğlu, 2018:13)

Mübarek'in ilk dönemleri Mısır'ın daha demokratik zamanlara gidişini gösteriyor gibiydi. 1984 seçimleri Hür Subaylar Darbesi'nden bu yana yapılan en şeffaf seçimlerden biriydi. Mübarek, Sedat'ın karma ekonomisini devam ettiriyordu. Amerika'nın ekonomik özelleştirmesine karşı direniyordu. Siyasi kısıtlamalar da hükümetin özel sektöre dönük politikasında aktif olmuştur. Bir tarafta zengin ve bürokrasinin üst kademeleri diğer tarafta ise memurlar bulunmaktaydı bu iki grup arasında yolsuzluğun etkinliğinde uçurum giderek artmaktaydı. Bunlara ek yasadışı işler rejime olan kuşkuyu artırmıştır. Ülkedeki İslami örgütler muhalefet kanadını oluşturmaktaydı. Mübarek'in dış politika hedeflerinin başında İsrail ile barışı

korumak, Amerika ile iyi ilişkiler geliştirip ekonomik yardım üzerine dayandırılmıştı. Ekonominin düzeltilmesi en büyük amacı haline gelmiştir. Bunun yanında Amerika'dan askeri yardım da almaktadır. Amerika'dan alınan yardımlar sonunda Mısır'ın ekonomik bağımlılığının olduğu üzerine eleştiriler almaktadır. Ülkenin dış politikada etkisini kaybettiği ve yalnızca Amerika'nın bölgedeki kuklası olduğunu ifade ediyorlardı. Kalkınma stratejisinin Mısır'a göre değil de Amerika'ya göre yapılmaktaydı. Ayrıca Mısır modern Amerikan silahlarıyla yeniden donatılırken yüklü borca girmişti. 1989'da Mısır yeniden Arap Birliği'ne alınmıştır. (Cleveland, 2008: 436-439)

1990 yılında Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesi üzerine Amerika'nın Mısır'dan yardım talep etmesi Mübarek için bir fırsat olmuştur. Mübarek Amerika'nın yürüttüğü Çöl Fırtınası Operasyonu'nda onlara destek vermiştir. (Öztürk, 2016: 50) Mübarek, Amerika'nın bölge politikalarına destek olduğunun en büyük kanıtı Körfez Savaşı'ndaki bu tutumudur. Kamuoyunda destek aldığı gibi tepki de almıştır. (Kuduoğlu, 2018:18) Birinci Körfez Savaşı'nın ardından 2003 yılında Amerika'nın Irak'ı işgali gerçekleşmiştir. Mübarek Birinci Körfez Savaşı'nın aksine Irak'ın işgaline kesin bir şekilde karşı çıkmıştır. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle Amerika'nın Ortadoğu'ya demokrasi getirmek adıyla bölgede uyguladığı baskıdan Mısır'da nasibini almıştır. Mübarek siyasi alanı daha rekabetçi hale getirmiştir. (Öztürk, 2016: 51) “Fakat yaklaşık otuz yıl boyunca ülkeyi baskı altında tutarak kendisine karşı ciddi bir muhalefetin oluşmasını engellemeye çalışmıştır. Bu doğrultuda polis ve istihbarat güçlerini bizzat kontrolü altında tutmuş ve halkın yanı sıra bürokrasi ve ordu içerisinde de kendisine karşı bir muhalefetin gelişmesini istememiştir. Kendisine karşı bir muhalefetin gelişmesini engellemeye çalışırken anayasaya da karşı gelerek Cumhurbaşkanı Yardımcısı koltuğuna herhangi bir ismi atamamış ve bu makamın boş kalmasını sağlamıştır. Bu durum ise hem orduda hem de bürokraside Mübarek'in kendilerine güven duymadığı ve rejime karşı bir tehdit olarak gördüğü hissini uyandırmıştır.” (Gönen, 2019: 76) Kendisinden sonra yerine oğlunun geçeceği söylentisi Mısır halkını öfkelenmiştir. Bu öfkeler doğrultusunda Mübarek yönetiminin baskısından, yolsuzluğundan, kötü yönetiminden bıkan halk 25 Ocak 2011'de Kahire'de Tahrir Meydanı'nda toplanarak Mübarek'i protestoya başlamıştır. (Öztürk, 2016: 52)

2.2. Arap Baharında Mısır

Arap Baharı hareketi, çoğunluğu Araplardan oluşan coğrafyada başlayan protesto ve ayaklanmalara verilen isimdir. Arap coğrafyasını kapsayan, Arap dünyasında demokrasi ve temel hak ve özgürlüklerin istenmesi üzerine ortaya

çıkmiştir. Hook ve Spanier' in (2022) deyimiyile “Arap demokrasisinin uyanışı.” 2010 tarihinde üniversite mezunu seyyar satıcı Muhammed Buazizi'nin ruhsatı olmadığı gerekçesiyle Tunus polisi tarafından tutuklanmıştır. Buazizi'nin çalışabilmek için polise rüşvet vermeyi reddetmesi üzerine mallarına el konulmuştur. Bunun üzerine tek gelir kapısını da kaybeden öfkeli Buazizi, şehrin kalabalık bir sokağında kendisini yakmıştır. Buazizi'nin kendi hayatından vazgeçip yaptığı eylem bir başkaldırı hareketi olarak tarihte yerini almıştır. (Hook ve Spanier, 2022: 354) Bu olayın haberlerde, gazetelerde ve sosyal medyada yayınlanmasıyla olay halk arasında yayılmıştır. Buazizi'nin bu hareketi Tunusluların protesto etmesi için önderlik yapmıştır. Protestolar önce Buazizi'nin memleketinde daha sonra tek tek diğer şehirlere hızla yayılmıştır. Ayaklanmanın artan işsizlik, gıda fiyatlarındaki artış, yüksek enflasyon, rüşvet, olumsuz hayat koşulları gibi birçok sebebi bulunmaktadır. (Gelvin, 2016: 373) Otoriter baskıcı bir şekilde yönetilen halkın birçok sebepten dayanacak gücü kalmamıştır. Bununla birlikte yaşanan bu olay bardağı dolduran son damla olmuştur. Halk demokrasi, temel hak ve özgürlüklerini talep etmeleri üzerine ayaklanmıştır. Ayaklanma Tunus lideri Zeynel Abidin Bin Ali'nin devrilmesiyle sonuçlanmıştır. Ayaklanma yalnızca Tunus ile sınırlı kalmamıştır. Tunus'ta başlayıp Kuzey Afrika ülkelerine hızlı bir şekilde yayılmıştır. Ayaklanmanın ilk yayıldığı ülkelere baktığımızda Katar, Birleşik Arap Emirlikleri gibi zengin Arap ülkelerinde değil; Tunus, Mısır gibi yoksul Arap ülkelerinde çıktığı görülmektedir. (Gönen, 2019: 56) Bu da halkın sosyoekonomik olarak nasıl bir buhranda olduğunu bizlere göstermektedir. Halkın yaşam koşullarının gitgide kötüye gitmesiyle devletten beklenen yardım, demokrasi için istenilen talebin yerine getirilmemesi sabırlarını taşırmıştır.

Olayların kış ayında başlayıp yayılmasıyla halk demokrasi, insan hakları gibi taleplerinin yanında sosyoekonomik açıdan da içlerindeki umudu ifade eden bir ifade olarak bahar olarak adlandırmıştır. Her kışın bir baharı her baharın bir yazı vardır. Soğuk ve sert kışın ardından ılık ve ferah bir bahar beklenir. Arap halkı da yoksulluk ve baskının ardından demokrasi ve özgürlüğün geleceğine olan umutlarını göstermişlerdir. Nitekim baharın olduğu her yerde umutlar gerçekleşmemiştir.

Tunus'ta başlayan ayaklanma dalgalar halinde diğer ülkelere de geçtiğini üst kısımda belirtmiştik. Ayaklanmanın etkisi altına aldığı bir sonraki durağı Mısır'dır.

Ayaklanmanın Tunus'tan sonraki durağının Mısır olmasının tesadüfi olmadığı düşüncesi ağır basmaktadır. Sebebi aynı coğrafyada bulunmalarının yanında iki ülkenin de aynı veya benzer durumlar içerisinde olmasından kaynaklanmaktadır. Sebepleri tek yönlü düşünmemekte fayda vardır. Ayaklanmanın ortaya çıkış koşulları, sebepleri; coğrafya, dil ve kültürün yanı sıra siyasi, askeri, idari ve hepsinden önemlisi ise ekonomik olarak iki ülkenin birbiriyle çok benzer olmasıdır. Temel sebepler benzer iken ülkelerde etkin ve ayaklanmayı getiren ağır basan sebepler ise farklıdır. Bu şu demektir evet ayaklanmanın yaşandığı ülkelerde temel sebepler aynı olabilir (yoksulluk, işsizlik gibi) veya benzerlik gösterebilirken, ülkelerde ayaklanmanın patlak vermesine farklı bir sebep daha aktif rol oynamıştır. Bu benzerliklerin yanında Arap Baharının sıçradığı her ülkede protestolar, protesto şekilleri, protesto süreleri ve bununla birlikte elde ettikleri sonuçlar her biri birbirinden farklılık göstermektedir. Bütün bu sıralanmış olan benzerlik ve farklılıkların sebeplerin ortak zemininde otoriter rejim şeklinde yönetilmeleri vardır. (Bahtiyar, 2016:169) “Tunus ile başlayıp, Mısır’a sıçrayan, oradan da Yemen, Bahreyn, Suriye ve Libya’yı sarsan Arap isyanlarını patlatan en temel sebep, Arap dünyasını saran çarpık ve eşitsiz siyasi ve ekonomik sistem olarak belirlemek mümkündür. Bu sebebe değişik boyutlarda da olsa protestoların düzenlendiği hemen her Arap devletinde rastlanmaktadır.” (Başkan, 2011: 20)

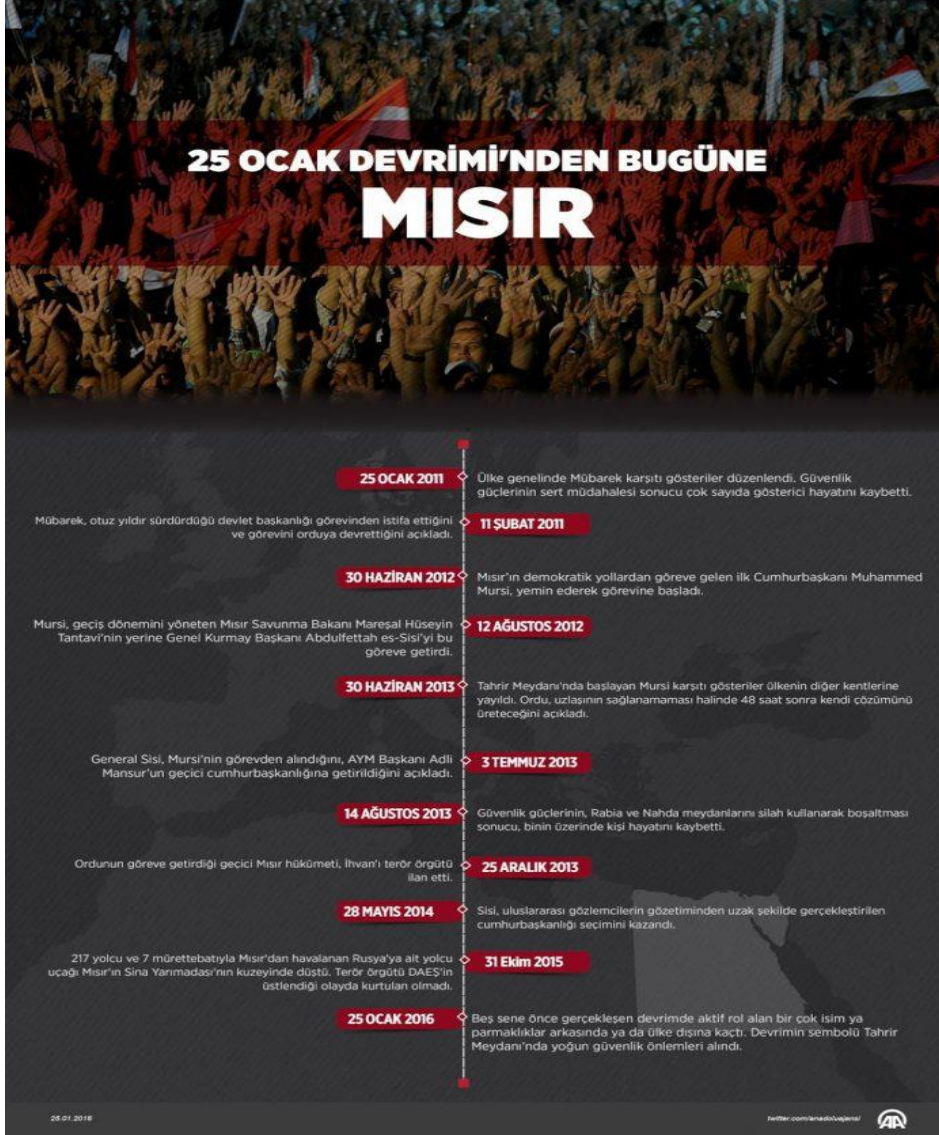
Halk tarafından “Öfke Günü” olarak anılan 25 Ocak 2011 tarihinde Mısır’da ayaklanmanın sesleri sert ve iyice duyulmaya başlanmıştır. Bu tarih on sekiz gün sürecek kitlesel işgal ve eylemlerin başlangıcıdır. (Amar ve Prashad, 2014: 71) Halkın ayaklanmaya başlaması ile ülkedeki birçok sorun da gün yüzüne çıkmaya başlamıştır. Gıda fiyatlarındaki artış, yolsuzluk, rüşvet, giderek artan işsizlik, kötü yaşam koşulları, demokrasinin uygulanamayışı, temel hak ve özgürlükler konusundaki eksiklikler gibi konular ayaklanmanın ardından patlak vermeye başlamıştır. Bütün bu saydığımız konular halkı için yeterince zor ve yaşamalarını güçleştirirken bir de ülkedeki mevcut hükümetin bu konulara olan uzaklığı ve baskısı insanların sabırlarını fazlaca zorlamaktadır. Hükümet bu konulara çözüm bulma konusunda yetersiz kalmıştır. (Çetinkaya, 2014: 63) Tunus’ta yaşananlardan sonra Mısır’da yaşayan ‘6 Nisan Hareketi’ içerisinde olan gençler olayların başlamasıyla Tahrir Meydanı’na gelmeye başlamışlardır. Ayaklanma başlayıp devam ederken Tahrir Meydanı yüzlerce insanın günlerce protesto yaptıkları önemli bir yer haline gelmiştir. Ayaklanmanın başlaması ve sürecin ilerlemesi konusunu aktaran Gelvin :

“Ben Ali'nin istifa etmesinden yaklaşık bir buçuk hafta sonra, bu kez Mısır'da birçoğu” 6 Nisan Hareketi'ne dahil olan gençler Kahire'deki Tahrir

Meydanı'nı işgal etmeye başladılar (Tahrir Meydanı Mısır'a o günkü protestolara ev sahipliği yapan birçok yerden biri olmasına karşın, Mısır isyanının sembolik merkezi haline geldi). 6 Nisan Harekatı ismini 2008 yılında Facebook kullanıcısı olan gençlerin devlet tarafından işletilen bir tekstil fabrikasında greve gitmiş olan işçilere destek vermek için genel grev çağrısında buldukları tarihten almaktaydı. Bugün Facebook ile diğer sosyal medya araçlarına atfedilen mucizevi gücü yalanlarcasına, genel grev çağrısına uyulmadı. Ancak bu 2008'teydi. Birkaç yıl sonra tekrar denediklerinde bu kez daha başarılı oldular. Güvenlik güçleri ve grev kırıncılar protestocuları dağıtmayı başaramayınca, ordu protestoculara ateş açılmayacağını duyurdu. Grevler ve hükümet karşıtı protestolar bütün Mısır'a yayıldı. 11 Şubat 2011'de, ordu yönetime el koydu. Devlet başkanı Hüsnü Mübarek'i görevden aldı ve Silahlı Kuvvetler Yüksek Şurası altında yeni bir yönetim tesis etti. Mısır isyanının ilk sokak evresi olarak adlandırılabilen bu aşama yalnızca on sekiz gün içinde nihayete ermiştir." (Gelvin, 2014: 64)

Mısır'da çoğunluğunu gençlerin oluşturduğu ayaklanma da diğer ülkelerde rastlanmayan benzersiz bir şekilde birbirleriyle örgütlenmeleri görülmüştür. Gençler sosyal medya aracılığıyla birbirleriyle sıkı iletişim kurup protestolara katılmışlardır. Bu yönüyle Mısır'daki eylemler diğer ülkelerdeki eylemlerden farklılık göstermektedir. Ayrıca bu yöntemin kullanılmasıyla sosyal medya ve teknolojinin olayların seyrini hızlandırmadaki etkisi de gözler önüne serilmiştir. Kamuoyu oluşturma, organize olma gibi konularda geniş kitlelere ulaşma da çok etkin olduğu görülmektedir. Tahrir Meydanında toplanan halkın belki de en önemli isteği otoriter Mübarek rejiminin devrilmesidir. Tahrir Meydanı'nda göstericiler "Eş-şebab yurid iskat en-nizam" yani halk rejiminin yıkılmasını istiyor, "İrhal!" Defol! sözleriyle sloganlar atıyorlardı. Halkı yatıştırmak isteyen Mübarek, onlara bazı reformlar önermiştir. Fakat öfkeli halk kabul etmemiştir. Halkın öfkesini dindiremeyen Mübarek ayaklanmayı bastırma konusunda başarısız olmuştur. Bütün ülkeye yayılan hükümet karşıtı eylemler sonucunda ordu yönetime el koymuştur. Bunun üzerine Mübarek görevden alınmıştır. 30 yıllık Mübarek yönetimi bitmiştir. Mübarek'in devrilmesinin ardından Haziran 2012'de Mısır tarihinde gerçekleştirilen ilk cumhurbaşkanlığı seçimleri sonucunda Müslüman Kardeşler, yeni bir hükümet kuracak kadar halkın desteğini almıştır. Müslüman Kardeşler'den Muhammed Mursi seçimi kazandı. Mursi'nin yemin etmesi ile birlikte göreve başladı. Fakat siyasi gerilim devam etti. (Öztürk, 2016: 52-53) Müslüman Kardeşler ve onları istemeyenler arasında rekabet

başlamıştır. Bu rekabet ilerlerken Mısır ekonomisi gittikçe daha da kötüleşmiştir. Bunu üzerine Mısır halkı yeniden sokaklara dökülmüştür. Yüzlerce insanın gösterilere başlamasına ordu yeniden müdahale etmiştir. Müslüman Kardeşleri devirip gösterileri dağıttı. Yeni bir anayasa taslağı hazırlattı. Mübarek'inden çok daha bir baskıcı rejimi ortaya koydu. (Gelvin, 2016: 380) Böylelikle anayasa, demokrasi ve insan hakları gibi söylemlerle gösterilere başlayan halk bir kez daha baskıcı bir rejimle karşı karşıya kalmıştır.

Kaynak: <https://stratejikortak.com/2016/01/arap-baharndan-bugune-msr-infografik.html>

Arap Baharı'nın ilk devriminin üzerinden 10 yıl geçti

Tunus'ta "ekmek, onur ve özgürlük" sloganıyla 10 yıl önce 14 Ocak'ta gerçekleşen devrim, kısa sürede Orta Doğu ve Kuzey Afrika başkentlerine "Arap Baharı" isimli rüzgarla yayıldı. Arap Baharı, yıllar içinde ulaştığı ülkelerde "darbe, karşı devrim, iç savaş ve dış müdahalelerin" etkisiyle geriledi

14.01.2021

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/arap-baharinin-ilk-devriminin-uzerinden-10-yil-gecti/2109556>

3. Obama Dönemi Amerikan Dış Politikasında Mısır

3.1. Obama'nın Ortadoğu Politikası

4 Kasım 2008'de Amerika'nın başkanlık seçimini kazanan isim Barack Hüseyin Obama olmuştur. Amerika'nın 44. Başkanı olan Obama başkanlık koltuğuna geldiği 20 Ocak 2009 tarihinde Amerika için yeni bir umut olarak görülmüştür. Değişim sloganıyla gelen Obama döneminde henüz Ortadoğu'nun nasıl şekilleneceği belli olmamasına rağmen beklenti gittikçe yükselmiştir. Değişim sloganı kendisinden önceki Başkan Bush'tan farklı olacağını ifade etmesi bu beklentiyi yükselten en temel olgudur. (Benli Altunışık, 2009) "Amerika Birleşik Devletleri'nin küresel güç rekabeti Ortadoğu ekseninde değerlendirildiğinde; enerji kaynaklarının kontrol edilmesi, ABD karşıtı güçlerin Ortadoğu'da yaşam alanı bulmasının engellenmesi, özellikle terörizmin ve radikal örgütlerin engellenmesi, İsrail'in güvenliğinin sağlanması, bölgeden istihbarat sağlanması, iç siyasal mekanizmalar üzerinde kontrol ve üs politikası vb. gibi konular ön plana çıkmaktadır. ABD, bu amaçları doğrultusunda Birinci Dünya Savaşı'ndan günümüze kadar Ortadoğu'yu kontrol altına almak adına politikalar izlemiştir." (Karagüzel, 2020) Amerika için birçok yönden önemli ve değerli olan Ortadoğu üzerinde hemen hemen her başkan için önemli bir konu olmuş özel politikalar yürütmüşlerdir. Bir önceki Başkan Bush döneminde Ortadoğu üzerinde izlediği politikaları ifade ederken özgürlük ve demokratikleşme söylemine sık sık yer vermiştir. Bu söylem ekseninde Büyük Ortadoğu Projesi adındaki proje ile gerektiği zaman Ortadoğu'ya askeri güç kullanarak demokrasinin götürüleceğidir. (Benli Altunışık, 2009) Bush zamanında otoriter ve totaliter rejimlerin yok saydığı halklara insanı müdahalenin meşruluğunu savunmaktadır. 11 Eylül'den sonra terörle küresel savaş politikası doğrultusunda bu meşruluğu dile getirmektedir. (Kurt, 2014) Yeni Ortadoğu politikasının ilk ayağı Irak olmuştur. Amerika Burada azalan itibarını onarıp gücünü gösterecektir. Ortadoğu üzerinde militarist politikalar izlenen ve Bush'un müdahalelerinin olduğu dönemden sonra gelen Obama'nın ilk faaliyetlerinden birisi olarak bozulan Amerikan imajını düzeltmek için çabalamak olmuştur. (Şebin, 2021: 33) Amerika'nın Afganistan ile Irak'ın ardından maliyetli ve hükümet açısından bile meşrulaştırılmasının zorlaşmış dış politika açısından yararsız olduğu görülmektedir. İki savaşın Amerika'nın gücünü ve itibarını zedelediği görülmektedir. Amerika halkı sonuçların ardından bunun farkına varmıştır. Halkın yanında Obama'nın da farkında olup göreve geldiği zaman Amerika'nın dış politika eksenini Ortadoğu'dan Asya'ya kaydırmak istemiştir. Amerika'nın dış müdahalelerine sınır getirmiştir. Gerekli olduğu zaman önleyici, tek taraflı eyleme geçme hakkını, Teröre Karşı Küresel Savaş'tan yurtdışı koşullarına bağlı

operasyonlarla sınırlandırmıştır. Ayrıca kara operasyonları yerine hava operasyonlarına öncelik vermiştir. Dengi olmayan Amerika hegemonyasının iddia etmek yerine çok taraflı ittifak politikası izlemiştir. Obama, Bush'un 'ya bizimlesiniz ya da bizim karşımızda' söylemini reddetmiştir. Bu söylemin doktrinden uzaklaşan her eylemi meşrulaştırmak için yapıldığını ifade etmektedir. Obama'nın Amerika'nın dış politikasını her ülke için ayrı kapsam oluşturmasına dayandırmıştır. Eleştirilenler tarafından Amerika kararsız ve eskisi kadar güçlü olmadığının düşünülmesine sebep açmıştır. (Gelvin, 2016: 352-353) Amerika'nın Ortadoğu'da kullandığı en önemli dış politika araçlarından olan kuvvet kullanımı ve silahlar askeri gücü göstermektedir. Ortadoğu'daki askeri gücü küresel veya bölgesel çıkarları için sert güç kullanmada araç olarak kullanmaktadır. (Çelik, 2021: 50) Obama'nın başkanlık koltuğuna gelmesiyle birlikte Ortadoğu'da izlediği politikada sert güç kullanmak yerine yumuşak güç kullanmayı tercih ettiği görülmektedir. Obama, Amerika'nın küresel çıkarları için 'yumuşak güce' veya 'baskı, ödeme yapmak yerine çekicilikle isteğini alma becerisine' dayandırmaktadır. Diğer bir hedef olarak gördüğü konu ise diplomasiyi dış politikanın temel aracı olarak güçlendirmektir. (Hook ve Spanier, 2022: 330) "Obama'nın ilk döneminde izlediği siyasetin G.W. Bush'tan farklı olarak büyük oranda daha uzlaşmacı bir temelde kurgulandığı iddia edilebilecektir." (Özşahin, 2016) Obama dönemi Ortadoğu açısından hiç şüphesiz önemli gelişmelerinden biri de Amerika'nın Irak'tan çekilmesidir. Obama, Bush'un geri çekilme takvimine uymayı planlamaktaydı. Obama, 21 Ekim'de 'askerlerimiz, tatilde kesinlikle evde olacaklar' diyerek açıklamıştır. (Hook ve Spanier, 2022: 339) Obama'nın Irak'tan çekilmeyi gerçekleştirmesi dış politikada elde ettiği başarılarından birisi olarak sayılmaktadır. Obama başkanlık dönemi boyunca birçok eleştiriye maruz kalmıştır. En kuvvetli eleştirilerden birisi ise Bush'tan farklı olarak değişim sloganıyla gelip Bush yönetiminin devamı niteliğinde hareket ettiği eleştirisidir. Bunu Ortadoğu politikaları olarak düşünecek olursak Ortadoğu'da barış sürecinin sağlanmasında iki başkanında yetersiz kalıp çıkmaza girmeleridir. Diğer bir eleştiri ise Obama'nın izlediği politikalarda çelişkili olmasıdır. Ortadoğu açısından örnekleyecek olursak bir taraftan Irak'tan çekilmeyi uygularken diğer taraftan Afganistan'daki askerlerin sayısında takviye kuvvet göndermesini söyleyebiliriz. Ortadoğu da izlenen dış politikada geriden liderlik kavramını ortaya atmıştır. Bu politika doğrudan müdahil olmayın müttefiklerle hareket etmeyi onların gerisinden liderlik yapmayı kapsamaktadır. Libya'da yaşanan müdahalede geriden liderlik kavramına uygun hareket etmiştir. Bütün bunların yanında Obama hükümeti belirsiz, kısım kısım ürkek tavırlar sergilemekle eleştirilmektedir. Bir diğer eleştiri ise

Obama'nın etkisiz ve olaylar karşısında tepkisiz kalıp hiçbir eyleme girişmediğini bunun Amerika'nın uluslararası arenada zayıfladığını düşündüğünü ifade ederek eleştirmişlerdir.

3.2. Obama'nın Arap Baharı ve Mısır Politikası

Demokrasinin yayılması Amerika'nın en önemli dış politikalarından birisidir. Amerika tarihine bakıldığında her Başkanın bu olgu ekseninde politikalar gerçekleştirmiştir. Obama'nın dış politikalarının temelinde bu olguyu görmek mümkündür. Fakat Amerika'nın demokrasiyi yayılmasında kullandıkları araç olarak Bush'tan farklı görüşlere sahiptir. Özellikle Irak'ın işgalini desteklememiş karşısında yer alıp sert şekilde eleştirmiştir. (Hook ve Spanier, 2022: 351) Bu görüşü Kahire'de bir konuşmasında (Beyaz Saray, Basın Sözcüsü Makamı, Remarks by the President on a New Beginning, 2009) şöyle ifade etmiştir:

“Hiçbir yönetim sistemi bir ülke tarafından başka herhangi birisine zorla kabul ettirilemez veya ettirilmemeli... Barışçıl bir seçimin sonucunu çıkartmayı varsaymadığımız gibi, Amerika herkes için en iyisini bildiğini varsaymıyor. Ama tüm insanların bazı şeyler için arzu duyduğuna yönelik kararlı bir inancım var: ne düşündüğünü açıkça söyleyebilme ve nasıl yönetildiğine güven; şeffaf ve halktan çalmayan bir yönetim seçtiğin gibi yaşama özgürlüğü. Bunlar sadece Amerikan fikirleri değil; bunlar insan hakları ve işte bu yüzden bunları her yerde savunacağız.”

Obama demokrasininin sınındığı esas olay Arap Baharı adı verilen ve Arap dünyasında yaşanan ayaklanmalardır. Kuzey Afrika ve Ortadoğu bölgesindeki birçok ülkede yaşanan ayaklanmalarda halk demokrasi ve özgürlük için ayaklanmıştır. Obama hükümeti için demokrasinin savunuculuğunu kendi yöntemleriyle göstermek için bir fırsat olduğunu söyleyebiliriz. Obama yönetimi Arap isyanının başladığı ilk etapta politikasını net bir şekilde oluşturma konusunda belirsiz kalmıştır. Bush yönetiminin demokrasi üzerinde bıraktığı olumsuz izlenim doğrultusunda onun silinmesi yeni politikanın gösterilmesi açısından zorlanmıştır. Tunus'ta başlayan ayaklanma da Obama tepkisiz kalıp olayları gözleme yoluna gitmiştir. Bekle gör stratejisini uygulamıştır. Bu stratejiyle tepkisiz ve kararsız olduğunu ifade etmek yanlış olmaz. Yerel bir eylem olacağı varsayımında bulunmuştur. Fakat süreç ilerledikçe yerel bir eylem olmadığı gün yüzüne çıkmıştır. Olayları akışına bırakmak kaos, iç karışıklık ve bölgedeki istikrar sağlamaya engel, kargaşadan fayda sağlayanların olasılıklarını artırabilirdi. Obama, danışmanlarına demokrasi yanlısı ayaklanmaya karşı 'ülke ülke' strateji hazırlamalarını söylemiştir. Her ülkeye karşı ortak bir genel stratejiden ziyade ülke bazında strateji oluşturmuştur. Tunus'ta

Zeynel Abidin Bin Ali'nin devrilmesiyle sonuçlanan ayaklanma Mısır'a sıçramıştır. (Hook ve Spanier, 2022: 353-354) Ayaklanmanın Mısır'a sıçraması ile Amerika için işler değişiklik göstermiştir. Mısır Amerika'nın tepkisiz sessizce izleyemeyecekleri bir ülke konumundadır. Amerika Ortadoğu'yu şekillendirirken Mısır'daki politikaları önemlidir. Mısır, bölgedeki diğer devletlerden önce yer almıştır. Amerika'nın İsrail'den sonra bölgedeki en büyük ikinci müttefiki konumundadır. Mısır olmazsa Ortadoğu'da etkin ve sağlam olmalarının oranının az olduğunun farkındadırlar. Bu bağlamda Mısır'daki bir değişiklik bütün Ortadoğu için önem arz etmektedir. Obama da bu olgunun farkında olup ona göre yeni stratejiler geliştirmiştir. (Peköz, 2015: 78) Mısır'da ayaklanmaların başlaması Amerika'yı bölgedeki müttefikini kaybetme endişesi içine girmiştir. Amerika ilk etapta Mısır'ı yumuşak bir tonda uyarmıştır. Mısır'ın reform yapmasını istiyor. Mübarek karşıtı gösteriler genişleyip halkın talebi arttıkça Mübarek'in hiçbir şey yapmaması Amerika'nın canını sıkıyor ve daha sonra yumuşak tondan sert tona geçiş yapmıştır. Mübarek'i sert bir şekilde uyarmıştır. Obama "sistemli bir geçiş anlamlı olmak zorunda, barışçıl olmak zorunda ve şimdi başlamak zorunda" diyerek Mübarek'e olan güvensizliğini ifade ediyor. Bunun üzerine Mübarek'in devrilmesi üzerine halkta bir sevinç baş gösteriyor. Mısır'da ordu devletin kontrolünü eline almıştı. (Hook ve Spanier, 2022: 351-356) 2012 yılında yapılan seçimlerde Müslüman Kardeşler'den Mursi seçimi kazanmıştır. Seçim sonucu hem bölgedeki aktörleri hem de Amerika'yı rahatsız etmiştir. 2013'de Mursi'ye karşı darbe yapılmıştır. Darbe sonunda başa Sisi geçmiştir. Amerika'nın tepkisi merakla beklenmiştir. Amerika ısrarla darbe söyleminden uzak durmuştur. "Devrimin başarıya ulaşması ve Müslüman Kardeşlerin iktidara taşınması sonrasında da benzer bir kafa karışıklığı sürmüştür. Öyle ki Mısır'da yaşanan karşı devrim sürecini anti-demokratik bir müdahale olarak nitelendirmekten kaçınmaları dikkat çekmektedir." (Özşahin, 2016: 16)

Sonuç

Obama'nın gerek Ortadoğu, gerekse Arap Baharına karşı çekingen tutumu birçok kesim tarafından eleştirilmiştir. Obama'nın ihtiyatlı bir tutumda olmasının en büyük sebebi önceki Başkan Bush'un müdahaleleridir. Bush'tan farklı olduğunu iddia etse de zamanla onun politikalarında devamlılığı sağladığı uygulamalar görülmektedir. Demokrasinin yayılması söylemini kullanan iki başkan farklı yöntem ve araçlar kullansalar da Ortadoğu barışı sürecinde bir çıkmaza girmişlerdir. Kamuoyundan yeterince tepki alınması, uluslararası arenada Amerika'nın imajının zedelenmesi gibi etkenler Obama'nın politikalarını etkilemiştir. Obama Irak'tan

çekilme takvimine uygun şekilde çıkmayı uygulamış olsa dahi Arap Baharı karşısında başarısız bir politika izlediğini söylemenin yanlış olmayacağı fikrindeyiz. “ABD, Obama dönemi ile beraber, Arap Baharı sürecinde askeri müdahaleyi öteleyen, daha ihtiyatlı bir politika benimsediği gözlenmektedir. Obama doktrini de denen bu yaklaşım, bazı akademik çevrelerce Bush döneminin saldırgan politikaları sonucu dünyada ciddi imaj kaybına uğrayan ABD'nin, imaj düzeltme çabası olarak yorumlanmıştır.” (Göngen, 2014) Bush dönemi güç kullanımı Amerikan demokrasi yayılma misyonunu zedelemiştir. Otoriter rejimlerin hâkim olduğu ülkelerde Obama'nın demokrasiyi tesis etmesi eleştirilmiştir. Arap Baharı sonrası Mısır'da karşı devrim sonrasında yaşanan tezatlık, Suriye'de rejim karşıtı oluşumlara destek verme Obama'nın Amerika'nın demokrasi söylemini olumsuz etkileyen gelişmelerdendir. (Özşahin, 2016: 9) Obama başkanlığının ilk döneminde demokrasi, insan hakları gibi söylemlerle birlikte yumuşak güç kullanıp uzlaşmacı tavır sergilemiştir. İkinci dönemde ise ilk dönemine tezat duruş sergilediğini ifade edilmektedir. İkinci dönemde Bush döneminin niteliği sayılabilecek söylemleriyle tezat oluşturacak uygulamalar sergilemiştir. Obama dönemi ile Amerika'nın Ortadoğu üzerindeki politikalarındaki değişiklikler açıkça görülmektedir.

Kaynakça

1. Alkarıony, A. (2020). *Mısır Devrimi Sonrası Dönemde ABD-Mısır İlişkileri (2011-2014)*. İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
2. Amar, P. ve Prashad, V. (Derleyenler), (2014) *Arap Baharı'ndan Kesitler: Yeni Ortadoğu'yu Anlamak*. (Çev. Furtun, Ö. Ümmetoğlu, S. ve Tan, Y) İstanbul, İntifada Yayınları.
3. Arı, T. (2012)., *Orta Doğu*. Bursa. Mkm Yayıncılık.
4. Ateş, A. ve Şahinoğlu, M.C. (2017). *Orta Doğu'da Darbelerin Arka Planı: Mısır Örneği*. TESAM Akademi Dergisi. Cilt:4 Sayı:1
5. Bahtiyar, N. (2016). *Ortadoğu'da Otoriter Rejimlerin Temelleri ve Demokrasiye Geçiş Süreci Sorunları: Arap Baharı İçinde Mısır Örneği*. Denizli, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
6. Başkan, B. (2011). *Buazizi'nin Yaktığı Ateş: 21.Yüzyıl Başında Arap İsyancıları*. Akademik Ortadoğu Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 1.
7. Bekaroğlu, E.A. ve Kurt, V. (2015). *Mısır'da Otoriter Rejimin Sürekliliği ve Ordu: 'Arap Baharı' ve Sonrası Sürecin Analizi*. Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi. Cilt:2 Sayı:2
8. Benli Altunışık, M. (2009). *Ortadoğu ve ABD: Yeni Bir Döneme Girilirken*. Ortadoğu Etütleri. Cilt:1 Sayı:1
9. Cleveland, W. (2008). *Modern Ortadoğu Tarihi*. (Çev. Mehmet Harmancı.) İstanbul. Agora Kitaplığı.
10. Çelik, A.G. (2021). *Obama Döneminde ABD'nin Ortadoğu Politikası*. Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
11. Gelvin, J. (2014) *Arap İsyancılarını Anlamak*. Çetinkaya, D. (Derleyen), *Ortadoğu: Direniş, Devrim, Emperyalizm*. İstanbul, İletişim Yayınları. 63-89
12. Gelvin, J. (2016). *Modern Ortadoğu Tarihi*. (Çev. Güneş Ayas.) İstanbul. Timaş Yayınları.
13. Gönen, T. (2019). *Mısır'da Arap Baharı Süreci ve Türkiye'nin Mısır Politikası*. Kayseri, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
14. Göngen, M.A. (2014). *Arap Baharı Karşısında ABD'nin Tutumu*. SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi. Sayı:33
15. Hook, S, Spancer, J.(2022). *Amerikan Dış Politikası*. (Çev. Özge Zihnioğlu) İstanbul, İnkılâp Kitabevi.
16. Karagüzel, A. (2020). *Yeni Yüzyılda ABD'nin Ortadoğu Politikası: Büyük Ortadoğu Projesi*. Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi. Cilt:3 Sayı:2
17. Köni, H. (2007). *Amerika'nın Uluslararası Politikası*. İstanbul, Ekim Yayınları.
18. Kuduoglu, A. (2018). *Camp David Sonrası ABD-Mısır Yakınlaşması: Askeri Boyut*. Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi. Cilt:5 Sayı: 1
19. Kurt, S. (2014). *Soğuk Savaş Sonrası ABD'nin Ortadoğu Politikası*. Tarih Okulu Dergisi. Yıl:7 Sayı:19
20. Özşahin, M.C. (2016). *Obama Dönemi ABD'nin Ortadoğu Politikası: Arap Baharı Sürecinde Demokratik Söylem ve Eylem*. Ortadoğu Etütleri. Cilt:8 Sayı:2
21. Öztürk, H. (Editör) (2016). *Modern Orta Doğu Siyasi Tarihi*. İstanbul. Bilgesam Yayınları.
22. Peköz, M. (2015). *Küresel Savaşta Büyük Ortadoğu*. İstanbul. Vivo Yayınevi.
23. Şebin, E. (2021). *Amerika Birleşik Devletleri'nin Ortadoğu Politikası: Barack Obama Dönemi*. Sakarya. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
24. Uslu, N. (2018). *Amerikan Dış Politikası. ABD'nin Orta Doğu Politikası*. Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları. 178-214.

Edgar Allan Poe'nun "Kara Kedi" Hikâyesinde Anlatıcı ve Bakış Açısı

"Sanat, yorumun yanı sıra, biraz da "perspektif" meselesidir."

M. Tekin

İlhami KOÇ¹

Özet

Amerikalı şair ve yazar Edgar Allan Poe'nun gotik edebiyat içerisindeki önemi göz ardı edilemez. Tahkiyeli edebî eserde hem okuyucuyu içine çeken hem yazarın hayal gücünü ortaya çıkaran hem de eser tahlilcilerine güzel bir olanak sağlayan "anlatıcı" ve "bakış açısı" konuları, bir eserin yapıtaşını oluşturur. Bu konular üzerine ciddi söz sahibi profesörlerin görüşleri dikkate alınarak söz konusu olan "Kara Kedi" hikayesi tahlil edilecek, tahlil metodunun kısa ve net nasıl olması gerektiği anlatılacak ve o metotlara uygun olarak hikâyenin kendisi yorumlanacaktır.

Anlatıcı, anlatıcının özellikleri başlığı altında bakış açısı, anlatıcının dili, dilsel ve içerik yönünden ahlâkî tutumu ve anlatıcının anlatma işlevini yerine getirme hususlarında açıklama yapılacaktır. Kabul görmüş profesörlerin görüşlerine dayandırılarak, ele alınan hikâye yorumlama ve örnekleme yönünden irdelenecektir. Bir tahlil metodu uygulanırken, diğer tahlil başlıkları ile karıştırmadan, sadece ele alınan metodun uygulaması yapılmalıdır. Bu husus tahlil edilen eserin edebî yorumunun sağlığı açısından daha güvenilir ve doğru bir tutum olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Anlatıcı, Bakış Açısı, Hikâye tahlili, Kara Kedi, Edgar Allan Poe, Gotik Edebiyat,

Narrator and Point of View in Edgar Allan Poe's Story "The Black Cat"

Abstract:

The importance of American poet and writer Edgar Allan Poe in Gothic Literature cannot be ignored. In a narrative literary work, the subjects of "narrator" and "point of view", which both draw the reader in, make the author's imagination obvious, and provide a good opportunity for the work analysts, constitute the building blocks of a work. Proceeding with the opinions of field experts who have a serious say on these issues, the "Black Cat" story in question will be analyzed, how the analysis method should be short and clear will be explained, and the story itself will be interpreted in accordance with those methods. Under the title of the narrator, the characteristics of the narrator, explanations will be made about the point of view, the narrator's language, his moral attitude in terms of linguistic and content, and the narrator's fulfillment of the narration function, and the story will be examined in terms of interpretation and sampling, based on accepted expert opinions. Proceeding without confusing an analysis method with analysis methods that will be examined under different headings will be a more reliable and correct attitude in terms of the health of the literary interpretation of the interpreted work.

Keywords: Narrator, point of view, the Black Cat, Edgar Allan Poe, Gothic literature

---

¹ Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü 4. Sınıf öğrencisi.
ilhamikoc414@gmail.com

Giriş / Introduction

Anlatmaya bağlı edebî eserlerde anlatıcı ile bakış açısı, doğru düzlemde ilerleyen ve birbirinden ayrı düşünölemeyen iki unsurdur. Bu unsurlardan ilk anlaşılması gereken anlatıcının ne demek olduğudur. Burada cevaplanması gereken birkaç soru bizlere anlatıcıyı daha net ifade edip hafızamızda somutlaştırmada yardımcı olacaktır. Anlatıcı, bir olayı veya olguyu nakleden kişiye denir. Anlatıcı, yazarın kendisi değildir. Anlatıcıya “yazar yerine konuşan kurmaca varlık” da denebilir. Anlatıcı, romancının hikâyeyi anlattığı, romancı ile okuyucu arasında bir kişidir (Çetin, 2017: s. 105).

Romancı ve okuyucu arasında bir bağ görevi üstlenen anlatıcı, olayları bilen, gören, kahramanlar arasında neler yaşandığını, yaşanabileceğini, kısaca geçmişini bilen, geleceğe hâkim olabilen, bazen dar bazen de geniş görüşlü bir kurmaca varlıktır. Edebi eserler oluşturulurken, bir yandan izleyen hissi veren ve yazar tarafından olaya dahil edilmiş kişiler de anlatıcı olabilecekken, bunun yanında rol almayan, olaylara yabancı bir kişi de anlatıcı olabilir. Bunun konumunu bakış açısı daha iyi belirler.

Her bireyin bakış açısı, her insanın hayata kendi penceresinden bakması açısından çeşitlilik gösterebilir. Kurmaca bir varlık, görüş, duyuş tarzı yine kurmacaya ait olan kavrayış ve şahsileştirme ile eserde hayat bulur. Bu hayat buluşun altında, bir kurmaca varlığın gözünden görölen, aktarılan veya yaşanan şeyler gizlidir. Gizli olan şeyin açığa çıkarılması, bir edebi eserdeki anlatıcı ve bakış açısının ne denli paralel olduğunu çözmek ile başlar. Bir eserde birden çok anlatıcı olabileceği gibi, birden çok bakış açısının da olabileceğini bizlere sunar.

Kurgulanan anlatıcının hakları da mevcuttur. Bu haklar, bakış açısının getirmiş olduğu tutum ve edebi zevk güdümüdür. Burada yazar devreye girer ve tekniği niçin seçtiği, nasıl uyguladığı hususunda anlatıcı üzerinden bize cevap verir. Anlatıcının ve bakış açısının alt kolları vardır. Bakış açısını da iyi anlamlandırmak ve yine hafızamızda somutlaştırabilmek için Prof. Dr. Şerif Aktaş'ın şu sorusuna yanıt verilmelidir: “Babasının veya sevdiği bir insanın ölüm haberini duyan biri için yeni açmış gül, ay ışığı ve çok güzel bir doğa manzarası ne ifade eder?” (Aktaş, 2022: s. 73).

Zannediyorum ki hiçbir kişi bu duruma çok mutlu olmayacaktır. Dünyaya dar ve karanlık bir açıdan bakmaya başlayan kişi ile farklı hayata sahip birinin geniş ve aydınlık bakışı aynı olamayacaktır. Buradan hareketle bakış açısının anlatıcıya yani kurmaca varlığa ait olduğunu, yazarın kendisine ait olmadığını çıkarabiliriz.

1. Anlatıcı Türleri

Anlatıcı türlerinin hepsi gözlemci sayılır. Bu durumda 3 tip gözlemci anlatıcımız vardır. Bunlar; gözlemci “ben” anlatıcı, gözlemci “sen” anlatıcı ve gözlemci “o” anlatıcıdır. Ayrı olarak özne yani kahraman anlatıcı da bu grupta vazgeçilmez bir başlıktır. Gözlemci anlatıcı, basit tabirle başkalarının hikayelerini anlatan anlatıcıdır.

1.1. Gözlemci “Ben” Anlatıcı:

Gerçek bir insan gibi kurgulanmış anlatıcı biçimidir. Ancak anlattığı macera başkasına aittir. Kendisi “tanık olmuş gibi” anlatır. Örneğin okumuş, görmüş, tatmış vs.

1.2.Gözlemci “Sen” Anlatıcı:

İkinci kişi çekimi ile hikâyeyi nakleder. Örneğin yaptın, yaptınız, okudunuz vs. Bu anlatıcı biçimine çok rastlanılmayışı, pek tercih edilmeyişindedir.

1.3.Gözlemci “O” Anlatıcı:

Görünmez bir varlıktır ve olayları 3. kişi çekimi ile anlatır. En tercih edilen anlatım biçimidir. Yaptı, geldi, gitti vs.

1.4. Özne/Kahraman Anlatıcı:

Bu anlatıcı olayın bizzat kahramanı konumundadır. Bu yüzden görüşü tanrısal olana kıyasla daha dar ve kısıtlıdır. Okuyucuda daha çok yazarın kendisinin öyküsü gibi algı uyandırır. Özne anlatıcı daha çok özyaşamöyküsel romanlarda görülür. Bu da ister istemez romanın daha çok bir kişinin hayat serüveni, bir kişinin romanı gibi algılanmasına sebep olur (Çetin, 2017: s.113).

Kahraman tarafından nakledilen olaylar, onun görüşü, hayati bilgisi, varlığı kavrama biçimi, bilgisel donanımı ile doğru orantılıdır. Unutulmamalıdır ki kahraman anlatıcı, yazar değildir. Yazarın bu anlatıcıyı yani kurgusal karakter ile birleşen bakış açısını tercih etmesi şahsi fikri olabilir fakat aktarıcı, yazardan ayrıdır. Birinci şahıs hayata daha “şahsi” bir gözle bakma ve “şahsi” duygularla anlatma imkânı sağlar (Kaplan, 2017: s. 327). O, olayın içindeki kişidir. Ahlakî tutumu ve düzeyi onun özelinde değerlendirilmelidir. Kısacası anlatıcı, kahramanlardan birisiyle aynıleşir. Böylece metnin yapısı ve üslubu üzerinde kahraman anlatıcının kültür seviyesi, mizacı, dikkati ve içinde bulunduğu sosyolojik ve psikolojik şartlar etkili olur (Aktaş, 2022: s. 87).

Bahsedildiği gibi kısıtlı oluşu onu, hikâye veya roman oluşturmada en zor bakış açısı yapabilir. Bu durumda özellikle tanrısal bakış açısı veya hâkim bakış açısı adı verilen tekniğin tamamıyla karşısında bulunur. Çünkü onun gibi olayları olağanüstülikle bilemez ve kavrayamaz. Yine de gerçek bir insan hissi uyandırır. Yazarı zor duruma sokan bir bakış açısı gibi görünse de en güzel örnekleri de bünyesinde barındıran bir tekniktir. 18. yüzyıldan itibaren giderek rağbet gören söz konusu ‘bakış açısı’yla yazılmış örneklerden biri D. Defoe’nin Robenson Cruzoe romanıdır (Tekin, 2016: s. 61). Türk edebiyatında Peyami Safa ve Orhan Pamuk’un bu bakış açısıyla yazılmış başarılı romanları vardır. Dokuzuncu Hariciye Koğuşu, Yeni Hayat ve Benim Adım Kırmızı romanları bu bakış açısına örnek olarak gösterilebilir.

Bu bakış açısının temel getirisindeki faydalar da az değildir. Okuyucuyla özdeşlik kurma konusunda epey başarılıdır ve sıcak, samimi algılanır. Sonra olayların içinde bulunması, romanın diğer figürlerine yakın olması, “ben anlatıcı”yı daha insanî, dolayısıyla daha inandırıcı kılar (Tekin, 2016: s. 63).

Bütün bu anlatıcı bilgileri üzerine bakış açısının eklenmesi anlatıcının özellikleri sınıfına girer. Bakış açısı, anlatıcının özelliklerini belirleyen bir konumda olduğundan dolayı onun üzerinden ilerleyerek gitmek daha doğru olacaktır.

2.Anlatıcıların Özellikleri

2.1.Bakış Açıları:

Bakış açısı bir nevi insana yaklaşım biçimidir. Romana yaklaşan okuyucuyu yakalayacak olan temel göz alıcı unsurlardan biridir. Bu durum dil ile olan bağından da kaynaklanmaktadır. 3 tür bakış açısı vardır. Bunlar; öznel, nesnel ve tanrısal olarak ayrışır.

2.1.1.Öznel Bakış Açısı:

Özellikle gerçek bir insan izlenimi uyandıran anlatıcılar tarafından kullanılır. Bunun sebebi kişisel, taraflı, sınırlı ve yüzeysel bir bakış açısı olmasındandır. Gözlemci “ben” ve özne/kahraman anlatıcı bu bakış açısına gayet müsaittir.

2.1.2.Nesnel Bakış Açısı:

Adeta bir kamera görevi gören bu bakış açısı, genellikle gözlemci “sen” tarafından kullanılır. Görüp tanıklık ettiğini yansıtır, tıpkı bir ayna gibidir. Tarafsız ve dar oluşu kahramanlara da o şekilde yaklaşmasını sağlar.

2.1.3.Tanrısal Bakış Açısı:

İlahî bakış açısı ve hâkim bakış açısı adlandırmaları da mevcuttur. Geniş ve sınırsız bir bakış açısıdır. Tarafsızdır. Anlatıcı burada kendi duygu ve düşüncelerini yansıtmaz. Olayların geçmişini geleceğini, iç konuşmaları, karakterleri, hayatlarındaki her anı ve bilinç altlarını bilme yetisine sahiptir. Anlatıcı sınırlanamaz, nerede ihtiyaç duyulursa orada olacaktır. Hâkim bakış açısından hareketle yaratılmış bir anlatıcı, eserin veya metnin kâinatı içinde her şeye hakimdir. (Aktaş, 2022: s. 86) Gözlemci “O” anlatıcıya en uygun ve en çok tercih edilen bakış açısıdır. Bir nevi geleneksel destanlara da dayanan bir bakış açısıdır. Destanlarda olduğu gibi her şeyi bilme ve görme durumu burada da aynen geçerlidir. Türk edebiyatında yakın dönemde en güzel örneği, Tarık Buğra'nın *Küçük Ağa* romanında görülür. L. Tolstoy'un dünya edebiyatında ses getiren romanlarından biri olan *Savaş ve Barış* da bu bakış açısı ve getirdiği özellikler bağlamında yazılmıştır. Tanrısal bakış açısı, teorik olarak objektif bir tutumu gerektirir. (Sarıççek, 2020: s. 31)

Bakış açıları yazarın anlatıcıya ne ifade ettirmek isteğiyle bağlantılıdır. Teknik seçimi hususunda Philip Stevick'in *Roman Teorisi* kitabından alıntılatacağımız şu bölüm yazarın seçimini ve onun etkisini anlama açısından daha yardımcı olacaktır: *Yazar, bir hikayeyi yazarken, okuyucuyu eğlendirmek mi, ona acı vermek mi, istiyor; canlı bir sahne mi yoksa anlaşılması zor bir sahne mi yaratmak istiyor; bir karakteri daha sempatik veya inandırıcı olarak mı yaratmak istiyor? İşte bütün bu sorular, teknik seçimini etkiler.* (Stevick, 2004: s. 100)

2.2.Anlatıcının Dili:

Dil konusu, çetrefilli bir konu olarak karşımıza çıksa da biraz dikkat ile üstesinden gelinebilecek durumdadır. Edebî eserin dili, onu var eden can damarlarından biridir. Bu dil elbette kurmacadır. Bütün bu dil unsurlarını, üslubu ve tutumu anlatıcının mahiyeti ve bakış açısı tayin eder. Roman veya öykü, dil her ne kadar sanatkarın elinde olsa da üst bir edebî dil kaygısı güdülenerek oluşturulmalıdır. (Koç, 2023: s. 5) Buradan hareketle tahkiyeli edebî eserlerde

anlatıcının dili yazar tarafından belirlenir. Belirleme esnasında yazar, anlatıcıya, sokak dili, ortalama yazı dili, konuşma dili, edebî dil veya yüksek edebî dil arasında bir seçim yapar. Bunlar anlatıcının dilsel özelliğini belirler. Roman ve öykü dili, kullanılan dilin sanatkâr tarafından adeta bir duvar ustasının örgü örgü ördüğü duvarlara benzetilebilir. (Koç, 2023: s. 5) Örülen duvarlar bu hususta bakış açısı veya anlatıcıya göre tahlil edilmeli, dil ve üslûp incelemesine karışmamalıdır. Fakat en belirleyici unsur olduğu da unutulmamalıdır. Bakış açısı, eserin üslûbunu belirleyen faktörlerden biridir. (Aktaş, 2022: s. 85) Kısaca sanatkârın dili değil, kurmaca varlığın dili irdelenmelidir. Yukarıda saydığımız dillerden birisini veya birkaçını tek bir eserin bünyesinde görmek mümkündür.

2.2.1. Anlatıcının Gerçek İnsan Gibi Kurgulanması:

Bu başlıkta anlatıcının dili onun düzeyi ile bağdaşık durumdadır. Daha çok özne/kahraman anlatıcı ile uygulanması mümkündür. Anlatıcının mesleği, kültürü, edebî birikimi, hayatsal şartları ile dili beraber ilerler. Bu durumu Prof. Dr. Şerif Aktaş, şöyle anlatmıştır: *“Onun yazarın muhayyilesindeki kurmaca dünyasına yönelik dikkati, dile ait unsurlarla birleşerek metne vücut verir. Dile ait unsurların seçimi de bu kurmaca varlığa verilen mizaç ve kültüre göre seçilecektir.”* (Aktaş, 2022: s. 87) Mizaç ve kültür esnasında insanlar farklı sosyolojik şartlarda bulunduğundan dolayı, tıpkı gerçek insan gibi kurgulanan anlatıcı da bundan kaçamaz. Okuyucu metin ile birliktelik yakalayabilir ki bu yüksek bir olasılıktır ve istenen bir durumdur. Samimiyet ve güven duygusunun ortaya çıkması okuyucuda bir tür edebî zevk uyandırmaya başlar.

2.2.2. Anlatıcının “O” / Gözlemci 3. Kişi Gibi Kurgulanması:

Bu kurguda konuşma ve sokak dilleri kullanılamaz. Nedeni, anlatıcının “tanrısal” veya hâkim bakış açısında olmasıdır. Küçük konuşma dilleri diyebileceğimiz kullanım bu kurguya yakışmayacaktır. Yazı dili, edebî dil veya yüksek edebî dil kullanılmalıdır. Her şeyi bilen ve gören anlatıcının dili, sınırlı bilgiye sahip kahraman-anlatıcıdan farklıdır. (Aktaş, 2022: s. 85) Burada bahsedilen farklılık için bakış açısı önemli bir yere sahiptir.

Bir romanda veya hikâyede sadece anlatıcının dili olmayabilir. Anlatıcı dışındaki kişilerin de dilleri, esere yansıyabilir. Unutulmamalıdır ki bu başlıklar altında anlatıcının “dili” değerlendirilir, karakter analizine girilmez.

2.3. Anlatıcının Dil ve İçerik Yönünden Ahlâki Tutumu:

Anlatıcı için ahlâkçı mı yoksa serbest tutumda mı sorularına yanıt verilmesi gerekir. Ahlâkçı anlatıcı; argo, küfür, cinsiyetçi ifadeler, kaba sözler ve ağır jargonlardan kaçınır ki bu durum içerikte “mahrem” kabul edilen konulara ve “hassas” olarak görülen ifadelerle değinilmediğini gösterir. Serbest anlatıcı ise; bütün bu tutumları kullanmaktan çekinmez ve derecesini tamamen kendisine göre ayarlar. Yine anlatıcı gerçek bir insan gibi kurgulanmışsa kendi seviyesine göre şekil alırken gözlemci “o” anlatıcı ile kurgulanan anlatıcılar, ahlâkçı tutumu tercih etmek zorundadır. Bu durum edebiyat yasaları ve kullanılabilirlik açısından böyledir.

2.4. Anlatıcının “Anlatma İşlevi” ve Yerine Getirme Durumu:

Burada cevaplanması gereken sorular şunlardır: kahraman anlatıcı anlatma işlevini kahramanlara bırakıyor mu? Ne kadar bırakıyor? Sadece kendisi mi anlatıyor? Eser büyük ölçüde kahraman konuşturması ile mi ilerliyor? bütün bu sorular cevaplandığında anlatıcı, eğer anlatma işlevinde kendisi aktarmayı tercih ediyorsa anlatma işlevini seven anlatıcı olarak adlandırılabilir. Konuşmayı kahramanlar üzerinden –konuşma çizgileri ile- aktarıyorsa bu tutum da anlatıcının anlatma işlevini onlara bıraktığını ve az oranda karıştığını gösterir. Bütün bunların edebî değer ve zevk oluşturup oluşturmadığı da tutarlı olmak şartıyla cevaplanabilir.

3. “Kara Kedi” Hikâyesinin Anlatıcı ve Bakış Açısı Yönünden Değerlendirilmesi

Ele aldığımız hikâyede anlatıcı, hikâyenin kahramanlarından biri olarak karşımıza çıkar ve bu tutum özne /kahraman anlatıcı yani gözlemci” ben” anlatıcı ile yapılır. Buradan hareketle anlatıcı tipinin getirmiş olduğu bütün hakları kullanarak ilerlediği görülür. Özne/Kahraman anlatıcı hakkını sonuna kadar kullanmış olan anlatıcının örneğini hikâyenin tamamında görsek de şu satırlardan daha iyi anlarız:

“Pluto -kedinin adı buydu- en sevdiğim hayvanım ve oyun arkadaşım. Onu sadece ben beslerdim ve evde nereye gitsem peşimden gelirdi. Peşimden sokağa çıkmasını güçlükle engelleyebiliyordum. Dostluğumuz bu şekilde yıllarca sürdü. Bu arada genel mizacım ve karakterim içki belası yüzünden ne yazık ki (bunu yazarken yüzüm kızarıyor) giderek bozuluyordu. Gün geçtikçe iyice canı sıkkın, huysuz, başkalarının hislerine karşı duyarsız biri olup çıktım. Karıma kötü sözler söyler oldum, hatta sonunda kaba kuvvete başvuracak kadar ileri gittim.” (Poe, 2020: s. 9)

Bu satırlardan da anlaşılacağı üzere anlatıcı, birinci kişi olarak konuşturulmuştur. Olaylar onun etrafında cereyan etmiş ve o da gördüğü şeyleri kendi öznel yorumu ve görüş açısı ile aktarmıştır. Birinci tekil kişi ile konuşturulan anlatıcı duygu ve düşüncelerini kendi açısı ile anlatmıştır. Bakış açısı “öznel” olarak kalmış ve getirdiği sınırlı, dar ve küçük düşünme sorumluluklarını karışılmıştır. Yine hikâyenin tamamı bu şekilde olsa da şu satırlardan daha net anlaşılır:

“Felsefede bu ruhtan hiç bahsedilmez. Oysa ben zıtlaşmanın insan yüreğindeki en ilkel itkilerden biri olduğuna adım gibi eminim” (Poe, 2020: s. 10)

Anlatıcı bununla yetinmez kendi kuralları dışında gerçek bir insan oluşuna ek olarak çıkar ve sanki okuyucu ile konuşuyormuşçasına ona sorular sorar. Fakat bu sorular yine içsel konuşma şeklinde olur, kendi sorar kendi cevaplar:

“Hayatında hiç kötü ya da aptalca bir eylemi, sırf onu yapmaması gerektiğini bildiği için yapmamış bir insan var mıdır? Kanunları, sırf kanun oldukları için, sağduyunun sesine kulak asmadan çığneme eğilimi hepimizde yok mu?” (Poe, 2020: s. 10)

Kısaca bütün hikâyede gözlemci “ben”, özne/kahraman anlatıcı kullanılmış ve getirmiş olduğu sorumluluklardan olan “öznel bakış açısı” da kuvvetli bir şekilde kullanılmıştır. Okuyucuda tıpkı yazarın hikâyesini okuyormuşçasına bir his uyandırmıştır.

Anlatıcının dil özelliğinde, özne/kahraman anlatıcı ve öznel bakış açısının özellikleri olan taraflı, dar görüşe müsait, sokak dili veya konuşma dili kullanılmamıştır. Anlatıcı gerçek bir kişi gibi kurgulanmış olsa da aksine ortalama

bir yazı diline sahiptir denilebilir. Ne çok yüksek bir edebî dil mevcuttur ne de okuyucu ile bütünleşmesinde engel olacak bir mahsur. Öznel bakış açısı, tanrısal bakış açısı gibi edebî olma zorunluluğu taşımadığından dolayı anlatıcı kısıtlanmamış, kendi seviyesinde kalmıştır. Kendi bilgileri, kültür birikimi ve varlığı ile var olarak kurulan ve gerçek gibi addedilen anlatıcı, yine kendi kültür düzeyinde bilgilerine göre hareket etmiştir. Bunu en iyi özne/kahraman anlatıcı yapabilecektir ki eserde de o mevcuttur. Eserden örnek verecek olursak şu kısımlar anlamamızda yardımcı olacaktır:

“Sadık ve zeki bir köpek sevmiş olanlar, bu duygunun ne kadar yoğun ve zevkli olduğunu bilmek, hayvanları sevmek öyle bencillikten uzak, öyle özverili bir şeydir ki, insana onun değersiz dostluklarından ve vefasızlığından sık sık hayal kırıklığına uğrayan birini derinden etkiler.” (...) (Poe, 2020: s. 8)

Burada anlatıcı yani olayın kahramanı kendi yaşamında dostları ile iyi bir bağ kuramayıp vefasız insanlar ile karşılaştığından dolayı bir ders edinmiş ve kendi cümleleri ile bunu aktarmıştır.

“Orta çağda keşişlerin kurbanlarına yaptığı gibi. Mahzenim bu iş için biçilmiş kaftandı. Duvarlar pek sıkı örülmemişti ve yeni yenilenen swanın kurummasını engellemişti. Dahası duvarlardan birinde ocak ya da şömine olarak kullanılmak üzere yapılmış, sonra da üstü örülmüş bir çıkıntı vardı. Buradaki tuğlaları kolayca söküp cesedi içeri koyduktan sonra üstüne tekrar, öncekinin aynısı bir duvar örebilirdim.” (...) *“Bir küsküyle tuğlaları rahatça çıkardım ve cesedi dikkatle iç duvara dayadıktan sonra dış duvarı eski haline gelecek şekilde kolayca ördüm. Her ihtimale karşı kireç, kum ve saman tedarik ederek bir siva harcı hazırladım ve bunu yeni ördüğüm duvara dikkatle swadım, İşimi bitirince tatmin olmuştum; duvarda en küçük bir değişiklik bile fark edilmiyordu.”* (Poe, 2020: s. 16)

Bu verilen örnekte de duvar örmeye hâkim olan kahraman yine kendi tepsisinde bizlere bunu sunmuştur. Onun kültür birikimi, okuyucuya da aktarılmış ve anlatıcı tipi bu şekilde oluşturulmuştur. Kendi bilgi birikimi ile sınırlı kalmıştır. Gerçek insan hissiyatı oluşturması onun okuyucu ile bağdaşmasına, bir tür özdeşlik duygusu uyandırmasına sebebiyet vermiştir.

Anlatıcının tanrısal olması ile gelen ahlâkçı olma zorunluluğu özne/kahraman anlatıcı ve gerçek insan gibi kurgulanan anlatıcılarda zorunlu değildir ki buraya kadar anlatılan tutumlarla da uygulanması ters düşer. Dil ve içerik yönünden ahlâkçı olma zorunluluğu olmamasına rağmen eserde herhangi bir ahlâka aykırılık söz konusu olmamıştır. Bu durum içeriği de etkilemiş, içeriksel olarak gotik edebiyatın getirdiği muhteva özelliklerini barındırsa da aykırılık bulunmamıştır. Gotik edebiyattan kaynaklı olan o durum, muhteva/içerik incelemesinde ele alınmalıdır. Okuyucuyu rahatsız eden, değerlerine aykırı olan herhangi bir dilsel kullanım tercih edilmemiştir.

Anlatıcı eserde, anlatmayı seven bir konuma yerleştirilmiştir. Anlatma işlevini hikâyenin hiçbir yerinde başka bir kahramana bırakmamıştır. Bunun örneğini şu satırlarla verebiliriz:

“Üstündeki bir yere büyük bir dikkatle bakıyor gibiydiler. “Çok tuhaf!”, “Vay canına!” gibi sözler dökülüyordu ağızlarından.” (Poe, 2020: s. 11)

Burada anlatıcı o kişilerin konuşmalarını kendisi aktarmıştır. Bir diğer örnek polisler eve gelince oluşan konuşmanın ve onlara seslenmenin kendi dilinden aktarılması ile verilebilir. Burada anlatıcı karşılıklı konuşma çizgileri ile olan biteni aktarmamış, kendi nakletmiştir:

“Baylar,” dedim sonunda, merdiveni çıkarlarken “Kuşkularınızı giderdiğim için mutluyum. Hepinize sağlık esenlik dilerim. Umarım gelecekte biraz daha kibar olmayı öğrenirsiniz. Güle güle baylar. Burası, burası çok iyi yapılmış bir evdir-” (bir şeyler söylemek arzusuyla yanıp tutuştuğumdan ne dediğimi bilmiyordum) “-hatta kusursuz bir evdir. Bu duvarlar -yoksa gidiyor musunuz? - bu duvarlar çok sağlamdır.” (Poe, 2020: s. 18)

Sonuç / Conclusion

Anlatıcı ve bakış açısı, eserin bel kemiğini oluşturan unsurların başında gelir. Özellikle yazar kadar okuyucuyu da ilgilendiren eserlere bakıldığında, bir solukta okunan her bir hikâye veya romanın bakış açısının da edebî zevk oluşturduğu veya özdeşlik kurduğu görülür. Bunu yapan yazar başarıya ulaşabilir. Tabii yapısal öğelerden ayrı düşünülemez olan bu unsurlar, olay örgüsü ve muhteva gibi öğelerle de pekiştirilir ki o zaman tadı okuyucunun damağında kalacaktır.

Bundan ötürü ele alınan “Kara Kedi” hikâyesinin etkisini de okuyucunun dimağında bir iz bırakmış hikâyeler arasında sayabiliriz. Çünkü eserdeki göz ardı edilemeyecek gotik edebiyatının olay örgüsel biçimi, muhtevası ve teması, yine bakış açısı ve anlatıcı ile iç içe geçmiş bir biçimde verilmiştir. Herhangi bir romanı değerlendirirken, hikâyecinin bakış açısını kavramamız, romanın değerler sistemini ve romandaki karmaşık davranışları anlamamızı büyük ölçüde tayin eder. Hatta romanın değeri hakkında vereceğimiz hükmü oluşturmamız bile, romandaki bakış açısını yakalamamıza dayanır, denebilir (Stevick, 2004: s. 81).

Edgar Allan Poe, meşhur hikâyelerinden birisini yazarken bu denli değerlendirmeye tâbi tutulacağını bilerek yazmışçasına, biz okuyucu ve değerlendirmecilere bulunmaz bir kumaşta hikâye örneği bırakmıştır. Bütün bu tahlil metodu ve uygulamasının aslında okunan her bir tahkiyeli edebî eserde varlığı bilinerek yaklaşılması, insanî bakış açımızı güçlendirecektir. Herkesin bakış açısı ve esere yaklaşımı kendi hayatı ile ilgili olsa da burada anlatılan her bir bilgi ve uygulama bakışımızı ve görüşümüzü etkileyecektir. Bakmak her zaman görmek değildir, görebilmek ve açımızı doğru konumlandırabilmek, her kişiyi kendi hayat hikâyesinde mükemmel bir karakter haline getirecektir.

KAYNAKÇA

1. AKTAŞ, Şerif, Prof. Dr., *Anlatma Esasına Bağlı Edebî Metinlerin Tahlili Teori ve Uygulama*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, 2022.
2. ÇETİN, Nurullah, Prof. Dr., *Roman Çözümleme Yöntemi*, Akçağ Yayınları, 15. Baskı, 2017.
3. KAPLAN, Mehmet, *Hikâye Tahlilleri*, Dergâh Yayınları, 2017.
4. KOÇ, İlhami, *Bahaeddin Özkıışı “İstasyondan” Hikâyesi Dil ve Üslup Bakımından Tahlili*, Göçebe Fikir, Kültür, Sanat ve Edebiyat Dergisi, S.20, s.5-9, 2023.
5. POE, Edgar Allan, *Kara Kedi*, çev. KABACAOĞLU, Berna, Zeplin Yayınları, s.7-18, 2020.
6. SARIÇİÇEK, Mümtaz, *Safvet Nezihi Kadın Kalbi*, Ötüken Neşriyat, 2020.
7. STEVİCK, Philip, *Roman Teorisi*, çev. KANTARCIOĞLU, Sevim, Akçağ Yayınları, 2. Baskı, 2004.
8. TEKİN, Mehmet, *Roman Sanatı*, Ötüken Neşriyat, 2016.

EK

KARA KEDİ

Yazacağım bu son derece tuhaf, ama bir o kadar da sade öyküye inanmanızı ne bekliyorum ne de istiyorum. Kendi duyularım bile algıladıklarımı inkâr ederken sizden bunu beklemem delilik olur. Ama deli değilim -hayal de görmüyorum. Yarın öleceğim için bugün içimi dökmek istiyorum. Amacım evimde olup bitenleri dünyaya açıkça, kısaca, yorum yapmadan anlatmak. Bu olayların sonuçları beni dehşete düşürdü, inim inim inetti ve en sonunda da mahvetti. Gene de haklarında yorum yapmayacağım. Bana korkunç gelen bu sonuçlar pek çok kişiye abartılı gelecektir muhtemelen. Belki zeki birileri çıkıp hayallerimi sıradanlaştıracak -belki benden daha sakin, daha mantıklı, daha akli başında birileri çıkıp dehşetle anlattığım bu olayların basit sebep-sonuç ilişkilerinden başka bir şey olmadığını söyleyecektir. Çocukluğumdan beri yumuşak başlı ve iyiliksever biri olarak tanınırdım. Öyle yufka yürekliydim ki, arkadaşlarım bana takılmadan edemezdi. Hele hayvanlara bayılırdım. Ailem bana türlü türlü evcil hayvan alır, ben de vaktimin çoğunu bunlarla geçirirdim. Hiçbir şey beni bu hayvanları sevmek, beslemek kadar mutlu edemezdi. Bu tuhaf özelliğim büyüdükçe arttı; yetişkinliğimde de başlıca haz kaynaklarımdan biri oldu. Sadık ve zeki bir köpek sevmiş olanlar, bu duygunun ne kadar yoğun ve zevkli olduğunu bilmek, hayvanları sevmek öyle bencillikten uzak, öyle özverili bir şeydir ki, insana onun değersiz dostluklarından ve vefasızlığından sık sık hayal kırıklığına uğrayan birini derinden etkiler. Genç yaşta evlendim. Karımın da benim gibi hayvansever olduğunu bilmek sevindiriciydi. Ev hayvanlarına ne kadar düşkün olduğumu görmemizi bu yaratıkların en güzelleriyle doldurdu. Kuşlarımız, kırmızı süs balıklarımız, güzel bir köpeğimiz, tavşanlarımız, küçük bir maymunumuz ve bir kedimiz vardı. Bu kedi oldukça iri ve güzel bir hayvandı; kapkaraydı rengi ve şaşılacak kadar zekiydi. Batıl inançlarla epey haşır neşir olan karım kedinin zekasından bahsederken, o eski yaygın kanıyı sık sık tekrarlar, kara kedilerin aslında kılık değiştirmiş cadılar olduğunu söylerdi. Bunu söylerken ciddi değildi tabii -bundan bahsetmemin sebebi de sadece şimdi aklıma gelmiş olması. Pluto -kedinin adı buydu- en sevdiğim hayvanım ve oyun arkadaşımdı. Onu sadece ben beslerdim ve evde nereye gitsem peşimden gelirdi. Peşimden sokağa çıkmasını güçlükle engelleyebiliyordum. Dostluğumuz bu şekilde yıllarca sürdü. Bu arada genel mizacım ve karakterim içki belası yüzünden ne yazık ki (bunu yazarken yüzüm kızarıyor) giderek bozuluyordu. Gün geçtikçe iyice canı sıkkın, huysuz, başkalarının hislerine karşı duyarsız biri olup çıktım. Karıma kötü sözler söyledim, hattâ sonunda kaba kuvvete başvuracak kadar ileri gittim. Hayvanlarım da bendeki bu değişikliğin etkisini hissediyordu elbette. Onları ihmal etmekle kalmıyor, kötü de davranıyordum. Ama Pluto'ya hâlâ saygı duyduğumdan ona eziyet etmiyordum. Oysa tesadüfen ya da sevmek için karşıma çıkan tavşanlara, maymuna ve hattâ köpeğe eziyet etmekten geri durmuyordum. Hastalığım -sonuçta alkolden kötü hastalık var mıdır! - giderek ilerledi ve sonunda artık yaşlanmaya ve bu yüzden huysuzlaşmaya başlamış olan Pluto bile kötülüklerimden nasibini almaya başladı. Bir gece kentteki uğrak yerlerimden birinden zil zuma sarhoş çıktıktan sonra eve döndüğümde, kedinin benden kaçtığı kanısına kapıldım. Onu yakaladım. Sert hareketlerimden korkunca elimi ısırp küçük bir yara açtı. İşte o anda gözüm döndü. Kendimi kaybettim. Ruhum gövdemden kaçıp gitmiş, yerine içkiyle beslenen fesat bir iblis gelmişti sanki. Yelek cebimden bir çakı çıkarıp açtım ve zavallı hayvanı boğazından tutup bir gözünü oyuverdim! Bu korkunç olayı yazarken utançtan kızarıyor, yanıyor, ürperiyorum. Sabah kendime geldiğimde -geceki sarhoşluğumdan ayıldığımda- işlediğim suç

yüzünden dehşete ve utanca kapıldım. Gene de çok güçlü ve belirleyici olmayan hislerdi; ruhumu etkilemediler. Kendimi tekrar içkiye verdim ve yaptığım şeyi şarap sayesinde kısa sürede unuttum. Bu arada kedi yavaş yavaş iyileşiyordu. Evet, oyuk göz çukuru korkunç görünüyordu, ama artık acı çekmiyor gibiydi. Evde her zamanki gibi gezinmeye başlamıştı. Benim yaklaştığımı görünce dehşetle kaçıyordu elbette, içimde hâlâ eski benliğimden bir parça kalmış olsa gerekli, çünkü bir zamanlar beni sevmiş olan bir yaratığın şimdi benden hiç hoşlanmadığını böyle açıkça belli etmesine ilk başta üzüldüm. Ama bu his kısa sürede sinirlenmeye dönüştü. Ve sonra, sanki beni iflah olmaz şekilde yıkacak son darbeyi indirmek istercesine, bir ZITLIK ruhu benliğimi pençesine aldı. Felsefede bu ruhtan hiç bahsedilmez. Oysa ben zıtlaşmanın insan yüreğindeki en ilkel itkilerden biri olduğuna adım gibi eminim. İnsanın karakterini belirleyen temel yetilerden ya da hislerden biridir. Hayatında hiç kötü ya da aptalca bir eylemi, sırf onu yapmaması gerektiğini bildiği için yapmamış bir insan var mıdır? Kanunları, sırf kanun oldukları için, sağduyunun sesine kulak asmadan çiğneme eğilimi hepimizde yok mu? Dediğim gibi, bu zıtlık ruhu bana son darbeyi indirdi. Hiçbir kabahati olmayan o hayvana karşı şiddetin dozunu giderek artırmama sebep olan şey işte insan ruhunun bu kendi kendisini kızdırma -kendi kendisine zarar verme- hataları sırf hata oldukları için yapma özelliği idi. Bir sabah kedinin boynuna büyük bir soğukkanlılıkla bir ilmek geçirdim ve onu bir ağacın dalına astım. Asarken gözlerimden yaşlar boşanıyordu ve sanki kalbim dağlanıyordu. Onu asıyordum çünkü beni sevdiğini biliyordum- çünkü kabahatsizdi- çünkü onu asmakla günah işlediğimi, ölümsüz ruhumu tehlikeye sokacak bir günah işlediğimi biliyordum- öyle ki, En Merhametli ve En Amansız olan Tanrı bile beni bağışlamayabilirdi. O korkunç eylemi yaptığım günün gecesinde “Yangın!” sesleriyle uyandım. Yatağım tutuşmuştu. Bütün ev yanıyordu. Karım, uşağımız ve ben alevlerden zor kaçtık. Ev yanıp kül olmuştu. Bütün servetim yok olmuştu. O gecedен sonra tamamen umutsuzluğa kapıldım. Yangınla kediyi asmam arasında bir sebep-sonuç ilişkisi kuracak kadar aptal değilim. Bir olaylar zincirini ayrıntılarıyla anlatıyorum o kadar. Tek bir halkayı bile atlamak istemiyorum. Yangının ertesi günü evin kalıntılarını inceledim. Bir tanesi dışında bütün duvarlar yıkılmıştı. Evin ortasındaki bir bölmenin duvarıydı bu. Pek kalın değildi. Yatağımın baş tarafının dayalı olduğu duvardı. Sıvası her nasılsa yangından pek zarar görmemişti. Bunu duvarın yeni sıvanmış olmasına bağladım. Bu duvarın etrafına bir sürü insan toplanmıştı. Üstündeki bir yere büyük bir dikkatle bakıyor gibiydiler. “Çok tuhaf!”, “Vay canına!” gibi sözler dökülüyordu ağızlarından. Meraklandım ve yanlarına gittim. Beyaz yüzeyin bir kısmına sanki usta bir rölyefçi dev bir kedi kabartması yapılmıştı. Gerçekten mükemmel bir kabartmaydı bu. Hayvanın boynunda bir ilmek vardı. Bu hayaleti görünce -hayalet olduğuna emindim- müthiş bir şaşkınlığa ve dehşete kapıldım. Ama sonunda kendimi toplayıp düşünmeye başladım. Kediyi evin bahçesinde asmıştım. Yangın alarmı verilince bu bahçeye büyük bir kalabalık üşüşmüştü. Biri kedinin ipini kesip hayvanı ağaçtan indirmiş ve açık bir pencereden odama fırlatmış olmalıydı. Herhalde beni uyandırmak istemişti. Diğer duvarlar yıkılınca, zalimliğimin kurbanı olan kedi yeni sıvanmış olan duvara yapışmıştı. Kireç, alevler ve leşteki amonyak bir araya gelince duvardaki kabartma çıkmıştı ortaya. Bu şaşırtıcı olay konusunda vicdanımı olmasa da mantığımı yatıştırmıştım. Ama yine de hayal gücümü derinden etkiledi bu olay. Kedinin hayaleti aylarca gözümün önünden gitmedi. Bu süre içinde pişmanlığı andıran, ama pişmanlık olmayan belirsiz bir hissi tekrar duymaya başlamıştım. Hattâ kediyi özlemeye başlayacak kadar ileri gittim ve sonunda artık daimî uğrak yerim olan pis meyhanelerde ona benzeyen, onun yerini alacak bir kedi aramaya başladım. Bir gece iğrenç bir meyhanede içkiden

sersemleşmiş halde oturuyordum. İçeride dev rom ya da cin fiçlarından başka pek eşya yoktu. Bu fiçılardan birinin tepesinde yatmakta olan kara bir nesne birden dikkatimi çekti. Şaşırmıştım, çünkü gözlerim birkaç dakikadır o fiçının tepesine dikiliydi ve o nesneyi yeni fark ediyordum. Yaklaşım elimle dokundum. Bir kara kediydi. Oldukça iriydi. Neredeyse Pluto kadar iriydi ve tıpatıp aynıydı, tek bir nokta dışında: Pluto baştan aşağı kapkaraydı; oysa bu kedinin göğsünü büyük, ama soluk bir beyaz leke neredeyse tamamen kaplıyordu. Dokununca kedi hemen doğruldu, yüksek sesle mırıldamaya ve elime sürtünmeye başladı. Gösterdiğim ilgiden hoşlanmış gibiydi. Aradığım kediyi bulmuştum. Meyhaneciden kediyi satmasını istedim. Ama onun kedisi olmadığını söyledi- bu kediyi tanııyordu- daha önce hiç görmemişti. Kediyi okşamayı sürdürdüm. Eve gitmeye hazırlanırken hayvan niyetimi anladı ve benimle gelmek istediğini belli etti, ben de izin verdim. Yolda yürürken arada sırada eğilip okşuyordum. Eve gelince hemen alıştı. Karım da bayılmıştı bu kediye. Bense kısa süre sonra içimde bir hoşnutsuzluğun uyandığını hissettim. Tam tersini beklemiştim ama -neden bilmem- hayvanın beni sevmesinden tiksiniyor, buna sinirleniyordum. Bu tiksinti ve sinirlilik sonunda yoğunlaşıp nefrete dönüştü. Kediden uzak duruyordum. Hem utandığımdan hem de daha önceki zalimliğimi hatırladığımdan ona fiziksel işkence yapmıyordum. Haftalarca ona ne vurdum ne de başka türlü zarar verdim. Ama dediğim gibi yavaş yavaş -çok yavaş yavaş- ondan tarifsizce tiksinece, o iğrenç varlığından vebadan kaçarcasına usulca kaçmaya başlamıştım. Bu hayvana olan nefretimi artıran bir olay da, onu eve getirdiğim gecenin sabahında tıpkı Pluto gibi bir gözünün eksik olduğunu görmemdi. Oysa karım bunu görünce onu daha çok sevmişti. Söylediğim gibi karım, bir zamanlar ayırt edici özelliğim ve en basit ve saf hazlarımdan çoğunun kaynağı olan o insancılıktan bol bol nasibini almıştı. Ama kedi, sanki ondan kaçtıkça beni daha çok seviyordu. Beni öyle azimle takip ediyordu ki bunu anlatabilmem çok zor. Ne zaman otursam hemen sandalyemin altında kıvrılıyor veya dizlerimin üstüne sıçrayıp iğrenç bir şekilde sırnaşıyordu. Kalkıp gitmek istediğimde ayaklarıma dolanarak tökezlememe yol açıyor ya da uzun ve keskin pençelerini elbiseme geçirip göğsüme tutunuyordu. Böyle zamanlarda bir yumrukta işini bitirmek istiyordum, ama bir türlü yapamıyordum; çünkü hem işlemiş olduğum suçu hatırlıyordum hem de -bunu hemen itiraf edeyim- kediden ödüm kopuyordu. Fiziksel bir tehdit korkusu değildi bu. Nasıl anlatayım bilmiyorum. O hayvanın içimde uyandırdığı korku ve dehşetin olabilecek en basit ve saçma fikirlerden birinden kaynaklandığını itiraf etmekten neredeyse utanıyorum — evet, bu cezaevi hücrelerindeyken bile neredeyse utanıyorum. Karım hayvandaki, bahsetmiş olduğum o beyaz lekeye defalarca dikkatimi çekmişti. Söylediğim gibi, öldürdüğüm kediyle şimdiki kedim arasında görünürdeki tek fark oydu. Hatırlarsanız büyük, ama soluk olduğunu söylemiştim. Ama giderek -çok yavaşça, öyle ki mantığım uzun süre bunun bir hayal olduğunda direndi- belirginleşti. Sonunda öyle bir nesnenin şekline dönüştü ki, söylerken ürperiyorum- ve işte bu yüzden, her şeyden çok ondan tiksiniyor ve korkuyordum. Cesaretim olsa o canavarın işini bitirecektim. Dediğim gibi, şimdi o leke belirginleşmişti ve iğrenç- korkunç bir şeyin- bir DARAĞACININ şeklini almıştı! Ah, o korkunç ve dokunaklı Dehşet ve Suç- Izdırap ve Ölüm aletinin! Şimdi gerçekten insanoğlunun dayanma gücünü aşacak kadar perişan bir haldeydim. Üstelik bana-Yüce Tanrı'nın suretinden yaratılmış bir insana bu dayanılmaz acıları çektiren basit bir hayvandı- hemcinsini aşağılayıp öldürmüş olduğum bir hayvan! Artık ne gece ne de gündüz huzurum kalmıştı. O yaratık gündüzleri beni bir an olsun rahat bırakmıyordu; geceleri ise saat başı korkunç rüyalarından uyandığımda o yaratığın -cisimleşmiş olan, kurtulamadığım o kâbusun- sıcak nefesini yüzümden ve tüm

ağırlığını kalbimin üstünde hissediyor ve anlatılmaz bir dehşete kapılıyordum! Böyle işkencelerin baskısı altında içimde kalmış olan son iyilik kırıntısı da yok oldu. Aklımdan sadece kötülük -en karanlık ve şeytani düşünceler geçer oldu. Huysuzluğum, her şeye ve tüm insanlara karşı duyduğum bir nefrete dönüştü. Sık sık ani ve zapt olunmaz öfke nöbetleri geçiriyordum ve artık bunlara karşı koyamaz olmuştum. Ne yazık ki bu nöbetlerin kurbanı genellikle karım, hiç yakınmadan her şeye katlanan sabırlı karım oluyordu. Bir gün bir ev işi için benimle birlikte şimdi içinde oturmak zorunda kaldığımız eski, küçük evin -iyice yoksul düşmüştük-mahzenine indi. Kedi dik merdivenlerde peşimi bırakmadı ve az kalsın tepetaklak düşmeme sebep oluyordu. Birden gözüm döndü. Elimdeki baltayı kaldırdım ve, şimdiye kadar beni engellemiş olan çocuksu korkuyu unutarak hayvana bir darbe savurdum. Ona isabet etse bir anda işini bitirecekti. Ama karım elimi tutup darbeyi engelledi. Daha da büyük bir öfkeye kapılarak kolumu çekip kurtardım ve baltayı karımın beynine indirdim. Olduğu yere düşüp öldü, tek bir inilti bile çıkarmadan. Bu iğrenç cinayeti işledikten hemen sonra kendimi tümüyle cesedi gizleme meselesine verdim. Komşulara görünme riskine atılmadan ne gece ne de gündüz evden dışarı çıkaramazdım. Aklımdan bir sürü çözüm yolu geçti. Cesedi küçük parçalara ayırıp yakmayı düşündüm; mahzene gömmeyi de düşündüm, bahçedeki kuyuya atmayı veya bir kutuya koyarak paketleyip postaya atacakmış gibi bir hamala taşıtarak evden çıkarmayı düşündüm ve sonunda bunlardan daha iyi olduğunu düşündüğüm bir fikirde karar kıldım: Mahzen duvarına gömecektim, tıpkı Orta çağda keşişlerin kurbanlarına yaptığı gibi. Mahzenim bu iş için biçilmiş kaftandı. Duvarlar pek sıkı örülmemişti ve yeni yenilenen sıvanın kurumasını engellemişti. Dahası duvarlardan birinde ocak ya da şömine olarak kullanılmak üzere yapılmış, sonra da üstü örülmüş bir çıkıntı vardı. Buradaki tuğlaları kolayca söküp cesedi içeri koyduktan sonra üstüne tekrar, öncekinin aynısı bir duvar örebilirdim. Kimse kuşku çeken bir şey göremezdi. Bu hesaplarımda yanılmamıştım. Bir küsküyle tuğlaları rahatça çıkardım ve cesedi dikkatle iç duvara dayadıktan sonra dış duvarı eski haline gelecek şekilde kolayca ördüm. Her ihtimale karşı kireç, kum ve saman tedarik ederek bir sıva harcı hazırladım ve bunu yeni ördüğüm duvara dikkatle sıvadım, İşimi bitirince tatmin olmuştum; duvarda en küçük bir değişiklik bile fark edilmiyordu. Yerdeki döküntüleri büyük bir titizlikle süpürdüm, muzaffer bir edayla etrafıma bakındım ve kendi kendime “En azından bu kez emeklerim boşa gitmedi,” dedim. Bir sonraki adımım başıma bütün bu felaketleri getiren o kediye aramaktı. Çünkü sonunda onu öldürmeye kesin olarak karar vermiştim. O anda elime geçse kurtuluşu yoktu, ama kurnaz hayvan öfke nöbetimden korkmuştu ve hâlâ gizleniyordu. O iğrenç yarattığı ortalarda görmeyince hissettiğim o derin, yüce rahatlık hissini anlatamam. Gece boyunca ortaya çıkmadı. O eve geldiğinden beri ilk kez bir geceyi deliksiz ve huzurlu bir uyku çekerek geçirdim. Evet, cinayet işlemiş olmama karşın uyudum. İkinci ve üçüncü gün gelip geçti. İşkencecim hâlâ ortaya çıkmamıştı. Artık tekrar özgürdüm. Korkan canavar geri dönmek üzere terk etmişti evi! Artık onu görmeyecektim! Öyle mutluydum ki! İşlediğim cinayet beni pek rahatsız etmiyordu. Birkaç kez sorguya çekilmiştim, ama yanıtlarım hazırды. Hattâ bir arama bile yapılmış ve hiçbir şey bulunamamıştı elbette. Artık geleceğe güvenle bakıyor, hep mutlu olacağımdan şüphe duymuyordum. Cinayetten dört gün sonra, hiç beklemediğim bir sırada eve bir grup polis geldi. İçeriye tekrar dikkatle aramaya koyuldular. Ama cesedi asla bulamayacaklarını bildiğimden içim rahattı. Polisler arama yaparken yanlarında olmamı istediler. Köşe bucağa, her yere baktılar. Sonunda üçüncü ya da dördüncü kez mahzene indiler. İçim masummuşum gibi rahattı. Mahzende ileri geri dolaşıyordum. Kollarımı göğsümden kavuşturmuş, ortalıkla rahat bir edayla

geziniyordum. Polisler sonunda tamamen tatmin oldu ve gitmeye hazırlandı. Öyle neşeliydim ki kendime hâkim olamıyordum. Zaferim şerefine onları suçsuzluğuma iyice ikna edecek bir şeyler söylemek için yanıp tutuşuyordum “Baylar,” dedim sonunda, merdiveni çıkarırken “Kuşkularınızı giderdiğim için mutluyum. Hepinize sağlık esenlik dilerim. Umarım gelecekte biraz daha kibar olmayı öğrenirsiniz. Güle güle baylar. Burası, burası çok iyi yapılmış bir evdir-” (bir şeyler söylemek arzusuyla yanıp tutuştuğumdan ne dediğimi bilmiyordum) “-hattâ kusursuz bir evdir. Bu duvarlar -yoksa gidiyor musunuz? - bu duvarlar çok sağlamdır.” Bunu dedikten sonra, cüretkarlıktan kendimi kaybetmiş halde, elimdeki bastonla ardında sevgili karımın yattığı duvara sertçe vurdum. Tanrı beni şeytanın gazabından korusun! Bastonun yankılan henüz dinmeden, o mezarın içinden bir ses geldi! Bir çığlık, ilk başta boğuk ve kesik olan, çocuk hıçkırıklarını andıran bir çığlık birden yükselerek uzun, çok tuhaf ve hayvansı bir çığlığa- bir ulumaya – bir feryada- sadece cehennemden, acı çeken lanetlilerle onlara cezalarını zevkle çektiren iblislerin gırtlaklarından aynı anda kopup gelebilecek, korku ve zafer dolu bir feryada dönüştü.O anki düşüncelerimden bahsetmeme gerek yok. Bayılacak gibi oldum ve karşı duvara yaslandım. Merdivendeki polisler bir an dehşetle donakaldı. Bir sonraki anda ise duvara atılmıştı hepsi birden; on iki güçlü kol tuğlaları söküyordu. Duvar yıkıldı. Karşılarna çoktan çürümeye yüz tutmuş, pıhtılaşmış kanla kaplı ceset dimdik çıktı. Başının üstünde, açılmış kıpkırmızı ağzı ve ateş saçan tek gözüyle o iğrenç hayvan oturuyordu -zekasıyla beni önce katil eden, sonra da ele vererek darağacına yollayan o hayvan. Duvarı cesetle birlikte o canavarın da üstüne örmüşüm.

DİJİTAL DÜNYA’NIN TEHDİTLERİ : SİBER ZORBALIK VE SİBER İSTİSMAR

Bahtiyar Münir PALTACI

ORCID : 0000-0002-8626-6146

ÖZET

Günümüzün dijital çağında, internetin ve sosyal medyanın yaygın kullanımı, bireylerin iletişim, bilgi edinme ve sosyal etkileşim yollarını kökten değiştirmiştir. Ancak, bu dönüşümle birlikte yeni tehditler de ortaya çıkmıştır. Siber zorbalık ve istismar, özellikle gençler arasında ciddi psikolojik ve sosyal sorunlara yol açan önemli problemler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu makale, siber zorbalık ve istismarın bireyler üzerindeki etkilerini, yanlış yönlendirmelerin ve yanıltıcı bilgilerin bu süreçlerdeki rolünü incelemektedir.

Siber zorbalık, bir kişinin dijital platformlarda sürekli olarak tacize veya zorbalığa maruz kalması olarak tanımlanabilir. Bu tür davranışlar, mağdurların kendilerine olan güvenlerini zedeleyebilir, depresyon, anksiyete ve hatta intihar gibi ciddi sonuçlara yol açabilir. Ayrıca, siber istismar, özellikle çocuklar ve gençler arasında giderek artan bir tehdittir ve mağdurların yaşam boyu sürebilecek travmalar yaşamasına neden olabilir.

Yanlış yönlendirme ve yanıltıcı bilgiler, siber zorbalık ve istismarın yayılmasını kolaylaştıran unsurlar arasındadır. Yanıltıcı içerikler, mağdurları hedef gösterme, yanlış bilgi yayma ve toplum içinde itibarlarını zedeleme amacıyla kullanılmaktadır. Bu durum, mağdurların sosyal ilişkilerini ve psikolojik sağlıklarını olumsuz yönde etkileyerek daha geniş çapta toplumsal sorunlara yol açmaktadır.

Bu makale, siber zorbalık ve istismarın bireyler üzerindeki etkilerini akademik literatür ve vaka analizleri üzerinden değerlendirerek, bu tür sorunların önlenmesi ve mağdurların korunması için öneriler sunmaktadır. Dijital dünyada güvenli bir ortam sağlamak için alınması gereken önlemler ve farkındalık yaratma stratejileri, makalenin ana odak noktalarından biridir.

ABSTRACT

In today's digital age, the widespread use of the internet and social media has fundamentally transformed the ways individuals communicate, gather information, and engage socially. However, along with this transformation, new threats have emerged. Cyberbullying and abuse, particularly among young people, have become significant issues leading to serious psychological and social problems. This article examines the impacts of cyberbullying and abuse on individuals, highlighting the role of misdirection and misleading information in these processes.

Cyberbullying can be defined as the continuous harassment or bullying of a person on digital platforms. Such behaviors can undermine victims' self-confidence, leading to depression, anxiety, and even severe outcomes like suicide. Additionally, cyber abuse, especially among children and adolescents, is an increasingly prevalent threat that can cause lifelong trauma for the victims.

Misdirection and misleading information are among the factors that facilitate the spread of cyberbullying and abuse. Deceptive content is used to target victims, spread false information, and

damage their reputation within society. This situation adversely affects victims' social relationships and psychological health, leading to broader societal issues.

This article evaluates the impacts of cyberbullying and abuse on individuals through academic literature and case analyses, offering recommendations for preventing such issues and protecting victims. Ensuring a safe environment in the digital world and creating awareness strategies are key focal points of this article.

Anahtar Kelimeler : Siber Zorbalık, Dijital İstismar, Yanlış Bilgilendirme, Psikolojik Etki, Çevrimiçi Güvenlik

Keys : Cyberbullying, Digital Abuse, Misinformation, Psychological Impact, Online Safety

GİRİŞ

Siber zorbalık ve istismar, internetin ve sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla birlikte özellikle gençler ve çocuklar arasında giderek artan ciddi sorunlar haline gelmiştir. Bu iki kavram sıklıkla birbiriyle ilişkilendirilse de, aralarındaki nüansları anlamak ve tamamlayıcı öğeleri analiz etmek büyük önem taşımaktadır.

Siber zorbalık, bir bireyin veya grubun, dijital platformlar aracılığıyla başka bir bireye veya gruba kasıtlı ve sürekli olarak zarar verici davranışlarda bulunmasıdır. Bu tür davranışlar, sosyal medya, kısa mesajlar, e-postalar ve diğer çevrimiçi ortamlar üzerinden gerçekleştirilebilir. Siber zorbalık, mağdurlarda ciddi psikolojik sorunlara yol açabilir ve hatta intihar dűřüncelerine neden olabilir.

Öte yandan, siber istismar, çevrimiçi ortamlarda bir bireyin cinsel, duygusal veya psikolojik istismara maruz kalması durumudur. Siber istismar, çocuk pornografisi yayma, cinsel taciz ve kişisel verilerin izinsiz paylaşılması gibi çeşitli davranışları içerebilir. Siber istismar mağdurları, yaşadıkları deneyimlerin etkisiyle uzun süreli travmalar yaşayabilirler.

Siber zorbalık ve istismar, bireylerin dijital ortamlarda güvende kalmasını sağlamak amacıyla ciddiyle ele alınması gereken konulardır. Eğitim kurumları, ebeveynler ve yasal otoriteler, bu tür davranışların önlenmesi ve mağdurların korunması için iş birliği yapmalıdır. Türkiye’de ise bu durum daha da önemlidir çünkü bilinçli internet kullanımı ülke genelinde yetersiz bir seviyededir.

Bu bağlamda, ebeveynlere büyük sorumluluklar dűřmektedir ve eğitimcilerin de bu konuda bilgilendirilmesi ve gerekli önlemleri alması oldukça elzemdir. İlerleyen bölümlerde, bu konular detaylı bir şekilde ele alınacaktır. Siber zorbalık, genellikle bir kiři veya grup tarafından başka bir kişiye karşı internet üzerinden yapılan kasıtlı, zarar verici davranışlar zinciri olarak tanımlanır; ancak, siber zorbalığın birçok farklı formu bulunmaktadır.

Siber Zorbalık ve İstismar Detayları

Siber zorbalık, geleneksel (fiziksel) zorbalığın aksine, sanal bir ortamda gerçekleşir ve mağdurların sürekli bir tehdit altında hissetmelerine neden olabilir. Siber zorbalık, çeşitli şekillerde ortaya çıkar. Sözlü zorbalık, internette veya diğer dijital iletişim platformlarında hakaret edici, tehditkâr veya alay edici yorumlar yapılmasını içerir. Mağdura yönelik doğrudan mesajlar, sosyal medya gönderileri veya yorumlar şeklinde olabilir. Sosyal zorbalık, mağdurun sosyal çevresi içinde izolasyona veya dışlanmaya maruz bırakılması amacıyla yapılan eylemleri kapsar. Bu, dedikodu yayma, yanlış bilgi yayma veya bir kişinin çevrimiçi itibarını kasıtlı olarak zarar vermek için yapılan eylemleri içerebilir.

Görsel zorbalık, mağdurun izni olmadan kişisel fotoğrafların veya videoların paylaşılmasını içerir. Utandırıcı, zarar verici veya kişisel mahremiyeti ihlal edici içerikler bu kategoriye girer. Kimlik hırsızlığı

ve sahtekârlık, bir kişinin kimliğini çalarak veya sahte bir profil oluşturarak internet üzerinde zarar verici eylemlerde bulunmayı kapsar. Bu tür eylemler, mağdurun itibarına zarar vermek, yanlış bilgi yaymak veya başkalarını kandırmak amacıyla yapılabilir.

Kimliğe bürünme, failin başka bir kişiymiş gibi davranarak onun kimliğini ele geçirmesi eylemidir. Bu tür davranışlar, özellikle siber ortamda, failin mağdur gibi hareket ederek mağdurun itibarına zarar verebilecek söylemlerde bulunmasını veya eylemlerde bulunmasını içerebilir. Örneğin, bir sosyal medya platformunda, özellikle geniş kitlelere ulaşabilen bir hesaba izinsiz erişim sağlayarak dezenformasyon yaymak, kimliğe bürünmenin tipik bir örneğidir. Bu tür eylemler, mağdurun kişisel ve profesyonel hayatında ciddi sonuçlara yol açabilir. Mağdurun sosyal çevresi, iş ilişkileri ve toplumdaki saygınlığı, gerçekte kendisinin yapmadığı eylemler veya söylemler nedeniyle zarar görebilir. Bu durum, sadece bireysel itibar kaybıyla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda maddi zararlara veya hukuki sorunlara da neden olabilir.

Siber taciz, failin kurbanı hedef almak ve takip etmek amacıyla elektronik iletişim araçlarını kullanmasıyla gerçekleşen çevrimiçi bir taciz türüdür. Bu tür, genellikle mağdur için inandırıcı güvenlik tehditleri içerdiğinden, diğer siber zorbalık türlerine kıyasla daha tehlikeli olarak kabul edilir. Siber tacizciler, tehditkâr veya taciz edici nitelikte tekrarlanan mesajlar göndererek ya da mağdurun kimliğine bürünerek ve üçüncü şahısları mağdura yönelik benzer eylemlerde bulunmaya teşvik ederek hareket edebilir. Bu davranış biçimi, kurbanın yerini belirleme, spam yoluyla taciz, cinsel şantaj gibi elektronik takip yöntemlerinin bir kombinasyonunu içerebilir.

Doxing, mağdurun ev adresi, telefon numarası, tam adı gibi kişisel bilgilerinin izinsiz bir şekilde ifşa edilmesi ve kamuoyu ile paylaşılması eylemidir. Genellikle, bu tür eylemler, bireyin mahremiyetinin ihlali ve ciddi güvenlik sorunlarına yol açabilir. Doxing vakaları, mağdurların güvenliğini tehdit eden ciddi eylemlerdir ve yalnızca mağdurun çevrimiçi güvenliğini değil, fiziksel güvenliğini de riske atabilir. Botlar, doğrudan şahıs ya da grupları hedef alabilen ve genellikle sosyal medya üzerinden gerçekleşen bir takım siber saldırı yöntemleridir. Botlar, çeşitli yazılımlar ile yapılır ve API dediğimiz uzantılar ile sosyal medya araçlarına entegre edilebilir.

Bir kişiyi veya grubu, ırk, din, cinsiyet, cinsel yönelim, engellilik durumu veya diğer kişisel özellikler nedeniyle hedef almak hakaret ve alay olarak tanımlanabilir. Bu tür zorbalık, nefret söylemi içerebilir ve mağdurlar üzerinde ciddi psikolojik etkilere

neden olabilir. İstenmeyen e-posta (spam), tekrar eden iletişim eylemleri ve birden fazla hesap oluşturarak bir hedefe toplu mesaj gönderme olarak tanımlanabilir. Bu durum, özellikle kişisel ilişkilerde yaşanan ayrılıklar sonrasında ortaya çıkabilir. Takıntılı bir partner, alıcı tarafından engellenmiş olsa bile, eski mesajlarını birden fazla platform üzerinden göndermeye devam edebilir.

Siber Zorbalık ve İstismar Yaygınlığı

Türkiye genelinde, öğrencilerin yaklaşık %12'si sözlü siber zorbalığa maruz kaldığını belirtirken, %10.5'i de sözlü siber zorbalık eyleminde bulunduğunu ifade etmiştir. Özellikle İstanbul ilinde, siber zorbalık mağduru olanların oranı %20'ye yaklaşırken, siber zorbalık yapanların oranı %15'i geçmektedir. Bu durum, siber zorbalığın çocuk ve gençler arasında yaygın bir sorun olduğunu ve önemli bir müdahale gerektirdiğini göstermektedir. Dünya çapında ise UNICEF'in yaptığı uyarı, 15-24 yaş arasındaki gençlerin

%70,6'sının internette şiddet, siber zorbalık ve dijital taciz gibi tehlikelere maruz kaldığını göstermektedir. Bu veri, gençlerin çevrimiçi ortamlarda karşılaştıkları risklerin boyutunu ve bu konudaki acil müdahale ihtiyacını ortaya koymaktadır. Kuruluş, çocuklara ve gençlere yönelik çevrimiçi şiddetin önlenmesi amacıyla kararlı adımlar atılması çağrısında bulunmaktadır.

Siber zorbalığın yaygınlığı ve etkisi üzerine yapılan kapsamlı çalışmalar, yaş, cinsiyet ve sosyo-ekonomik durum gibi çeşitli faktörlere göre değişen karmaşık bir manzara ortaya koymaktadır. 2023 yılında Siber Zorbalık Araştırma Merkezi tarafından yapılan kapsamlı bir çalışma, Amerika Birleşik Devletleri'nde 13 ila 17 yaş arasındaki 5,005 ortaokul ve lise öğrencisini kapsayan ulusal temsili bir örnekleme inceledi. Bu çalışma, katılımcıların yaklaşık %55'inin hayatlarının bir noktasında siber zorbalığa maruz kaldığını, yaklaşık %27'sinin ise son 30 günde siber zorbalığa uğradığını buldu. Bildirilen siber zorbalık türleri arasında çevrimiçi yapılan kötü veya incitici yorumlar, grup sohbetlerinden dışlanma, çevrimiçi yayılan dedikodular ve çevrimiçi rezil edilme veya aşağılanma yer almaktadır. İlginç bir şekilde, çalışma cinsiyet farklılıklarını da vurgulayarak, ergen kızların yaşamları boyunca siber zorbalık deneyimlerinin erkeklere kıyasla daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur.

Security.org tarafından 2024'te öne çıkarılan bir diğer çalışma, çeşitli sosyal medya platformlarında siber zorbalığa dair bilgiler sunarak, her yaşta çocuğun savunmasız olduğunu ve yaşları büyüdükçe risklerin arttığını belirtti. Bu araştırma, özellikle COVID-19 pandemisi sırasında artan ekran süresi ve çevrimiçi aktivite nedeniyle siber zorbalık olaylarında önemli bir artış olduğunu ifade etmektedir. Sosyal ağlar arasında, çocukların YouTube, Snapchat, TikTok ve Facebook'ta siber zorbalığa uğrama olasılıklarının en yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, yıllık geliri 75,000 doların altında olan hanelerin çocuklarının, daha yüksek gelirli hanelerin çocuklarına kıyasla siber zorbalığa uğrama olasılığının iki kat daha fazla olduğu belirlenmiştir.

Pew Araştırma Merkezi'nin 2022 yılında ABD'deki ergenler üzerinde yürüttüğü anket, siber zorbalığın genellikle fiziksel görünüş, cinsiyet, ırk veya etnik köken gibi sebeplerle yapıldığını ortaya koymuştur. Siyah ergenlerin, Hispanik veya Beyaz ergenlere kıyasla ırk veya etnik kökenlerinden dolayı çevrimiçi tacize uğrama ihtimalinin yaklaşık iki kat daha fazla olduğu belirlenmiştir. Bu anket ayrıca, birçok

ergenin siber zorbalığı ciddi bir sorun olarak gördüğünü ve algıların demografik gruplara göre değiştiğini açıklamaktadır.

Psikoloji alanındaki bir başka kapsamlı inceleme, siber zorbalığın ergenler ve çocuklar arasında ciddi bir kamu sağlığı sorunu olarak kabul edildiğini ve küresel olarak etkileri olduğunu vurgulamaktadır. Bu inceleme, siber zorbalık araştırmalarının siber zorbalığın yaygınlık oranlarını ve risk faktörlerini çeşitli ülkelerde inceleyerek bu konunun karmaşıklığını ortaya çıkarmaya çalıştığını belirtmiştir. Ancak, siber zorbalık ölçümü ve metodolojilerindeki farklılıklar nedeniyle tutarlı sonuçlara varılamamaktadır. Siber zorbalığın ölçülmesindeki bu tutarsızlıklar, aynı ülkede, aynı zaman diliminde yapılan ölçümlerde sıklıkla karşılaşılan bir sorundur.

Frontiers in Psychology tarafından yapılan kapsamlı inceleme, siber zorbalığın küresel durumunu, risk faktörlerini ve dünya genelinde alınan önleyici önlemleri detaylı bir şekilde ele almıştır. Bu inceleme, 2015 ile 2019 yılları arasında yapılan çalışmaları gözden geçirerek siber zorbalığın yaygınlık oranlarının

%6.0 ile %46.3 arasında değiştiğini ve siber zorbalığa maruz kalma oranlarının ise %13.99 ile %57.5 arasında değiştiğini bulmuştur. Sözel şiddet, en yaygın siber zorbalık türü olarak belirlenmiştir. Ayrıca, kişisel düzeyde yaş, cinsiyet, çevrimiçi davranış, ırk, sağlık durumu, geçmişte mağduriyet deneyimi ve dürtüsellik gibi değişkenlerin; durumsal düzeyde ise ebeveyn-çocuk ilişkisi, kişilerarası ilişkiler ve coğrafi konumun risk faktörleri olarak saptandığı belirtilmiştir. Koruyucu faktörler olarak ise empati ve duygusal zeka, ebeveyn-çocuk ilişkisi ve okul iklimi sıkça vurgulanmaktadır.

Sonuç olarak, siber zorbalık, farklı platformlarda aktif olan bireylerin yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik durum gibi çeşitli faktörlerden etkilenebilen çok yönlü bir sorundur. Mağdurlar üzerindeki etkileri dikkate alındığında, siber zorbalığın nedenlerinin karmaşıklığı ve etkilerinin çeşitliliği, önleme ve müdahalede çok yönlü ve kapsayıcı yaklaşımlar gerektirir.

Hangi Yöntemlerle, Nasıl Yapılıyor?

Siber zorbalık, sanal alemde gerçekleştiği için gerektiğinde sosyal mühendislik faktörlerini de kullanmaktadır. Belirttiğimiz siber zorbalık yöntemlerinde ilerlemeler sağlanırken genellikle sosyal mühendislik yöntemleri de kullanılır. Örneğin, sahte bir site yaparak doxing gerçekleştirildiğinde sosyal mühendisliğin bir alt dalı olan phishing yöntemi de kullanılabilir. Bir başka örnekle, mobil cihazlar üzerinde belirli kişileri hedef almak için geliştirilen yazılımlar veya herhangi bir API uzantısı ile hedeflere saldırı mümkün olabilir. Yine hoax (aldatmaca) yöntemiyle bireylere karşı siber zorbalık gerçekleştirilebilir.

Bu konuda senaryo oluşturmak için birçok örnek verilebilir. Ancak net bir şekilde belirtilebilir ki sosyal mühendislik, siber zorbalıkta yaygınlıkla kullanılan bir faktördür. Bunun dışında, vatansever duyguları istismar ederek kendi kişisel çıkarları için kullanılacak siber zorbalık yöntemleri Türkiye’de oldukça yaygındır. Örneğin, bir hacker grubunun vatansever rolü ile gençleri etkileyerek kendi kişisel çıkarlarını gerçekleştirmesi ve bunu gençler üzerinden yapması da bir tür siber zorbalıktır. Burada kullanılan yöntemler arasında aldatma, duygu sömürüsü,

manipülasyon, inandırma ve hatta şantaj gibi ileriye gidebilecek faktörler yer alabilir. Genellikle internet ortamında belirli bir oluşum vasıtasıyla hedeflere ulaşarak çeşitli analizler ile siber zorbalık karşı tarafa hissettirmeden yıllar boyunca sürebilmektedir. Basit bir web sitesi bile, içeriğine göre gençleri, çocukları ve hatta yetişkinleri manipüle etmek için bir siber zorbalık aracı olabilir.

Ayrıca, zararlı yazılımlar aracılığıyla gerçekleştirilen siber zorbalık eylemleri de bulunmaktadır. Çocuklar çoğu zaman bu tür davranışların farkında olmayabilir ve maruz kaldıkları zorbalığı tanımlayamayabilirler. Bu nedenle, ebeveynlerin ve eğitimcilerin çocukların çevrimiçi etkileşimlerini dikkatle gözlemlemeleri ve siber zorbalık belirtilerini tanıyabilmeleri çok önemlidir. Güvenli web ağ geçidi ve tehdit engelleme yazılımları gibi teknolojik çözümler, çocukları çevrimiçi tehditlerden korumak için kullanılabilir. Bu yazılımlar, zararlı içeriklerin engellenmesi ve çocukların güvenli bir çevrimiçi ortamda gezinmelerini sağlamak için tasarlanmıştır. Ebeveynlerin ve eğitimcilerin, çocukları siber zorbalık konusunda bilgilendirmeleri ve onlara güvenli internet kullanımı hakkında rehberlik etmeleri gerekmektedir. Aynı zamanda, siber zorbalığa maruz kalan çocuklara destek olmak ve gerekli müdahaleleri yapmak için iş birliği içinde çalışmalarını önemlidir. Bu çok yönlü yaklaşım, siber zorbalığın önlenmesi ve çocukların dijital ortamlarda daha güvenli bir şekilde var olmalarını sağlamada kritik bir rol oynamaktadır.

Siber zorbalık ve sosyal mühendislik yöntemlerinin karmaşıklığı ve çeşitliliği, bu tür tehditlere karşı daha bilinçli ve proaktif yaklaşımlar geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır. İnternet kullanımının artmasıyla birlikte, bu tür davranışların önlenmesi ve mağdurların korunması için hem teknolojik hem de eğitsel önlemlerin bir arada kullanılması gerekmektedir. Toplumun tüm kesimlerinin, özellikle gençlerin ve çocukların, dijital dünyada güvenli bir şekilde var olabilmeleri için farkındalık seviyelerinin artırılması ve siber zorbalığın olumsuz etkilerinin minimize edilmesi hedeflenmelidir. Bu amaç doğrultusunda, sürekli güncellenen eğitim programları, teknolojik çözümler ve toplumsal bilinçlendirme kampanyaları önemli birer araçtır. Siber zorbalık ve sosyal mühendisliğin etkilerini azaltmak ve güvenli dijital ortamlar oluşturmak için bütüncül ve sürdürülebilir stratejiler benimsenmelidir.

Korunma Yolları ve Bilinçlenme

Siber zorbalıkla mücadelede yalnızca teknik önlemler ve bilgilendirme yeterli değildir; ebeveynlerin çocuklarının çevrimiçi davranışlarını düzenli olarak gözlemlemeleri ve gerektiğinde müdahale etmeleri de kritik bir öneme sahiptir. Bu, ebeveynlerin çocuklarının sosyal medya kullanımını, çevrimiçi etkileşimlerini ve katıldıkları dijital platformları yakından takip etmeleri anlamına gelir. Ebeveynlerin,

çocuklarının çevrimiçi arkadaşlıklarını ve dijital dünyadaki aktivitelerini gözden geçirmeleri, potansiyel riskleri erken aşamada tespit etmelerine yardımcı olabilir.

Aynı zamanda, ebeveynlerin çocuklarına sağlıklı çevrimiçi alışkanlıklar kazandırmaları gerekmektedir. Bu, belirli zaman dilimlerinde internet kullanımı, ekran süresinin sınırlandırılması ve dijital detox dönemlerinin teşvik edilmesi gibi uygulamaları içerebilir. Çocukların çevrimdışı aktiviteleri ve sosyal etkileşimleri de desteklenmeli, böylece dijital dünyaya bağımlılıklarının azaltılması hedeflenmelidir.

Ebeveynlerin, çocuklarının çevrimiçi ortamda karşılaşabilecekleri riskler konusunda farkındalık seviyelerini artırmak için düzenli olarak bilgilendirici oturumlar düzenlemeleri önemlidir. Bu oturumlar, siber zorbalıkla ilgili güncel gelişmeleri, yeni tehdit türlerini ve bunlarla başa çıkma stratejilerini kapsamalıdır. Ebeveynler, çocuklarına siber zorbalığın yalnızca bir kurban olarak değil, bir zorba olarak da karşılıklarına çıkabileceğini anlatmalı ve bu tür davranışların neden yanlış olduğunu detaylı bir şekilde açıklamalıdır.

Siber zorbalıkla mücadelede topluluk ve okul destek sistemlerinin de devreye girmesi gerekmektedir. Ebeveynler, çocuklarının okulları ile işbirliği yaparak, siber zorbalıkla mücadele politikalarının ve programlarının geliştirilmesine katkıda bulunabilirler. Okulların, öğrenciler arasında siber zorbalık farkındalığını artırmak ve bu tür davranışları önlemek için eğitim programları ve atölye çalışmaları düzenlemeleri teşvik edilmelidir. Ebeveynler, öğretmenler ve okul yöneticileri arasındaki düzenli iletişim ve işbirliği, siber zorbalık vakalarının erken tespit edilmesi ve hızlı müdahalelerde bulunulması açısından hayati önem taşır.

Siber zorbalıkla mücadelede yerel ve ulusal düzeydeki politikaların ve yasaların da etkin bir şekilde uygulanması gerekmektedir. Ebeveynler, bu yasal çerçeveler hakkında bilgi sahibi olmalı ve gerekli durumlarda yasal yollara başvurarak çocuklarını koruma altına almalıdır. Ayrıca, toplumun genelinde siber zorbalık konusunda farkındalığın artırılması amacıyla kamuoyu kampanyalarının düzenlenmesi önemlidir. Bu kampanyalar, siber zorbalığın olumsuz etkilerini vurgulayan, bilinçlendirici ve eğitici içeriklerle desteklenmelidir.

Sonuç olarak, siber zorbalıkla mücadele, ebeveynlerin teknik önlemler almasının yanı sıra çocuklarıyla sürekli ve açık bir iletişim kurmasını gerektiren çok yönlü bir süreçtir. Çocukların dijital dünyada karşılaşabilecekleri tehlikelerden korunabilmesi için, ebeveynlerin bilinçli, proaktif ve işbirliğine dayalı bir yaklaşım benimsemeleri gerekmektedir. Bu kapsamlı strateji, çocukların dijital ortamlarda güvenli bir şekilde var olmalarını sağlayacak ve siber zorbalığın olumsuz etkilerini minimize edecektir.

KAYNAKÇA

[1] Paltacı, B. M. (2024). Yanlış Yönlendirmeler ve Acı Sonuçlar: Siber Zorbalık ve İstismar. Siber

Güvenlik

[2] Patchin, J. W., & Hinduja, S. (2010). Siber Zorbalığın Önlenmesi ve Yanıt Verilmesi: Uzman Görüşleri.

[3] Livingstone, S., & Smith, P. K. (2014). Yıllık Araştırma İncelemesi: Çevrimiçi ve mobil teknolojileri

kullanan çocukların maruz kaldığı zararlar: Dijital çağda cinsel ve agresif risklerin doğası, yaygınlığı ve yönetimi.

The Analysis of China's "Debt Diplomacy" in the South Caucasus

Sirus Asgarov

Baku State University, International Relations and economy

Email: sirusasgarov2@gmail.com

Orcid id: 0000-0001-7007-5874

Abstract

China's "One Belt, One Road" state program has been developing for a long period. The growing scale of Chinese cooperation with the South Caucasus in recent years has turned Beijing into a highly influential force in the region. Given these recent regional developments, the work is aimed to find out the probability of South Caucasus countries falling into China's 'debt trap'. The main reason proving the usage of politics in a certain area is the concept of "soft power", but in reality, so-called cooperation, under which a country assists others by an influx of foreign income with the hidden intention to gain power over a certain region. The accusations from journals and different scientific sources went viral not only in China but also in The Western World, showing potential inclinations toward this policy.

Thus, the amount of turnover in international trade of The South Caucasus with China, its public debts, and China's foreign investments in this region are comparatively examined. Based on all these evaluations, the work analyzes the reasons for the rising unrest in by analyzing the development of the Caucasian States' relationship with China to reveal the intentions of this state. Azerbaijan, Georgia, and Armenia both the good and the bad which will be meticulously examined to determine the cause because of which China included them in the project "Belt and Road". Therefore, the possible advantages of the so-called cooperation between these states and China will be disclosed.

The study contributes to a certain shortage of comparison in terms of analysis of countries within this region from the perspective of China's debt diplomacy.

Keywords: China, debt trap, Azerbaijan, Georgia, Armenia

Öz

Çin'in "Bir Kuşak, Bir Yol" devlet programı uzun bir süredir gelişmektedir. Son yıllarda Çin'in Güney Kafkasya ile artan işbirliği ölçeği, Pekin'i bölgede oldukça etkili bir güç haline getirmiştir. Bu son bölgesel gelişmeler göz önüne alındığında, çalışma, Güney Kafkasya ülkelerinin Çin'in 'borç tuzağına' düşme olasılığını araştırmayı amaçlamaktadır. Belirli bir alanda politikanın kullanımını kanıtlayan ana neden "yumuşak güç" kavramıdır, ancak gerçekte, sözde işbirliği, bir ülkenin belirli bir bölge üzerinde güç kazanma niyetiyle yabancı gelir akışıyla diğerlerine yardım ettiği bir durumu ifade eder. Dergilerden ve çeşitli bilimsel kaynaklardan gelen suçlamalar sadece Çin'de değil, aynı zamanda Batı Dünyasında da viral hale gelmiş, bu politikaya yönelik potansiyel eğilimleri göstermiştir. Bu nedenle, Güney Kafkasya'nın Çin ile uluslararası ticaretindeki ciro miktarı, kamu borçları ve Çin'in bu bölgeye yaptığı yabancı yatırımlar karşılaştırmalı olarak incelenmektedir. Tüm bu değerlendirmelere dayanarak, çalışma, Kafkasya Devletleri'nin Çin ile ilişkilerinin gelişimini analiz ederek bu devletin niyetlerini ortaya çıkarmak için artan huzursuzluğun nedenlerini analiz etmektedir. Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan'ın hem iyi hem de kötü yönleri titizlikle incelenecek ve Çin'in onları "Kuşak ve Yol" projesine dahil etmesinin nedeni belirlenecektir. Bu nedenle, bu devletler ile Çin arasındaki sözde işbirliğinin olası avantajları ortaya konulacaktır. Çalışma, Çin'in borç diplomasisi perspektifinden bu bölgedeki ülkelerin karşılaştırmalı analizi açısından belirli bir eksikliğe katkıda bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çin, , borç tuzağı, Azerbaycan, Gürcistan, Ermenistan

Introduction

The core idea of the "soft power" concept widely used by China is to create an attractive image through which it can achieve its goals in terms of economics and policy at the global level. The thesis discusses the theoretical background of the "debt trap" concept as some states use the "soft power" policy as a part of this concept. The "soft power" concept implies the influence of bigger countries on other nations and their decisions by allurements, not cooperation. The country starts to implement its values, culture, lifestyle, and education to create dependency and maximize its benefits. This is a part of a "debt trap" policy as China considers such factors as location, geopolitical influence, resources, and economic vulnerability during any situation in a state. Consequently, it begins to imply its cultural interests as a "soft power" and eventually starts to invest an enormous influx of money in terms of so-called help. Then the country can't pay this money and turns to be in a "debt trap".²

Another explanation of the term may be seen from the perspective of Professor Joseph Nye, a renowned political scientist, who is a key authority on soft power. He states that the debt trap policy involves a scenario where one country provides loans to another, causing the borrowing nation to incur unsustainable debt and dependency. This dependency often forces the borrowing country to surrender control over strategic assets or political decisions to the lender. Soft power, a concept introduced by Joseph Nye, is the capacity of a country to influence others and shape their preferences through appeal and attraction rather than through force or monetary incentives. By entrapping countries in debt, the lending nation can exert significant influence over the borrower, often gaining soft power as the borrower becomes reliant on the lender for economic stability and development support. This approach allows the lender to shape political and economic landscapes in the borrowing country, aligning them with its strategic interests without direct coercion.³

China lends large sums of money for major infrastructure projects to countries of its interest. The executor or shareholder of the projects is one of the Chinese state-owned companies, and all financing is done on behalf of this company. The cost of the projects is represented in billions of dollars. However, additionally, the Chinese government allocates funds to other countries in tranches, and with each new tranche, the borrowing rate continues to increase.⁴ Although everything seems transparent, the core issue is that the Chinese government does not strictly control how the money is spent nor neglect the factor of diversion of money. Consequently, large projects remain unfinished, and countries owe China billions of dollars for nothing.⁵

For instance, Sri Lanka started several new projects by borrowing \$1 billion from China, the debt increased to \$8 billion in a few years and the country fell into this debt trap, as they were refinanced again by one of China's state-owned banks at 7% per annum. Sri Lanka has leased the strategic port of Hambantota to a Chinese company for 99 years as debt stifles its economy. The main advantage of this port is the access of China to the Indian Ocean. Such facts prove that the geopolitical aspects of this issue are more interesting than the economic interests of China. The level of debt of countries like Laos and Cambodia to China is so significant because of the way they are experiencing this time recognized in the world as China's subsidiary countries. Looking at Pakistan, the "China-Pakistan Economic Corridor" here, financed \$27 billion by the Chinese government is another classic case of debt. Thus, the IMF (International Monetary Fund) issued a report expecting the nation's incapacity to give back the

---

² Jasmin et al. (2023) *Chinese Soft Power in Bangladesh: Debt Trap or Shared Interests?* The Journal of Indian and Asian Studies, Vol. 4, No. 1

³ Nye, Joseph. "Soft Power: *The Means to Success in World Politics.*" PublicAffairs, 2004.

⁴ Lingmin, K. (2019). *Exploring China's Soft Power: Manifestations of the Chinese Dream in Contemporary Practices of Cultural Diplomacy.* PhD thesis, University of York Politics, p. 154

⁵ Blomquist, K. (2022). In *pursuit of (soft) power: Chinese artificial intelligence governance in an age of great power competition.* Social Science of the Internet at the Oxford Internet Institute, p.88. available at: <https://ora.ox.ac.uk/objects/uuid:a0387253-cee7-43a4-b3fc-fa5ceb7fa42e>

debt to China.⁶

China is developing partnerships with the South Caucasus governments and strengthening its position in this region. To nail the influence in the region, Beijing mainly uses BRI areas such as the Economics Corridor, establishing a link between China and Western and Central Asian countries, the Digital Silk Road, and the Healthcare Silk Road. While Azerbaijan and Georgia are already actively participating in BRI projects, Armenia is in search of mutually beneficial conditions for cooperation with China. China's presence in the South Caucasus is seen primarily in the economic sector.⁷

However, China tries to maintain neutrality in interregional conflicts and does not take sides.⁸ Investment in the South Caucasian countries is an opportunity to neutralize the threat of separatism, which can find support in the region from China. The South Caucasus offers new markets as well as important hydrocarbon resources for the Chinese economy, and more importantly, the region is also an alternative route - a land route - for transportation to European markets.

Hypothesis and Methodology

The main hypothesis of the work is directly related to the examination of the probability, that China may make South Caucasian countries get into the "debt trap".

It will be analyzed by the qualitative methodology based on the literature of different economic, scientific, and political experts along with the statistical data. Moreover, a comparative analysis of Azerbaijan, Georgia, and Armenia will be conducted to clarify the possibility of the "debt trap" policy.

Literature Review

Scientifically proved research based on the opinion of articles from geopolitical, and economic experts was used as the theoretical ground for this work. The data was taken from scientific books, articles, and other materials published in well-known journals, proving its validity.

Research Questions

1. The core idea of the "debt trap" policy and how it works?
2. What is the reason, that made other countries get into the financial burden?
3. Are South Caucasus countries financially dependent on China?
4. What is the probability, that the "debt trap" may happen in South Caucasus?

Objective of the Study

The priority of this work is to conduct research to find a) China's soft power strategy in the South Caucasus region b) to determine the dependence of regional states on the Chinese economy, c) to analyze the directions of China's economic policy in this region from a debt diplomacy perspective. By answering these questions, this analysis will attempt to determine the possibility of whether these three states are facing the same situation as the states of the African or Asian continent or not.

1. China's Soft Power Policy in The South Caucasus

Although the influence of China's policy called "soft power" in the region of South Caucasus is weaker than that of other external factors such as Russia, the strengthening of Beijing's economic presence in the Caucasian States in recent years will potentially lead to a gradual change in this regard.⁹ China's restrained and cautious strategy, mainly targeting the exclusive circle of the countries in the

---

⁶ Repnikova, M. (2022). *Chinese Soft Power. Elements in Global China*. available at: <https://doi.org/10.1017/9781108874700>

⁷ Rolland, N. (2018). *China's Ambitions in Eastern Europe and the South Caucasus*. Paris: Ifri.

⁸ Sahakyan, M. (2021). *Armenia and China's Belt and Road Initiative: Lost Opportunities and Future Prospects 2.0*. available at: <https://russiancouncil.ru/en/analytics-and-comments/columns/eurasian-policy/armenia-and-china-s-belt-and-road-initiative-lost-opportunities-and-future-prospects-2-0/> (Accessed: 2 May 2024).

⁹ Kamrava, M. (2017). *The Great Game in West Asia*, *Oxford Scholarship Online*. International Relations. p. 261–266. available at: <https://doi.org/10.1093/oso/9780190673604.003.0012>

region, meant very limited efforts to influence the broader public in the South Caucasus.¹⁰ More investments were made in energy-rich Azerbaijan compared to other states of the South Caucasus: \$581 million over the period, which, at \$60 per person, is also the highest per capita in the region. Most of these funds were directed to the construction of pipelines, transferring oil and gas, starting from the Caspian Sea and straight to Turkey, which "was in the interests of China for at least two reasons." First, investments in pipelines were likely to bring good returns. In addition, "China's contribution to financing the construction of the energy corridor may have helped Beijing attract Turkey to the One Belt, One Road project".¹¹

In recent years, China's economic participation in Azerbaijan, Georgia, and Armenia has significantly expanded. Based on the statistics from the World Bank, since 2005, Beijing's trade turnover with Baku, Yerevan, and Tbilisi has increased by 2070%, 380%, and 885%, respectively.¹² In the implementation of projects of strategic importance, Beijing uses public and private banks and financial organizations like the Asian Infrastructure Investment Bank, China Development Bank, Exim Bank, and the Industrial and Financial Bank of China.

Over 40 percent of China's trade with the region falls on Azerbaijan. The Baku-Tbilisi-Kars railway is considered one of the main components of Beijing's global transport project in the area, in which Azerbaijan is a key participant. Another strategically important project of Azerbaijan is the International Sea Trade Port of Baku, which China supported by supplying equipment based on an intergovernmental grant agreement signed between Beijing and Baku. According to the official data of the Armenian side, during a short period, China became Armenia's second-largest trading partner. In the first half of 2019, Chinese-Armenian trade increased by almost 50 percent to \$342 million. China has provided at least \$37 million in economic aid to Armenia since 2012 and has also donated plenty of public buses and ambulances to the country.

1.1. The Relations with Azerbaijan

The volume of trade between Azerbaijan state and the Chinese government increased by 14.5% in January-April of this year and reached over 600 million dollars. According to the information from the World Bank, starting from 2010 with a debt equaling 7 billion dollars and ending with a debt of over 15 billion dollars in 2020. The country's long-term debt obligations are over 15 billion dollars with the volume of debts taken with the state guarantee has reached 14 billion dollars. The flow of foreign direct investments to the country also decreased from 3.35 billion dollars to only 507 million dollars in 2020 accordingly.¹³

As China develops its overland trade route, it is investing in the modernization of the port of Baku and the railway of Baku-Tbilisi-Kars. In parallel, Beijing signed a \$821 million document with Baku to expand its participation in the non-oil sectors, including the development of chemical industrial parks, agro-industrial parks, and greenhouse complexes. With China's assistance, within the framework of the Azerbaijan Digital Hub program, a corridor will be created between the European and Asian continents, which will complement the Digital Silk Road connecting Mumbai and Frankfurt through Azerbaijan.¹⁴ Currently, Azerbaijan remains China's largest trading partner among Caucasian States. Although total

---

¹⁰ Aliyev, N. (2020). *China's Soft Power in the South Caucasus*. Central Asia-Caucasus Institute and Silk Road Studies. available at: <https://cacianalyst.org/publications/analytical-articles/item/13604-chinas-soft-power-in-the-south-caucasus.html>

¹¹ Kamrava, M. (2017). *The Great Game in West Asia*, Oxford Scholarship Online, International Relations, p. 261–266, available at: <https://doi.org/10.1093/oso/9780190673604.003.0012>

¹² Öğetci, M. (2015). *China in the South Caucasus: not a Critical Partnership but Still Needed*. In: *The South Caucasus-Between Integration and Fragmentation*, European Policy Center

¹³ The Worldbank Data (2023). available at: <https://data.worldbank.org> (Accessed: 2 May 2024).

¹⁴ Lianlei, B. (2016). *Azerbaijan in the Silk Road Economic Belt: A Chinese Perspective*. *Caucasus International*: 6(1): 27-39. available at: <http://www.caspianpolicy.org/caspian-region-in-the-silk-road-economic-belt-sreb-a-chineseperspective/>

exports to China from Azerbaijan declined in 2020, they still account for 3.1% of the country's exports (\$432 million). The volume of trade between Azerbaijan and China varies from year to year but tends to grow.¹⁵

In 2016, Huawei launched the Seeds of the Future program to teach programming to Azerbaijani students in China. The following year, Huawei announced plans to launch smart city and public Wi-Fi programs in Azerbaijan, while reaffirming its intention to develop 5 G technology.¹⁶

Years	2017	2018	2019	2020	2021
trade turnover	1,298,342.3	1,310,222.9	2,184,314.1	1,846,760.6	1,780,641.1

Table 1: Foreign trade turnover with China

Source: compiled by the author, which is based on the data of the State Statistics Committee of the Republic of Azerbaijan. <https://www.stat.gov.az/source/trade/>

Figure 1: Foreign trade turnover with China

Source: compiled by the author, which is based on the data of the State Statistics Committee of the Republic of Azerbaijan. <https://www.stat.gov.az/source/trade/>

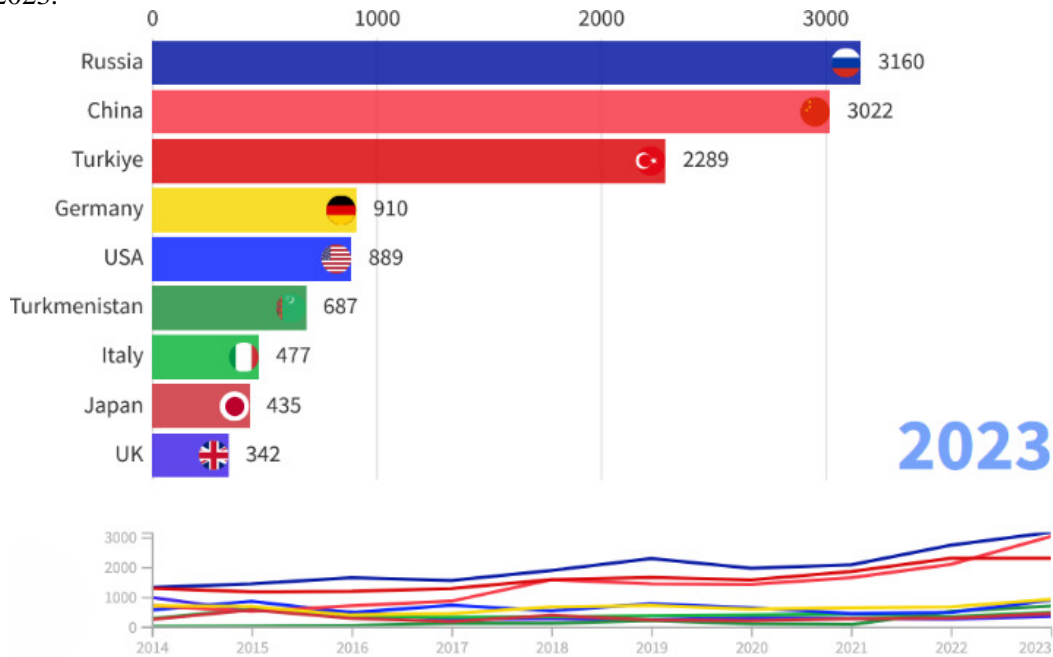
Azerbaijan intends to integrate the Zangezur Corridor into China's "One Belt, One Road" international economic and trade route and make it a part of the Middle Corridor, and it is receiving

¹⁵ State Statistics Committee of the Republic of Azerbaijan (2023). available at: <https://www.stat.gov.az/source/trade/>

¹⁶ Eurasianet (2022). *Анализ вложений Китая в Южный Кавказ*. available at: <https://russian.eurasianet.org/анализ-вложений-китая-в-южный-кавказ> (Accessed: 2 May 2024).

positive signals from Beijing.¹⁷

The statistics below show the number of imports to Azerbaijan in million USD and the role of China in 2023.

Figure 2: The import to Azerbaijan by countries

Source: <https://www.caspianpolicy.org>

China has spent considerably on projects related to transportation, digital technology, natural resources, and the non-oil sector in Azerbaijan. Beijing is currently developing overland trade routes. It invests in the modernization of the International Sea Trade Port in Baku and the railway from Baku to Tbilisi and Kars. Beijing signed an economic agreement with Baku worth 821 million dollars. The contract that each party accepted also covers chemical industrial parks, agro-industrial, and greenhouse complexes. A Digital Trade Hub was set up via the enormous role of Azerbaijan.

China also decided to influence Azerbaijan not only financially, but also by creating close bonds within the country. The Chinese government decided to sign agreements with local countries regarding the supply of Chinese phones to Azerbaijan.¹⁸ A tendency to the marketplace of China additionally exists as local people have also started to sell their goods through Alibaba, which serves as clear proof of Chinese policy implementation.¹⁹

Also, the Confucius Institute under the Azerbaijan University of Language was opened and different Chinese language classes started to gain popularity.²⁰ As in 2015, China was Azerbaijan's ninth trading

¹⁷ Azertac (2023). "One belt, one road" is a project of great importance for the region. available at:

https://azertag.az/xeber/Bir_kemer_bir_yol_region_uchun_boyuk_ehemiyet_dasiyan_layihedir-1266512. (Accessed: 2 May 2024).

¹⁸ Azernews (2024). China exports smartphones increases. available at:

<https://www.azernews.az/business/223895.html> (Accessed: 2 May 2024)

¹⁹ ERE Forms (2023). another meeting took place between Azexport and Alibaba portals. available at:

<https://ereforms.gov.az/en/media/xeberler/azexport-ve-alibaba-portallari-arasinda-novbeti-gorus-bas-tutub-627> (Accessed: 2 May 2024)

²⁰ Press and Information Office of BSU (2011). Confucius Institute has been opened at Baku State University. available at:

partner, but only within three years in 2018 it turned out to be the fourth.²¹

Chinese investors have an enormous interest in the oil and gas sector in Azerbaijan. They can also enter the market from different areas, but currently, CNPC, Sinopec, and CNOOC companies are highly interested in investment in oil and gas. China has always had an interest in the Caspian Sea because of the petroleum.²²

As Azerbaijan has relatively stronger economies than other countries the South Caucasus and other forces are also interested in the resources of this country, it has a lower probability to fall into the debt trap of China.

1.2. The Relations with Armenia

Beijing has greatly expanded military cooperation with Yerevan. In the 1990s, China trained Armenian officers and supplied multiple rocket launchers to Yerevan. Beijing not only provided modern Chinese missiles to Yerevan in 2011 but also signed a military agreement providing for annual military assistance to Armenia in the amount of 5 million yen.²³ Despite this fact, the imbalance of power in the region in the after-war period opened up new paths and opportunities for both sides and other regional powers.

The state of China has also expanded dramatically within the previous ten years. In 2020, China ranked third in terms of exports from Armenia with 11.5% (\$289 million) and second in terms of imports with 14.5% (\$663 million). When compared to 2010, this is a substantial gain, as in that period China accounted for only 3.1% (\$30 million) of Armenian exports and 10.6% (\$402 million) of imports.²⁴

Other sources also show the sharp increase in trade between Armenia and China which is especially visible in the import and exports from China below. The data will be shown for the period of 2023.

---

http://bsu.edu.az/en/news/confucius_institute_has_been_opened_at_baku_state_university_ (Accessed: 2 May 2024)

²¹ Eurasia Daily Monitor Volume (2019). *Azerbaijan and China Sign \$800 Million Economic Package: The Geo-Economic Implications*. available at: <https://jamestown.org/program/azerbaijan-and-china-sign-800-million-economic-package-the-geo-economic-implications/> (Accessed: 2 May 2024)

²² Azertac (2021). Azerbaijan-China relations in background of Azerbaijan's oil and gas sector. available at: https://azertag.az/en/xeber/azerbaijan_china_relations_in_background_of_azerbaijans_oil_and_gas_sector-1779183 (Accessed: 2 May 2024)

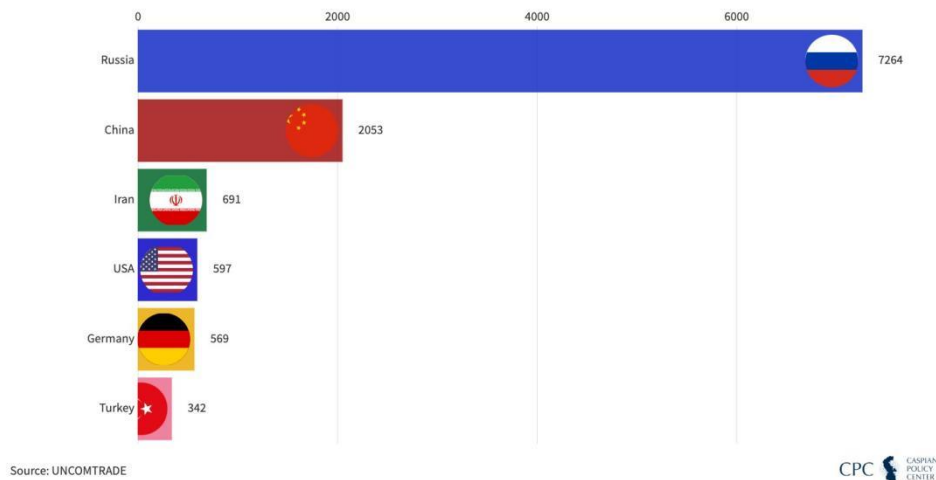
²³ Trend (2017). *Beijing-Yerevan Military Co-op Jeopardizes Russia's Interests in South Caucasus*. available at: <https://en.trend.az/scaucasus/armenia/2792990.html> (Accessed: 2 May 2024)

²⁴ State Statistics Committee of the Republic of Armenia (2023). available at: <https://www.armstat.am>

Armenia's Top Trade Partners

Volume of trade with the biggest trading partners of Armenia for 2023

*USD Millions

Figure 3. Armenia's top trade partners

Source: <https://www.caspianpolicy.org/>

Another statistic shows the sharp increase in the import to Armenia from China at the beginning of 2023

Armenia Imports By Country	Value	Year
Russia	\$3.88B	2023
China	\$1.63B	2023
Vietnam	\$815.20M	2023
Iran	\$597.23M	2023
United States	\$549.96M	2023

Table 2. Armenia's imports by country

Source: <https://tradingeconomics.com/armenia/imports-by-country>

Beijing also uses technological, cultural, and other elements of "soft power" in Armenia. In 2008, the Confucius Institute was opened in China, and then an art school in Yerevan, where students learn Chinese. Huawei has signed an agreement with Yerevan to develop a smart city project, collaborating with VIVA-MTS, a subsidiary of Russia's MTS, to jointly develop digital infrastructure. Although China's economic presence in Armenia is currently relatively small, its participation in the development of digital infrastructure is expected to increase significantly.²⁵

As the year came to an end, the foreign public debt to GDP ratio was evident and (hereinafter - GDP) was equal to 42.5%, and overall foreign public debt per capita was about 1,900 dollars. It is predicted that indicators related to foreign debt in Armenia will worsen in the current year. This factor's foundation is the decline in a nation's economic activity as a result of the aftermath of COVID-19, the

²⁵ Asbarez (2023). *China Ready for Closer Ties with Armenia*. available at: <https://anca.org/china-ready-for-closer-ties-with-armenia/> (Accessed: 2 May 2024).

increase in the budget deficit, and the increase in expectations regarding the national currency decrease. It is important to remember that in the second quarter of 2020, the quarterly economic growth decreased by 13.7% in comparison with the indicated period of last year. Tax collections were reduced, and budget expenditures were increased to support economic activity, leading to the rise in the ratio of the shortage in the budget to the Gross Domestic Period from 2.25% to 5%. The growth of the budget deficit conditioned the attraction of new debts. In 2020, during its first half, direct foreign debt equals 175 million.²⁶

Armenia tried to solve this financial situation with India as these two countries assisted each other due to the war-like circumstances, especially mentioning military provocations against Azerbaijan for Armenia and the Kashmir conflict for India. Despite trade between the two countries in terms of buying weapons, China was the first one to try to invest in Armenia.²⁷

According to the National Statistical Office of Armenia, comparing the exact period last year, the trade turnover between Armenia and China increased by about 35 percent during the six months of the current year and amounted to 243.1 million dollars. Imports from China to Armenia make up a large amount of trade turnover. Armenia's export to China is made up of copper concentrate. According to preliminary estimates, 500 million dollars are required for the realization of the project. CITIC state corporation was involved in the project by China, "Vallex group" company by Armenia.²⁸

By the beginning of 2023, the foreign debt of the country has been formalized in the amount of 6 billion 451 million US dollars. The debt gradually increased from 2013, starting from 3 billion 739 million dollars, and reached its pinnacle in 2022, equaling 6 billion 648 million dollars.²⁹

China is the second country with which Armenia conducts the most import-export operations after Russia. The fact that Armenia has a large number of foreign debts and is looking for allies, especially the need for foreign investments to restore its damaged economy after the 2nd Karabakh war, forces Armenia to get closer to China. Because of this reason, it can be seen that Armenia is a state highly likely to fall into China's debt trap among the countries of the South Caucasus.

1.3. The Relations with Georgia

Given Georgia's growing potential as a transit country, China has provided significant resources for the country's strategic and infrastructure projects. Since the early 2000s, Beijing has invested heavily in Georgia's hydroelectric power plants, land transportation networks, railways, seaports, and industrial free zones.³⁰

	2022		2023		
	THSD.US DOLLARS	SHARE IN DOLLARS	THSD.US DOLLARS	SHARE IN DOLLARS	CHANGE (%)

²⁶ State Statistics Committee of the Republic of Armenia (2023). available at: <https://www.armstat.am>

²⁷ Lakshminarayanan et al. (2023). *Armenia-India partnership: geopolitical and geo-economic*

implications in the Eurasian context. available at:

https://www.researchgate.net/publication/367558874_Armenia-India_partnership_geopolitical_and_geo-economic_implications_in_the_Eurasian_context

²⁸ Sahakyan, M. (2021). *Armenia and China's Belt and Road Initiative: Lost Opportunities and Future Prospects 2.0.* available at: <https://russiancouncil.ru/en/analytics-and-comments/columns/eurasian-policy/armenia-and-china-s-belt-and-road-initiative-lost-opportunities-and-future-prospects-2-0/> (Accessed: 2 May 2024).

²⁹ State Statistics Committee of the Republic of Armenia (2023). available at: <https://www.armstat.am>

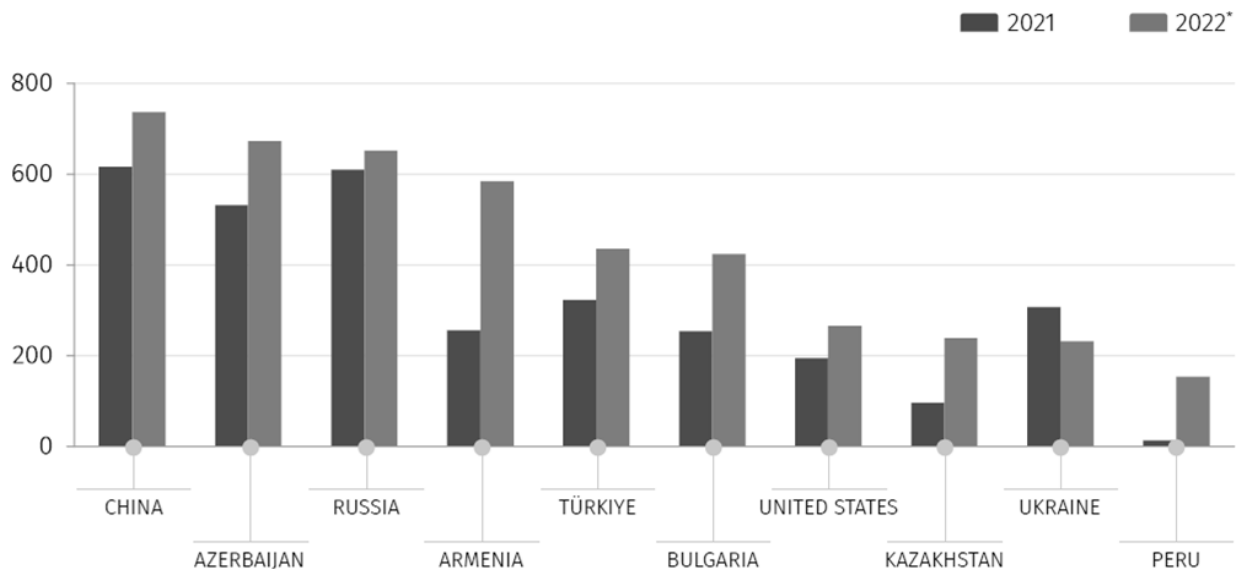
³⁰ Huseynov, V. (2018). *Use of Soft Power in Tandem with Economic Expansion: Examining the Case of Chinese Soft Power in South Caucasus.* available at: https://www.academia.edu/38335704/Use_of_Soft_Power_in_Tandem_with_Economic_Expansion_on_Examining_the_Case_of_Chinese_Soft_Power_in_South_Caucasus

TOTAL EXPORTS	4 242 653.1	100.0	5 592 844.0	100.0	31.8
Of which:					
China	615 684.4	14.5	736 837.9	13.2	19.7
Azerbaijan	531 725.1	12.5	672 628.0	12.0	26.5
Russia	610 060.1	14.4	651 628.4	11.7	6.8
Armenia	256 115.8	6.0	584 579.8	10.5	128.2
Türkiye	322 761.3	7.6	435 485.3	7.8	34.9
Bulgaria	253 948.5	6.0	423 665.8	7.6	66.8
United States	194 670.7	4.6	265 059.6	4.7	36.2
Kazakhstan	96 181.6	2.3	238 173.3	4.3	147.6
Ukraine	307 435.7	7.2	232 077.9	4.1	-24.5
Peru	13 709.3	0.3	153 889.6	2.8	1 022.5
Other countries	1 040 360.6	24.5	1 198 818.1	21.4	15.2

Table 3. Top trading partners by exports to Georgia

Source: <https://www.geostat.ge/en>

Regarding the information in the table above, the country that Georgia exports the most to is China. In the ranking, Azerbaijan is 2nd and Russia is 3rd. These indicators show that the Chinese market is of great importance to Georgia.

Figure 4. Top trading partners by exports in Georgia in 2021-2022

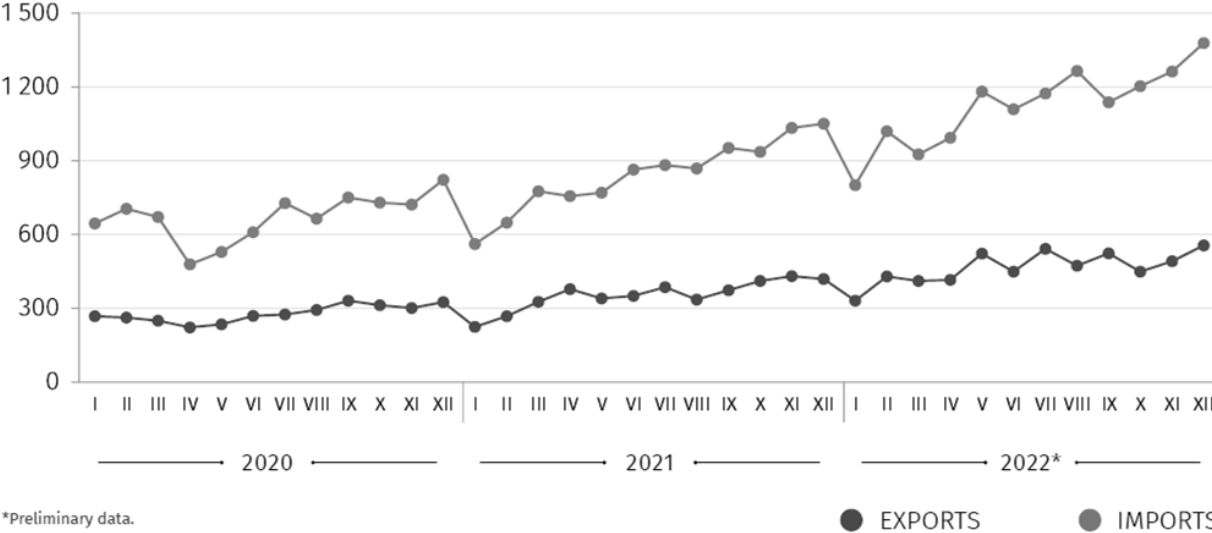
(million us dollars)

Source: <https://www.geostat.ge/en>

In May 2017, Beijing ratified a free trade deal with Tbilisi, making it the region's only state to conclude such an agreement. The agreement includes 17 sections on trade in items and services,

safeguarding the ownership of intellectual property freedoms, and also electronic commerce, market competition, and environmental protection.

In 2020, China became Georgia's largest trading partner in exports with a share of 14.2% (\$477 million) - a rise of almost two times in comparison with 2017 and a share of 7.4% (\$201 million). Although China is Georgia's third-biggest partner in trade in imports, this figure still stands at 8.8% (\$709 million).

Figure 5. Exports and imports dynamics by months in Georgia, 2020-2022(million us dollars)

Source: <https://www.geostat.ge/en>

As of May 31, 2020, the state debt of Georgia exceeded 5 billion 979 million dollars or 18 billion 990 million GEL, which is 767 million 842 thousand GEL more than the previous month. The largest creditors of the Georgian state are the Development Bank of Asia, the World Development Association, and Reconstruction and Development's International Bank. Based on the information available as of July 1st, 2023, the country's total foreign debt increased by \$163,260 to \$6,142,531,000. Germany ranks first (\$372,396 million), France ranks second (\$457,182 million), and Japan ranks third (\$213,377 million).³¹

	2022		2023		CHANGE (%)
	THSD.US DOLLARS	SHARE IN DOLLARS	THSD.US DOLLARS	SHARE IN DOLLARS	
TOTAL IMPORTS	10 099 756.0	100.0	13 450 054.2	100.0	33.2
Of which:					
Turkey	1 828 975.9	18.1	2 370 933.1	17.6	29.6
Russia	1 023 181.6	10.1	1 835 412.4	13.6	79.4
China	865 021.2	8.6	1 125 964.5	8.4	30.2
United States	648 197.2	6.4	941 322.6	7.0	45.2
Germany	482 007.2	4.8	661 572.6	4.9	37.3

³¹ State Statistics Committee of the Republic of Georgia (2023). available at: <https://www.geostat.ge/en>

Azerbaijan	598 391.0	5.9	642 077.9	4.8	7.3
Armenia	418 429.6	4.1	613 189.9	4.6	46.5
Japan	186 749.9	1.8	307 144.3	2.3	64.5
Romania	177 601.5	1.8	291 594.7	2.2	64.2
Italy	248 397.8	2.5	287 199.5	2.1	15.6
Other countries	3 622 803.0	35.9	4 373 642.6	32.5	20.7

Table 4. Top trading partners by imports to Georgia

Source: <https://www.geostat.ge/en>

In Georgia, China has also opened a Confucius Institute to expand the country's ability to teach and learn Chinese. Beijing provides scholarships to Georgian students who are going to study in the state of China and annually attracts more than 20 foreign language teachers to promote and popularize Chinese culture and language in Georgia.³²

China-Georgia relations are not intensified today, they are largely limited to the support of states to each other's territorial integrity and collaboration in terms of the Great Silk Road Project. China also attaches great importance to the Kars-Tbilisi railway line and supports the project financially. Although Georgian Minister of Foreign Affairs Salome Zurabashvili stated that they were waiting for Chinese companies to their country in her conference with the Foreign Minister of China Li Zhaoxing in Shanghai, where she went for the briefing of the United Nations Economic and Social Commission on April 28, 2004, serious results could not be obtained in this regard today.³³

2. Evaluation

China's policy in the South Caucasus region includes economic, energy, transportation logistics, and security problems. It is crystal clear, that the main elements of the "soft power" implemented by China in the scope of its relationship with the Caucasian States are investment and economic cooperation. The reasons for this are the creation of a good neighborly environment that contributes to China's internal development and the giving a central place to the South Caucasus within the framework of the "One Belt, One Road" project. As understood from the official doctrines of the Economic Belt of the Silk Road and the 21st century Maritime Silk Road, The Belt, and Road initiative's primary objective is to establish a transportation infrastructure to deliver goods to Europe through the South Caucasus region.³⁴

The South Caucasus countries are trying to use their advantageous strategic location as an important link in the transportation routes between Europe and Asia. Especially Azerbaijan and Georgia attach great importance to and support the International Transport Route through the Caspian Sea (Central Corridor) project "Tasits". In February 2018, a conference on "The Role of Trans-Caspian East-West Trade and Corridor in the Realization of the Belt and Road Initiative" was held in Beijing with the support of the Azerbaijan, Georgia, Turkey, and Kazakhstan Embassies of the Trade Ministry of China. In November 2018, a working group was formed to coordinate the relations in the transportation sector.

The mechanism of the "debt trap" policy may be observed in the works of Hamed Al Habsi, who could provide evidence of the Chinese policy. The clear example of Tanzanian economics and its

³² Avdaliani, E. (2023). *What's Behind China's Strategic Partnership With Georgia?*. available at: <https://carnegieendowment.org/politika/90394> (Accessed: 2 May 2024).

³³ Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China (2004). *Foreign Minister Li Zhaoxing Holds Talks with Georgian Foreign Minister Salome Zurabishvili and Meets with Kyrgyz Foreign Minister Askar Aytmatov*. available at: https://www.fmprc.gov.cn/eng/gjhdq_665435/2675_665437/3170_664312/3172_664316/200404/t20040428_555869.html (Accessed: 2 May 2024)

³⁴ Emerson, M. et al. (2019). *The Belt and Road Initiative in Central Asia and the South Caucasus: The perspective of China, Russia, The European Union, India and the United States of America*. Emerging Markets Forum.

dependence on China was shown from different angles. The country had some financial issues and China provided financial help. As time passed by, the financial burden started to increase leading to the country's inability to pay for debts.³⁵

Countries with financial difficulties either have to borrow money from other countries to manage the debt or give China access to their territory. China expects the second option, as it was proved in the works of a professional in economics Anzette Were, who has been analyzing situations in African countries for a while. Nowadays, Sudan, Angola, Kenya, Gabon, and Mauritius have a collective GDP of over 300 billion dollars, but with a debt-to-GDP ratio of 60%. They started to look for money sources. China borrowed about 6 billion dollars from these countries annually from 2010 to 2014. Africa could not return the debt, but China's President Xi Jinping borrowed 60 billion dollars from Africa. The main factor proving the "debt trap" policy is the result in Africa nowadays, as the country has an annual infrastructure financing deficit of about \$93 billion, which can only be solved by Chinese intervention proving the dependency on this country.³⁶

Another example is China's enormous interest in the Black Sea, including Eastern and Central Europe. In 2020 the turnover with Turkey was over 24 billion dollars. Additionally, it helped Ukraine as it became the first partner of the country in trade after the conflict with Russia. The main powers nowadays in Eastern and Central Europe are Russia, the United States, and China. China tries to lure other countries by broad investment, but the true intentions of this country are hidden.³⁷

Statistics show, that 63% of the overall foreign debt of developing countries was related to China, however, this number was not even 40% ten years ago. By this pace, China will emerge as the largest creditor in 2030 with enormous power over other states.³⁸ Eventually, it will lead to global leadership as China's backbone is the economic vulnerability of the countries in which China invested money.³⁹

In China-Armenia relations, it was the military dimension that drew more attention. Although the Chinese authorities said to the Azerbaijani authorities, who reacted to their sale of missiles to Armenia, "We are ready to sell you the same weapons", the visit of the Chinese Ministry of Defense delegation to Armenia in August 2004 shows that China-Armenia relations are gradually developing. Meanwhile, the share of China in foreign investments in Armenia is supposed to greatly rise in the upcoming period. On October 15, 2001, China Shanxi Synthetical Rubber Group Co., Ltd., on the production of synthetic rubber. The signing of a 100-million-dollar Sino-Armenian joint investment agreement between Nairit and Armenia is considered one of these indicators.

In China-Azerbaijan relations, the issues of giving importance to energy and territorial integrity come to the fore. China has started to be closely interested in the energy sector of Azerbaijan and has entered the oil sector as of 2003. The Chinese oil company Shengli Oil, which has been negotiating since mid-2002 on the operation of the Pirsaat oil field and conducted a pact with the Azerbaijan State Oil Company (SOCAR) on June 4, 2003, also started partnership in the Karachukur oil field operation

---

³⁵ Habsi, H. (2021) *Economic Development vs Debt Trap: Is China's involvement in East Africa's economy a front to take over the region for strategic purposes? A case study of Tanzania*. available at:

https://www.modul.ac.at/uploads/files/Theses/Bachelor/Undergrad_2021/BSC_2021/1821039_AL_HABSI_Hamed_Bachelor_Thesis.pdf

³⁵ Vestikavkaza (2020). *Что мешает Китаю на Южном Кавказе?*. available at: <https://vestikavkaza.ru/analytics/cto-mesaet-kitau-na-uznom-kavkaze.html> (Accessed: 2 May 2024).

³⁶ Were, A. (2018). *Debt Trap, Chinese Loans and Africa's Development Options*. available at: <https://saiaa.org.za/wp-content/uploads/2018/09/Policy-Insights-66.pdf>

³⁷ Ertem S.H. (2021). *Karadeniz rekabetinde yeni küresel oyuncu: Çin*. Fikirturu. available at: <https://fikirturu.com/jeo-politika/karadeniz-rekabetinde-yeni-kuresel-oyuncu-cin/> (Accessed: 2 May 2024).

³⁸ Ischia, I. (2021). *Çin'le İktisadi İlişkilerin Perde Arkası*. Birikim. available at: <https://birikimdergisi.com/haftalik/10597/cin-le-iktisadi-iliskilerin-perde-arkasi> (Accessed: 2 May 2024).

³⁹ TRT World (2020). *How China's debt trap diplomacy works and what it means*. available at: <https://www.trtworld.com/africa/how-china-s-debt-trap-diplomacy-works-and-what-it-means-32133> (Accessed: 2 May 2024)

with the agreement signed on June 18, 2004.

Conclusion

Azerbaijani government implements its joint projects in cooperation with China only using its investment. Also, the fact that Azerbaijan has rich energy resources and acts as a gas exporter for large projects such as TANAP and TAP, which provide Europe with energy, causes a conflict of interests between Europe, Turkey, and Russia, as well as China. For this reason, China's complete economic influence on Azerbaijan seems unlikely.

As for Georgia, it is more actively involved in import-export operations with China than with Azerbaijan and Armenia. While Georgia's main importing partner is Turkey, its top exporting destination is China. Georgia borrowed from China several times in the early 2000s. However, this amount was much lower than the debts received by European Union states like Germany. Taking into account all of these factors, it should be noted that the likelihood of Georgia becoming a victim of China's debt diplomacy and falling into a debt trap is very low.

Taking into account the political and economic climate of Armenia today, its borders with Turkey being closed and being at war, it is very important for Armenia to develop relations with China as a new ally and to participate in joint projects. However, China's interests in Armenia collide with those of Russia and Iran. Considering Armenia's attempts to cooperate with China, the size of the country's foreign debts, and the current political and economic situation, it can be finalized in terms of the relatively higher possibility of the country being adversely affected by China's debt diplomacy.

A lot of African countries stopped borrowing money from the West and started to rely on China, which eventually led to the "debt trap". It seemed especially attractive as it provided preconditions of "good governance" and the appearance of "no strings attached". The major lesson to not occurring in the "debt trap" was related to borrowing money only if there's the necessity and the amount that a country can return in the future.⁴⁰

China helps developing countries and they occur to be in the "debt trap" because of underdeveloped local institutions, a low level of domestic savings, and the incompetence of authorities in debt management. The debt challenges along with already existing economic difficulties played a vital role in the Chinese "debt trap" policy.⁴¹

Summarizing all the data about the Chinese "debt-trap" policy, the situation of South Caucasus's dependency on China is unlikely to happen. Various factors preventing this outcome from happening should be considered: the financial well-being of the state; already existing other sources of income in terms of natural resources and international trade; and existing interested sides in the South Caucasus like Russia, Iran, Turkey. Even the current debt of these countries to China is payable proving the financial independence of these countries. This serves as clear proof, that the South Caucasus is a strong region and the relationship with China is fully under control and will not affect the future of Azerbaijan, Georgia, and Armenia.

It should be mentioned, that the limitations of the thesis are connected to the possible scope of work. The main information has theoretical background and is based on scientific and political literature. The topic itself is controversial and a lot of experts are discussing this issue from different angles. This work is qualitative in terms of used literature but does not include interviews with geopolitical experts, which could give additional and precise information based on their opinions and experience.

The work may serve as a ground for future research. Certain opinions about Chinese relationships with other countries cannot be formalized because of different opinions from geopolitical experts, but the work shows the probability of a negative Chinese policy called a "debt trap". The materials from this thesis can be used by others who are trying to prove this Chinese policy. Statistical graphics, comparative methods, examples of other countries, and how they occurred in the "debt trap" may be especially useful to prove this type of Chinese policy.

---

⁴⁰ EPRC (2021). *How Uganda can avoid China debt trap*. available at: <https://eprcug.org/eprc-highlights/how-uganda-can-avoid-china-debt-trap/> (Accessed: 2 May 2024)

⁴¹ Interchopen (2020). *Belarus-China: Avoiding the "Debt Trap"*. available at: <https://www.intechopen.com/chapters/75896> (Accessed: 2 May 2024)

Bibliography

Ahmad, R. Q., Khan, M. S., Shoaib, M. (2014). *The Changing Dynamics of the Foreign Policy of China in Contemporary Time*. The Turkish Yearbook of International Relations, 45: 23-40.

Aliyev, N. (2020). *China's Soft Power in the South Caucasus*. *Central Asia-Caucasus Institute and Silk Road Studies*. available at: <https://cacianalyst.org/publications/analytical-articles/item/13604-chinas-soft-power-in-the-south-caucasus.html>

Arka (2018). *China is interested in Armenia-Iran railway link project*. available at: http://arka.am/en/news/business/china_is_interested_in_armenia_iran_railway_link_project/. (Accessed: 2 May 2024).

Asbarez (2023). *China Ready for Closer Ties with Armenia*. available at: <https://anca.org/china-ready-for-closer-ties-with-armenia/> (Accessed: 2 May 2024).

Avdaliani, E. (2023). *What's Behind China's Strategic Partnership With Georgia?*. available at: <https://carnegieendowment.org/politika/90394> (Accessed: 2 May 2024).

Azernews (2024). China exports smartphones increases. available at: <https://www.azernews.az/business/223895.html> (Accessed: 2 May 2024)

Azertac (2023). *"One belt, one road" is a project of great importance for the region*. available at:

[https://azertag.az/xeber/Bir kemer bir yol region uchun boyuk ehemiyet dasiyan layihedir-1266512](https://azertag.az/xeber/Bir_kemer_bir_yol_region_uchun_boyuk_ehemiyet_dasiyan_layihedir-1266512). (Accessed: 2 May 2024).

Azertac (2019). *President Ilham Aliyev was Interviewed by Chinese Xinhua Agency*. available at: [https://azertag.az/en/xeber/President Ilham Aliyev was interviewed by Chinese Xinhua agency-1271220](https://azertag.az/en/xeber/President_Ilham_Aliyev_was_interviewed_by_Chinese_Xinhua_agency-1271220), (Accessed: 16 August 2023).

Azertac (2021). Azerbaijan-China relations in background of Azerbaijan's oil and gas sector. available at: [https://azertag.az/en/xeber/azerbaijan china relations in background of azerbaijans oil and gas sector-1779183](https://azertag.az/en/xeber/azerbaijan_china_relations_in_background_of_azerbaijans_oil_and_gas_sector-1779183) (Accessed: 2 May 2024)

Babayan, D. (2011). *Some Aspects of China's Policy in the Caucasus*. Central Asian and the Caucasus, Vol. 12, No. 1, pp. 70-81.

Baghirov, O. (2019). *Azerbaijan and China Sign \$800 Million Economic Package: the Geo-Economic Implications*. Eurasia Daily Monitor, Vol. 16, No. 78, pp. 4-6.

Baniya, S., Rocha, N., Ruta, M. (2019). *Trade Effects of the New Silk Road. A Gravity Analysis*. World Bank Policy Research Working Paper No. 8694

Blomquist, K. (2022). *In pursuit of (soft) power: Chinese artificial intelligence governance in an age of great power competition*. Social Science of the Internet at the Oxford Internet Institute, p.88, available at: <https://ora.ox.ac.uk/objects/uuid:a0387253-cee7-43a4-b3fc-fa5ceb7fa42e>

Işık, S. (2018). *China's Growing Presence in the Caucasus*, Center for Eurasian Studies (AVİM), available at: <https://avim.org.tr/en/Yorum/CHINA-S-GROWING-PRESENCE-IN-THE-CAUCASUS>, (Accessed: 2 May 2024).

Canadian Pacific Consulting Services (2019). *Current Conditions in the Trans-Caucasus Transit Corridor and Gap Analysis Report*. Working Paper

Caucasuswatch (2023). *China and the Look to the South Caucasus*. available at: <https://caucasuswatch.de/en/insights/china-and-the-look-to-the-south-caucasus.html> (Accessed: 2 May 2024).

Cheng, J. (2016). *China's Foreign Policy: Challenges and Prospects*. Singapore: World Scientific.

Chey, J. (2022). *The New Motivation and Dilemma of China's Internal Soft Power in the Age of Noopolitik*. Zheng Li. London: Anthem Press, 2022. 201 pp. ISBN 9781785279577, Published online by Cambridge University Press

Economy, E. (2018). *The third revolution: Xi Jinping and the new Chinese state*. Oxford University Press

Ehsan, F. (2021). *Assessment of China's Strategy in South Caucasus*. available at: https://jcep.ut.ac.ir/article_80086.html?lang=en (Accessed: 2 May 2024).

Emerson, M., Bilag, H., Nag, R.M., Starr, S.F., Vinokurov, E. (2019). *The Belt and Road Initiative in Central Asia and the South Caucasus: The perspective of China, Russia, The European Union, India and the United States of America*. Emerging Markets Forum.

EPRC (2021). *How Uganda can avoid China debt trap*. available at : <https://eprcug.org/eprc-highlights/how-uganda-can-avoid-china-debt-trap/> (Accessed: 2 May 2024)

ERE Forms (2023). another meeting took place between Azexport and Alibaba portals. available at: <https://ereforms.gov.az/en/media/xeberler/azexport-ve-alibaba-portallari-arasinda-novbeti-gorus-bas-tutub-627> (Accessed: 2 May 2024)

Eurasianet (2022). *Анализ вложений Китая в Южный Кавказ*. available at: <https://russian.eurasianet.org/анализ-вложений-китая-в-южный-кавказ> (Accessed: 2 May 2024).

Eurasinet (2023). *Strategic partnership between Georgia and China puzzles critics*. available at: <https://eurasianet.org/strategic-partnership-between-georgia-and-china-puzzles-critics> (Accessed: 2 May 2024).

Eurasia Daily Monitor Volume (2019). *Azerbaijan and China Sign \$800 Million Economic Package: The Geo-Economic Implications*. available at: <https://jamestown.org/program/azerbaijan-and-china-sign-800-million-economic-package-the-geo-economic-implications/> (Accessed: 2 May 2024)

Frankopan, P. (2015). *The Silk Roads: A New History of The One Belt One Road and its Strategic Sense for Countries Located Along OBOR*. London: World Bloomsbury Publishing.

Gilley, B. (2019). *Deng Xiaoping and His Successors (1976 to the Present)*. In W. A. Joseph (Eds.), *Politics in China: An Introduction*, Third Edition, New York: Oxford University Press, 124-126.

Guliyev, V. (2023). *China's Soft Power Diplomacy in the South Caucasus*. available at: <https://bakuresearchinstitute.org/en/chinas-soft-power-diplomacy-in-the-south-caucasus/>

Habsi, H. (2021) *Economic Development vs Debt Trap: Is China's involvement in East Africa's economy a front to take over the region for strategic purposes? A case study of Tanzania*. available at: https://www.modul.ac.at/uploads/files/Theses/Bachelor/Undergrad_2021/BSC_2021/1821039_AL_HABSI_Hamed_Bachelor_Thesis.pdf

Helin, S.E. (2021). *Karadeniz rekabetinde yeni küresel oyuncu: Çin*. Fikirturu. available at: <https://fikirturu.com/jeo-politika/karadeniz-rekabetinde-yeni-kuresel-oyuncu-cin/> (Accessed: 2 May 2024).

Huseynov, V. (2018). *Use of Soft Power in Tandem with Economic Expansion: Examining the Case of Chinese Soft Power in South Caucasus*. available at: https://www.academia.edu/38335704/Use_of_Soft_Power_in_Tandem_with_Economic_Expansion_Examining_the_Case_of_Chinese_Soft_Power_in_South_Caucasus

IMF (2023). *Pakistan's debt to China*. available at: <https://www.imf.org/en/Search#q=Pakistan&sort=relevancy> (Accessed: 2 May 2024).

Interchopen (2020). *Belarus-China: Avoiding the "Debt Trap"*. available at: <https://www.intechopen.com/chapters/75896> (Accessed: 2 May 2024)

Ischia, I. (2021). *Çin'le İktisadi İlişkilerin Perde Arkası*. Birikim. available at: <https://birikimdergisi.com/haftalik/10597/cin-le-iktisadi-iliskilerin-perde-arkasi> (Accessed: 2 May 2024).

Jasmin, Sakib, N.H., Foyson, J.S. (2023) *Chinese Soft Power in Bangladesh: Debt Trap or Shared Interests?* The Journal of Indian and Asian Studies, Vol. 4, No. 1

Lakshminarayanan, R., Yemperyan, T. (2023). *Armenia-India partnership: Armenia-India partnership: geopolitical and geo-economic implications in the Eurasian context*. available at: https://www.researchgate.net/publication/367558874_Armenia-India_partnership_geopolitical_and_geo-economic_implications_in_the_Eurasian_context

Leksyutina, Y., Ekonomicheskaya, V. (2015). *Diplomatiya Kitaya v XXI v.* Far Eastern Studies. No.2. P. 24–37. (in Russian)

Lianlei, B. (2016). *Azerbaijan in the Silk Road Economic Belt: A Chinese Perspective*. *Caucasus International*: 6(1): 27-39. available at <http://www.caspianpolicy.org/caspian-region-in-the-silk-road-economic-belt-sreb-a-chineseperspective/>

Lingmin, K. (2019) *Exploring China's Soft Power: Manifestations of the Chinese Dream in Contemporary Practices of Cultural Diplomacy*. PhD thesis, University of York Politics, p. 154

Lu, P. (2015). *Georgia and the Silk Road Economic Belt Initiative: Relations, Consequences and Prospects*. *Rossiyskiy akademicheskiy zhurnal [Russian Academic Journal]*, no. 5, pp. 75–83. (In Chinese).

Mehmood, H. (2019). *Chinese Soft Power Approaches towards Pakistan: An Analysis of Socio, Economic and Political Impacts*. *Malaysian Journal of International Relations*, DOI:10.22452/mjir.vol6no1.5

Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China (2004). *Foreign Minister Li Zhaoxing Holds Talks with Georgian Foreign Minister Salome Zurbishvili and Meets with Kyrgyz Foreign Minister Askar Aytmatov*. available at: https://www.fmprc.gov.cn/eng/gjhdq_665435/2675_665437/3170_664312/3172_664316/200404/t20040428_555869.html (Accessed: 2 May 2024)

Mirzoyan, A. (2023). *Strengthening relations with China "extremely important" for Armenia*. available at: <https://armenpress.am/eng/news/1107144.html> (Accessed: 2 May 2024).

Kamrava, M. (2017). *The Great Game in West Asia*. Oxford Scholarship Online, *International Relations*, p. 261–266. available at: <https://doi.org/10.1093/oso/9780190673604.003.0012>

Nye, J. (2004). *"Soft Power: The Means to Success in World Politics."* PublicAffairs

Sahakyan M. (2021). *Armenia and China's Belt and Road Initiative: Lost Opportunities and Future Prospects 2.0*. available at: <https://russiancouncil.ru/en/analytics-and-comments/columns/eurasian-policy/armenia-and-china-s-belt-and-road-initiative-lost-opportunities-and-future-prospects-2-0/> (Accessed: 2 May 2024).

Popkhadze, M. (2021). *China's Growing Influence in the South Caucasus*. available at: <https://www.fpri.org/article/2021/11/chinas-growing-influence-in-the-south-caucasus/> (Accessed: 2 May 2024).

Phatak, D. (2018). *China's Global Rebalancing: Will it Reshape International Political and Economic Order?*. In B. Deepak (Eds.), *China's Global Rebalancing and the New Silk Road*, Singapore: Springer, 1-14.

Press and Information Office of BSU (2011). *Confucius Institute has been opened at Baku State University*. available at: http://bsu.edu.az/en/news/confucius_institute_has_been_opened_at_baku_state_university (Accessed: 2 May 2024)

Qafqazinfo (2023). *Azerbaijan's foreign debt was announced*. available at: <https://qafqazinfo.az/news/detail/azerbaycanin-xarici-dovlet-borcu-aciqlandi-397615> (Accessed: 2 May 2024).

- Repnikova, M. (2022). *Chinese Soft Power. Elements in Global China*. available at: <https://doi.org/10.1017/9781108874700>
- Rolland, N. (2018). *China's Ambitions in Eastern Europe and the South Caucasus*. Paris: Ifri.
- Shahbazov, F. (2017). *Baku-Beijing Relations and China's Growing Interest in the South Caucasus*. Eurasia Daily Monitor, Vol. 14, No. 51, pp. 1-4.
- Skiertandrzejuk, K. (2018). *The New Edition of the New Silk Road – the South Caucasus Case*. Polish Journal of Political Science, Vol. 4, No. 2, pp. 79-94.
- State Statistics Committee of the Republic of Armenia (2023). available at: <https://www.armstat.am>
- State Statistics Committee of the Republic of Azerbaijan (2023). available at: <https://www.stat.gov.az/source/trade/>
- State Statistics Committee of the Republic of Georgia (2023). available at: <https://www.geostat.ge/en>
- Tasits, K. (2019). *Razvitiye otnosheniy Kitaya s respublikami Yujnogo Kavkaza v kontekste initsiyativi "Poyas i Puty"*. Problemi Natsiyonalnoy Strategiyii, 5 (56), 80-96.
- The worldbank data (2023). available at: <https://data.worldbank.org> (Accessed: 2 May 2024).
- Trend (2017). *Beijing-Yerevan Military Co-op Jeopardizes Russia's Interests in South Caucasus*. available at: <https://en.trend.az/scaucasus/armenia/2792990.html>. (Accessed: 2 May 2024).
- TRT World (2020). *How China's debt trap diplomacy works and what it means*. available at: <https://www.trtworld.com/africa/how-china-s-debt-trap-diplomacy-works-and-what-it-means-32133> (Accessed: 2 May 2024)
- Were, A. (2018). *Debt Trap, Chinese Loans and Africa's Development Options*. available at: <https://saiia.org.za/wp-content/uploads/2018/09/Policy-Insights-66.pdf>
- Qingming Zhang (2020). *Analysis of the concept of China's foreign policy in the new era*. Beijing, Chinese Intercontinental Press Publ., 174 p. (In Chinese).
- Yayloyan, I., Yayloyan, F., Yayloyan, D. (2018). *New Economic Corridors in the South Caucasus and the Chinese One Belt One Road*. The Economic Policy Research Foundation of Turkey (TEPAV).
- Zhil'tsov, S., Aleksanyan, L., Gavrilova, S., Markova, E. (2019). *Yuzhnyi Kavkaz vo vneshnei politike Kitaiskoi Narodnoi Respubliki*. Central Asia and Caucasus. No.3. Vol.22. P. 7–25.
- Ögütçü, M. (2015). *China in the South Caucasus: not a Critical Partnership but Still Needed*. in: *The South Caucasus-Between Integration and Fragmentation*, European Policy Center.

